

Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021

National accounts by institutional sectors and sub-sectors 2018–2021

Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021

National accounts by institutional sectors and sub-sectors 2018–2021

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Główny Urząd Statystyczny, Departament Rachunków Narodowych

Statistics Poland, National Accounts Department

Pod kierunkiem

Supervised by

Alicja Truszyńska

Zespół autorski

Editorial team

Katarzyna Bąkowska, Monika Burdzicka, Irmina Cerling, Marta Górniak, Monika Grabani, Joanna Jaroszevska, Mikołaj Komsa, Piotr Krawczyk, Patryk Majczak, Daniel Michalik, Anna Milewska, Michał Morawski, Kamil Ramza, Katarzyna Szustek, Piotr Rymarczyk, Karol Sawicki, Ewa Szczerbińska, Piotr Tkaczyk, Zofia Wnuk

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Dariusz Więcek, Paweł Luty

e-ISSN 2956-2902

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publication available on website

stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, Al. NIEPODLEGŁOŚCI 208

Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel. (22) 608 32 10, 608 38 10
Zam. 217/2023

Przedmowa

Niniejsze opracowanie jest czwartą edycją publikacji analitycznej, w której przedstawiony został szeroki zakres informacji i danych dotyczących rachunków narodowych według sektorów i podsektorów instytucjonalnych oraz według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007). Dane zostały zestawione zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010), wprowadzonego Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r.

W publikacji przedstawiona została analiza danych makroekonomicznych w zakresie niefinansowych rachunków narodowych w latach 2018–2021, zarówno dla gospodarki ogółem jak i dla sektorów i podsektorów instytucjonalnych.

Prezentowane w publikacji rozdziały zawierają dane dotyczące m.in. produktu krajowego brutto, dochodu narodowego brutto, spożycia sektora gospodarstw domowych, oszczędności, zadłużenia lub wierzytelności sektorów instytucjonalnych, w tym sektora instytucji rządowych i samorządowych. W niniejszej publikacji przedstawiono również informacje na temat szarej gospodarki i działalności nielegalnej ujętych w rachunkach narodowych oraz produktu krajowego brutto według parytetu siły nabywczej. Dodatkowo udostępniono aneks prezentujący zakres zmian wprowadzonych do rachunków narodowych na skutek rewizji przeprowadzonej w 2022 r. Rewizją objęto dane dla lat 2010–2020, stąd wyniki dla lat 2018–2020 zaprezentowane w niniejszym opracowaniu różnią się od przedstawionych w poprzednich edycjach publikacji.

Uzupełnieniem części analitycznej są uwagi metodologiczne zawierające podstawowe informacje dotyczące koncepcji i zasad przyjętych w ESA 2010 oraz źródła danych wykorzystywanych do kompilacji rachunków narodowych. Szczegółowe dane liczbowe zawarte zostały w aneksie tabelarycznym dostępnym w pliku Excel.

Przekazując Państwu publikację Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021 wyrażamy nadzieję, że zawarte w niej informacje okażą się istotnym źródłem wiedzy na temat zmian zachodzących w polskiej gospodarce narodowej w latach 2018–2021. Jednocześnie uprzejmie prosimy o przekazanie wszelkich uwag, które przyczyniłyby się do udoskonalenia metod i zakresu informacji prezentowanych w niniejszej publikacji.

Dyrektor
Departamentu Rachunków Narodowych

Anita Perzyna

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Warszawa, lipiec 2023 r.

Preface

This study is the fourth edition of an analytical publication which presents a wide range of information and data on national accounts by institutional sectors and sub-sectors as well as according to the Polish Classification of Activities (PKD 2007). The data were compiled in accordance with the principles of the European System of National and Regional Accounts in the European Union (ESA 2010), introduced by Regulation (EU) No 549/2013 of the European Parliament and of the Council (EU) of 21 May 2013.

The publication presents an analysis of macroeconomic data on non-financial national accounts for the years 2018–2021, both for the total economy and for institutional sectors and sub-sectors.

The chapters presented in the publication contain data on, i.a. gross domestic product, gross national income, household final consumption expenditure, saving, net lending or net borrowing of institutional sectors, including general government sector. This publication presents also information on the hidden economy and illegal activities in national accounts and gross domestic product in purchasing power parity. In addition, an annex presenting a scope of changes introduced to the national accounts as a result of the revision carried out in 2022 was made available. The revision covered data for the years 2010–2020, thus, the results for 2018–2020 presented in the publication differ from those presented in the previous editions of the publication.

The analytical part is complemented by methodological notes containing basic information on the concepts and principles adopted in ESA 2010 and the data sources used for the compilation of national accounts. Detailed data are contained in a table annex available in an Excel file.

By providing you with the publication National accounts by institutional sectors and sub-sectors 2018–2021, we hope that the information contained in this publication will prove to be an important source of knowledge on the changes taking place in the Polish national economy in the years 2018–2021. At the same time, we ask you to provide any comments and proposals that will contribute to improvements of the methods and scope of information presented in this publication.

Director
Department of National Accounts

Anita Perzyna

President
of Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Warsaw, July 2023

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis treści	5
Contents	5
Spis tablic	7
List of tables	7
Spis wykresów	9
List of charts	9
Ważniejsze skróty	11
Major abbreviations	11
I. Synteza	13
I. Executive summary	15
II. Analiza gospodarki w latach 2018–2021	17
II. Analysis of the economy in the years 2018–2021	17
Rozdział 1. Gospodarka narodowa ogółem	17
Chapter 1. Total national economy	17
Rozdział 2. Sektor przedsiębiorstw niefinansowych	31
Chapter 2. Non-financial corporations sector	31
Rozdział 3. Sektor instytucji finansowych	37
Chapter 3. Financial corporations sector	37
Rozdział 4. Sektor instytucji rządowych i samorządowych	43
Chapter 4. General government sector	43
Rozdział 5. Sektor gospodarstw domowych	49
Chapter 5. Households sector	49
Rozdział 6. Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	55
Chapter 6. Non-profit institutions serving households sector	55
Rozdział 7. Sektor zagranica	59
Chapter 7. Rest of the world sector	59
III. Uwagi metodologiczne	61
III. Methodological notes	75
IV. Źródła danych i ich wykorzystanie	87
IV. Sources and use of data	93

Aneksy
Annexes

1. Zakres podmiotowy sektorów instytucjonalnych w rachunkach narodowych	99
1. Subjective scope of institutional sectors and in the national accounts	113
2. Produkt krajowy brutto wg parytetu siły nabywczej	105
2. Gross domestic product at purchasing power parity	117
3. Szara gospodarka i działalność nielegalna w rachunkach narodowych	113
3. Hidden and illegal economy in national accounts	125
4. Rewizja rachunków narodowych przeprowadzona w roku 2022	119
4. Revision of national accounts in 2022	143

Spis tablic

List of tables

Tablica 1. Dynamika podstawowych kategorii makroekonomicznych (ceny stałe)	18
Table 1. Indices of main macroeconomic categories (constant prices)	18
Tablica 2. Udział poszczególnych elementów w tworzeniu PKB od strony dochodowej	20
Table 2. Share of main components in generating of GDP from income approach	20
Tablica 3. Udział sektorów instytucjonalnych w tworzeniu dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto	26
Table 3. Share of institutional sectors in generating of income account measured by gross operating surplus	26
Tablica 4. Relacja oszczędności w sektorach instytucjonalnych do PKB	28
Table 4. Relation of saving in institutional sectors to GDP	28
Tablica 5. Relacja nakładów brutto na środki trwałe w sektorach instytucjonalnych do PKB	29
Table 5. Relation of gross fixed capital formation in institutional sectors to GDP	29
Tablica 6. Relacja podstawowych kategorii ekonomicznych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych do PKB	35
Table 6. Relation of main economic categories in non-financial corporations sector to GDP	35
Tablica 7. Relacja nakładów brutto na środki trwałe do wybranych kategorii rachunków narodowych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych	35
Table 7. Relation of gross fixed capital formation to selected categories of national accounts in non-financial corporations sector	35
Tablica 8. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto pozostałych banków i SKOK (bez NBP)	38
Table 8. Output, intermediate consumption, gross value added of other monetary institutions (without NBP)	38
Tablica 9. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto zakładów ubezpieczeń	38
Table 9. Output, intermediate consumption, gross value added of insurance companies	38
Tablica 10. Relacja wybranych kategorii rachunków narodowych do PKB w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	46
Table 10. Relation of selected categories of national accounts to GDP in general government sector	46
Tablica 11. Relacje wybranych kategorii rachunku wykorzystania dochodów oraz rachunku kapitałowego do dochodów do dyspozycji brutto	50
Table 11. Relation of selected categories of use of disposable income account and capital account to gross disposable income	50
Tablica 12. Struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych według klasyfikacji COPNI	58
Table 12. Consumption structure of non-profit institution serving households sector according to COPNI classification	58
Tablica 13. Proces przejścia od PKB do DNB	60
Table 13. The transition process from GDP to GNI	60
Tablica 14. Wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) w zakresie PKB w krajach UE	107
Table 14. Indices of Purchasing Power Parity (PPP) for GDP in EU countries	133
Tablica 15. Produkt krajowy brutto w krajach UE według parytetu siły nabywczej	108
Table 15. Gross domestic product of EU countries at purchasing power parity	134
Tablica 16. Udział krajów w produkcie krajowym brutto UE według parytetu siły nabywczej	135
Table 16. Share of countries in gross domestic product of EU at purchasing power parity	121
Tablica 17. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej ...	110
Table 17. Gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity	136

Tablica 18. Indeksy wolumenu produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej	111
Table 18. Volume indices of gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity	137
Tablica 19. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w tworzeniu PKB (ceny bieżące)	117
Table 19. The estimates of the size of hidden economy in creating GDP (current prices)	142
Tablica 20. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w PKB od strony rozdysponowania (ceny bieżące)	117
Table 20. The estimates of the size of hidden economy and illegal activity in GDP from the expenditure approach	142
Tablica 21. Wpływ zmian z tytułu rewizji rachunków narodowych na poziom absolutny PKB	122
Table 21. The estimates of the size of hidden economy and illegal activity in GDP from the expenditure approach	146
Tablica 22. Wpływ zmian z tytułu rewizji rachunków narodowych na poziom wartości dodanej brutto	124
Table 22. The estimates of the size of hidden economy and illegal activity in GDP from the expenditure approach	148

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1. Skala wpływu poszczególnych kategorii makroekonomicznych na wzrost realny PKB	20
Chart 1. The scale of impacts of macroeconomic categories on real GDP	20
Wykres 2. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)	21
Chart 2. Structure of gross value added by kind of activity (current prices)	21
Wykres 3. Udział sekcji PKD 2007 w tworzeniu PKB w 2020 r. (ceny bieżące)	22
Chart 3. The share of NACE Rev. 2 sections in generating of GDP in 2020 (current prices)	22
Wykres 4. Skala wpływu poszczególnych grup sekcji PKD 2007 na wzrost realny PKB	24
Chart 4. The scale of impact of individual groups of NACE Rev. 2 sections on real GDP	24
Wykres 5. Udział sektorów instytucjonalnych w tworzeniu PKB w 2020 r. (ceny bieżące)	25
Chart 5. The share of institutional sectors in generating of GDP in 2020 (current prices)	25
Wykres 6. Podstawowe kategorie ekonomiczne w gospodarce narodowej (ceny bieżące)	30
Chart 6. Main economic categories in national economy (current prices)	30
Wykres 7. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)	32
Chart 7. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by kind of activity (current prices)	32
Wykres 8. Struktura wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)	33
Chart 8. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)	33
Wykres 9. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)	34
Chart 9. Main economic categories in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)	34
Wykres 10. Struktura wartości dodanej brutto sektora instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące)	40
Chart 10. Structure of gross value added in financial corporations sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices)	40
Wykres 11. Dochód mierzony nadwyżką operacyjną brutto dla podmiotów sektora instytucji finansowych	40
Chart 11. Income measured by gross operating surplus for entities of financial corporations sector	40
Wykres 12. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)	41
Chart 12. Main economic categories in financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)	41
Wykres 13. Relacja dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB	43
Chart 13. Relation of revenue and expenditure of general government sector to GDP	43
Wykres 14. Struktura dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych	44
Chart 14. The structure of general government revenue	44
Wykres 15. Struktura wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych	45
Chart 15. The structure of general government expenditure	45

Wykres 16. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)	47
Chart 16. Structure of gross value added in general government by kind of activity (current prices)	47
Wykres 17. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według podsektorów instytucjonalnych w 2020 r. (ceny bieżące)	47
Chart 17. Structure of gross value added in general government sector by institutional sub-sectors in 2020 (current prices)	47
Wykres 18. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)	48
Chart 18. Main economic categories in general government sector by institutional sub-sectors (current prices)	48
Wykres 19. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)	49
Chart 19. Structure of gross value added in households sector by kind of activity (current prices)	49
Wykres 20. Struktura wartości dodanej brutto sektora gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych w 2021 r. (ceny bieżące)	50
Chart 20. Structure of gross value added in households sector by institutional sub-sectors in 2021 (current prices)	50
Wykres 21. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)	51
Chart 21. Main economic categories in households sector by institutional sub-sectors (current prices)	51
Wykres 22. Struktura spożycia indywidualnego wyrobów i usług w grupowaniu zgodnie z Klasyfikacją Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP) (ceny nominalne)	53
Chart 22. Structure of households' final consumption expenditure according to COICOP classification (nominal prices)	53
Wykres 23. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)	57
Chart 23. Structure of gross value added by kind of activity (current prices)	57
Wykres 24. Dynamika realna zrewidowanego PKB w porównaniu do danych wcześniej opublikowanych za lata 2010–2020, rok poprzedni = 100	123
Chart 24. Real dynamic of revised GDP compared to data previously published for 2010–2020, previous year = 100	147

Ważniejsze skróty

Major abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności Polish Classification of Activities
DNB GNI	Dochód narodowy brutto Gross national income
ESA	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej European System of National and Regional Accounts in the European Union
NBP	Narodowy Bank Polski
PKB GDP	Produkt krajowy brutto Gross domestic product
FISIM	Usługi Pośrednictwa Finansowego Mierzone Pośrednio Financial Intermediation Services Indirectly Measured
COICOP	Klasyfikacja spożycia indywidualnego według celu Classification of individual consumption by purpose
Eurostat	Europejski Urząd Statystyczny European Statistical Office
PPPs	Parytet siły nabywczej Purchasing Power Parity
PPS	Standard siły nabywczej Purchasing Power Standard

I. Synteza

Po odnotowanym w 2020 r. względem 2019 r. spadku realnego produktu krajowego brutto (PKB) o 2%, którego główną przyczyną były skutki pandemii koronawirusa COVID-19, rok 2021 przyniósł ożywienie w gospodarce krajowej. W ujęciu realnym, tj. w cenach stałych roku poprzedniego, odnotowano w 2021 r. wzrost **produktu krajowego brutto (PKB)** o 6,9% w stosunku do roku poprzedniego. Wartość nominalna wytworzonego produktu krajowego brutto Polski wyniosła 2 631,0 mld zł i była wyższa od wartości w 2020 r. o 293,6 mld zł.

Wartość nominalna **PKB na jednego mieszkańca** w 2021 r. wyniosła 69 263 zł i była wyższa w ujęciu realnym o 7,5% w stosunku do 2020 r.

W 2021 r. realny **PKB na 1 mieszkańca** w Polsce wyniósł 77% średniego poziomu w UE-27 (o 3 p. proc. więcej w porównaniu z 2019 r.). Tym samym Polska znalazła się w grupie ośmiu krajów (obok Portugalii, Węgier, Rumunii, Łotwy, Słowacji, Chorwacji i Grecji), w których poziom realnego PKB na 1 mieszkańca znajdował się w przedziale 60–80% średniego poziomu unijnego. PKB na 1 mieszkańca wyrażony w PPS wyniósł w 2021 r. dla Polski 25 100 PPS, przy średniej dla 27 krajów UE wynoszącej 32 500 PPS. W 2018 r. wskaźnik ten wyniósł dla Polski 21 900 PPS, co stanowiło 70% średniego poziomu realnego PKB na osobę w UE-28, wynoszącego 31 100 PPS.

W 2021 r. **produkcja globalna** wzrosła realnie o 9,5%, a **zużycie pośrednie** o 11,7%. W latach objętych analizą dynamika wzrostu zużycia pośredniego kształtowała się na wyższym poziomie niż dynamika produkcji globalnej. Efektem zmian produkcji globalnej i zużycia pośredniego w 2021 r. był wzrost wartości dodanej brutto o 6,6% w ujęciu realnym. W 2020 r. zarówno produkcja globalna jak i zużycie pośrednie wykazały spadek realny odpowiednio: o 1,9% i 1,8%, oraz spadek wartości dodanej brutto o 2%.

Od strony rozdysponowania PKB, na dodatnie tempo wzrostu gospodarczego w Polsce wpłynął popyt krajowy, którego realne tempo wzrostu w 2021 r., w porównaniu do roku poprzedniego, wyniosło 8,5%. Polska odnotowała większy wzrost **popytu konsumpcyjnego** niż **popytu inwestycyjnego**. W 2021 r. popyt konsumpcyjny odpowiadający spożyciu w sektorze gospodarstw domowych w ujęciu realnym, wzrósł o 6,2%, natomiast popyt inwestycyjny odpowiadający nakładom brutto na środki trwałe w 2021 r., w ujęciu realnym, wzrósł o 1,2%. W 2020 r. obie te kategorie wykazały ujemną dynamikę, odpowiednio: 2,3% i 3,6%.

W analizowanym okresie odnotowano dodatnie **saldo handlu zagranicznego**. Jednakże w 2018 r. i w 2021 r. odnotowano spadek dynamiki salda handlu wymiany z zagranicą w ujęciu realnym. W 2018 r. spadek ten wyniósł 6,5%, natomiast w 2021 r. wyniósł 19,5%. Saldo obrotów zagranicznych w ujęciu nominalnym wyniosło 82,3 mld zł w 2021 r. i było niższe o 45,0 mld zł od salda w 2020 r. (spadek dynamiki nominalnej o 34,0%).

Największy **udział w tworzeniu PKB** w 2021 r. (w cenach bieżących) miały dwie grupy sekcji, tj.: przemysł oraz usługi obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację (odpowiednio: 22,5% i 25,3%).

W ujęciu sektorowym, największy **udział w tworzeniu PKB** (w cenach bieżących) w 2021 r. miał sektor przedsiębiorstw niefinansowych (47,5%) oraz sektor gospodarstw domowych (22,6%). W badanym okresie tj. od 2018 r. do 2021 r. widoczny jest wzrost udziału sektora przedsiębiorstw niefinansowych (o 3,1 p.proc.), przy jednoczesnym spadku udziału sektora gospodarstw domowych (o 3,7 p.proc.).

W analizowanym okresie 2018–2021 głównym przeznaczeniem **dochodów do dyspozycji brutto** było spożycie. **Udział spożycia i oszczędności** w dochodach do dyspozycji brutto ulegał nieznacznym zmianom z tendencją do zwiększania udziału oszczędności i spadku udziału spożycia. Ostatecznie w 2021 r. spożycie stanowiło 78,7%, a oszczędności 21,3% dochodów do dyspozycji brutto.

Oszczędności ogółem w relacji do PKB w 2021 r. wyniosły 20,3%. W tym samym czasie **stopa inwestycji** ukształtowała się na poziomie 16,8%. W każdym analizowanym roku relacja oszczędności ogółem do PKB była wyższa od stopy inwestycji.

Polska gospodarka ogółem w 2019 r. i 2020 r. odnotowała wierzitelności netto, natomiast w 2018 r. i 2021 r. odnotowała zadłużenie netto. **Wskaźnik prezentujący relację wierzitelności netto / zadłużenie netto do PKB** w 2018 roku był ujemny (0,6%), a w 2019 dodatni (1,1%). W roku pandemii COVID-19 wskaźnik wykazał wierzitelności w wartości 3,6%, natomiast w ostatnim analizowanym roku 2021 wskaźnik ten ponownie spadł pokazując zadłużenie 1,2%. W sektorze instytucji rządowych i samorządowych w całym okresie 2018–2021 zaobserwowano zadłużenie, czyli deficyt. W 2018 r. **deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB** wyniósł 0,2% (wartość nominalna deficytu 5,3 mld zł), w 2019 r. wskaźnik wzrósł do 0,7% (wartość nominalna 17,0 mld zł) i dalej rósł, osiągając w 2020 r. poziom 6,9% PKB (wartość nominalna 161,8 mld zł). W ostatnim analizowanym roku 2021 deficyt w sektorze instytucji rządowych i samorządowych zmniejszył się do 1,8% (wartość nominalna 48,2 mld zł).

W latach 2018–2021 **dług sektora instytucji rządowych i samorządowych** ulegał zwiększeniu w ujęciu nominalnym. Relacja długu do PKB w 2018 r. wyniosła 48,7%, w kolejnym roku zmniejszyła się do 45,7%, w 2020 r. wykazała wzrost do 57,2%, a w ostatnim roku obniżyła się do 53,6%.

I. Executive summary

After a 2% decrease in real **gross domestic product** (GDP) in 2020 compared to 2019 which was mainly caused by the effects of the COVID-19 coronavirus pandemic, 2021 brought a recovery in the domestic economy. In real terms, i.e. in constant prices of the previous year, in 2021 the gross domestic product (GDP) increased by 6.9% compared to the previous year. The nominal value of Poland's gross domestic product amounted to PLN 2,631.0 billion and was higher than the value in 2020 by PLN 293.6 billion.

The nominal value of GDP per capita in 2021 was PLN 69 263 and was higher in real terms by 7.5% compared to 2020.

In 2021, real GDP per capita in Poland amounted to 77% of the average level in the EU-27 (3 p.p. more than in 2019). Thus, Poland was in the group of eight countries (next to Portugal, Hungary, Romania, Latvia, Slovakia, Croatia and Greece) where the level of real GDP per capita was in the range of 60–80% of the average EU level. GDP per capita expressed in PPS amounted to 25 100 PPS for Poland in 2021, with an average of 32 500 PPS for the 27 EU countries. In 2018, this indicator amounted to 21 900 PPS for Poland, which was 70% of the EU-28 average level of real GDP per capita of 31 100 PPS.

In 2021, output increased by 9.5% in real terms, and intermediate consumption by 11.7%. In the years covered by the analysis, the growth dynamics of intermediate consumption was at a higher level than the growth rate of output.

The effect of changes in output and intermediate consumption in 2021 was an increase in gross value added by 6.6% in real terms. In 2020, both output and intermediate consumption showed a decrease in real terms by 1.9% and 1.8%, respectively, and a decrease in gross value added by 2%.

From the expenditure approach of GDP, the positive rate of economic growth was influenced by **domestic demand**, whose real growth rate in 2021, compared to the previous year, was 8.5%. Poland recorded a greater increase in **consumption demand** than in **investment demand**. Consumption demand corresponding to household consumption increased by 6.2%, while investment demand corresponding to gross fixed capital formation in 2021, in real terms, increased by 1.2%. In 2020, both of these categories showed negative dynamics, respectively: 2.3% and 3.6%.

In the analyzed period, a positive **foreign trade balance** was recorded. However, in 2018 and in 2021, the dynamics of the foreign trade balance in real terms decreased. In 2018, this decrease was 6.5%, while in 2021 it was 19.5%. The nominal foreign trade balance amounted to PLN 82.3 billion in 2021 and was PLN 45.0 billion lower than in 2020. (nominal dynamics decreased by 34.0%).

The largest share **in the generation of GDP** in 2021 (in current prices) recorded two groups of sections, i.e.: industry and services including trade, repair of motor vehicles, transport and storage, accommodation and catering as well as information and communication (22.5% and 25.3%, respectively).

In terms of institutional sectors, the non-financial corporations' sector (47.5%) and the household sector (22.6%) had the largest share in generation of GDP (in current prices) in 2021. In the analyzed period, i.e. from 2018 to 2021, there is an increase in the share of the non-financial enterprises sector (increase by 3.1 pp.) with a simultaneous decrease in the share of the household sector (decrease by 3.7 pp.).

In the period 2018–2021, the main destination of **disposable income** was consumption expenditure. The share **of consumption** and **savings** in gross disposable income fluctuated slightly with a tendency to increase the share of savings and a decrease in the share of consumption. Ultimately, in 2021, consumption expenditure accounted for 78.7% and savings for 21.3% of gross disposable income.

Total savings as a proportion of GDP in 2021 amounted to 20.3%. At the same time, the **investment rate** stood at 16.8%. In every year analyzed, the ratio of total savings to GDP was higher than the investment rate.

Poland recorded net lending to the total economy in 2019 and 2020, while in 2018 and 2021 it recorded net borrowing. **The indicator showing the relations of net lending/net borrowing to GDP** was negative in 2018 (0.6%) and in 2019 it was positive (1.1%). In the year of the COVID-19 pandemic, it showed net lending 3.6%, while in the last analyzed year, 2021, this ratio fell again showing a net borrowing 1.2%. Net borrowing, i.e. deficit, was observed in the general government sector throughout the 2018–2021 period. In 2018, **the general government deficit in relation to GDP** amounted to 0.2% (nominal value of the deficit PLN 5.3 billion), in 2019 the ratio increased to 0.7% (nominal value PLN 17.0 billion) and further increased, reaching 6.9% of GDP in 2020 (nominal value PLN 161.8 billion). In the last analyzed year, 2021, the general government deficit decreased to 1.8% (nominal value PLN 48.2 billion).

In the years 2018–2021, **the debt of general government sector** was recorded in relation to GDP. In 2018, this ratio was 48.7%, in the following year it decreased to 45.7%, in 2020 it increased to 57.2%, and in the last year it decreased to 53.6%.

Analiza gospodarki w latach 2018–2021

Analysis of the economy in the years 2018–2021

Rachunki narodowe dostarczają szeregu danych na temat wszystkich podmiotów grupowanych według określonych kryteriów w sektory i podsektory instytucjonalne oraz gałęzie gospodarki. Działalność tych podmiotów przedstawiana jest w postaci pełnej sekwencji rachunków narodowych, według ściśle określonych zasad, które obowiązują wszystkie kraje Unii Europejskiej. Stosowanie jednolitej metodologii oraz spójnych procesów kompilacji umożliwia prowadzenie analiz zmian zachodzących w gospodarce w długich szeregach czasowych.

Rachunki narodowe Polski są opracowane zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010) dla okresu od 1995 r., natomiast przedstawiona w tej publikacji analiza koncentruje się na danych dotyczących lat 2018–2021. Opracowanie ostatecznych danych rocznych o produkcie krajowym brutto następuje w drugim roku po okresie sprawozdawczym (t+2 lata), dlatego też w niniejszej publikacji ostatnim analizowanym okresem jest rok 2021.

Rozdział 1

Chapter 1

Gospodarka narodowa ogółem

Total national economy

W latach 2018–2019 zaobserwowano spowolnienie dynamiki wolumenu produktu krajowego brutto (PKB) z 5,9% w 2018 r. do 4,5% w 2019 r. Kryzys gospodarczy wywołany wybuchem pandemii COVID-19 oraz działania rządu służące ograniczeniu negatywnych skutków zdrowotnych społeczeństwa spowodowały spadek PKB w 2020 r. o 2,0%. Po odnotowanym w 2020 r. ujemnym wroście gospodarczym zaobserwowano ożywienie krajowej gospodarki, wzrost gospodarczy w 2021 r. osiągnął poziom 6,9%. Realny wzrost PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w analizowanym okresie wykazał podobną tendencję i obniżył się w 2019 r. z poziomu 6,0% w 2018 r. do 4,5%. Następnie, w 2020 r. wykazał spadek o 1,9%, a w ostatnim roku poddanym analizie tj. 2021 r. wykazał wzrost o 7,5% w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

W ujęciu realnym w 2019 r. w stosunku do 2018 r. zaobserwowano spadek dynamiki wolumenu większości podstawowych kategorii makroekonomicznych. Dynamika spożycia w gospodarstwach domowych zmniejszyła się z 4,4% w 2018 r. do 3,5% w 2019 r., a dynamika nakładów na środki trwałe z 12,6% w 2018 r. do 6,2% w 2019 r. Wyjątkiem był tu wzrost dynamiki spożycia publicznego z 3,5% w 2018 r. do 6,5% w 2019 r. oraz znaczny wzrost dynamiki salda handlu zagranicznego z poziomu ujemnego 6,5% do 58,5% w 2019 r. W 2020 r., na skutek pandemii COVID-19 we wszystkich kategoriach makroekonomicznych odnotowano spadek dynamik. Z kolei, w roku 2021, mimo utrzymujących się jeszcze w kraju i zagranicą restrykcji związanych z pandemią, odnotowano istotną poprawę wskaźników makroekonomicznych, m.in. wzrost realnej wartości dodanej brutto o 6,6% i popytu krajowego o 8,5%.

W analizowanych latach zużycie pośrednie charakteryzowało się wyższą dynamiką wzrostu w ujęciu realnym niż produkcja globalna. Na realny spadek PKB Polski w 2020 r. od strony produkcji wpłynął, zarówno spadek **produkcji globalnej**, jak i **zużycia pośredniego**, odpowiednio: o 1,9% i 1,8%. Natomiast w 2021 r. obie te kategorie wykazały wzrost, odpowiednio o: 9,5% i 11,7%.

Podobnie jak w przypadku pozostałych kategorii makroekonomicznych wzrost wartości dodanej brutto w 2019 r. uległ spowolnieniu, z 5,9% w 2018 r. do 4,3%. Natomiast w 2020 r. odnotowano spadek wartości dodanej brutto w ujęciu realnym o 2,0%, a w 2021 r. zaobserwowano jej wzrost o 6,6%. W ujęciu nominalnym w badanym okresie 2018-2021 zaobserwowano wzrost wartości dodanej brutto z 1 862,4 mld zł do 2 289,7 mld zł (tj. o 23,0%).

Tablica 1. Dynamika podstawowych kategorii makroekonomicznych (ceny stałe)
Table 1. Indices of main macroeconomic categories (constant prices)

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021	
	rok poprzedni =100 previous year = 100			2018=100	
Produkcja globalna Output	106,0	105,1	98,1	109,5	112,9
Zużycie pośrednie Intermediate consumption	106,1	105,7	98,2	111,7	115,9
Wartość dodana brutto Value added, gross	105,9	104,3	98,0	106,6	108,9
Produkt krajowy brutto Gross domestic product	105,9	104,5	98,0	106,9	109,5
Popyt krajowy Domestic demand	106,3	103,3	97,3	108,5	109,0
Spożycie Final consumption expenditure	104,4	104,1	98,5	105,8	108,4
Akumulacja brutto Gross capital formation	113,8	100,5	92,5	119,4	111,0
Eksport towarów i usług Exports of goods and services	106,8	105,3	98,9	112,3	116,9
Import towarów i usług Imports of goods and services	107,5	103,2	97,6	116,1	116,9
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca Gross domestic product per capita	106,0	104,5	98,1	107,5	110,2

Od strony rozdysonowania PKB, na wzrost gospodarczy wpływa zarówno **popyt krajowy**, jak i saldo handlu zagranicznego. Udział popytu krajowego w PKB w latach objętych analizą stopniowo się zmniejszał z 98% w 2018 do 94,3% w 2020 r. Natomiast w 2021 r. zaobserwowano wzrost jego udziału do 96,7% PKB. Realne tempo wzrostu popytu krajowego w 2019 r. uległo spowolnieniu: z 6,3% w 2018 r. do 3,3%, a w 2020 r. odnotowano jego spadek o 2,3%, a następnie w 2021 r. jego wzrost o 8,5%.

Polska odnotowała również zmiany w składowych popytu krajowego, które obejmowały **popyt konsumpcyjny i popyt inwestycyjny**. Tempo wzrostu popytu konsumpcyjnego, odpowiadającemu spożyciu w sektorze gospodarstw domowych, uległo spowolnieniu w 2019 r. z 4,4% w 2018 r. do 3,5%. Równocześnie tempo wzrostu popytu inwestycyjnego, odpowiadające nakładom brutto na środki trwałe, również uległo spowolnieniu w 2019 r. z 12,6% w 2018 r. do 6,2%. W 2020 r. odnotowano spadek zarówno popytu konsumpcyjnego, jak i popytu inwestycyjnego w ujęciu realnym, odpowiednio: o 3,6% i 2,3%. Natomiast w ostatnim analizowanym roku obie te kategorie wykazały wzrost dynamiki w ujęciu realnym, przy czym dynamika popytu konsumpcyjnego (6,2%) była wyższa niż tempo wzrostu popytu inwestycyjnego (1,2%).

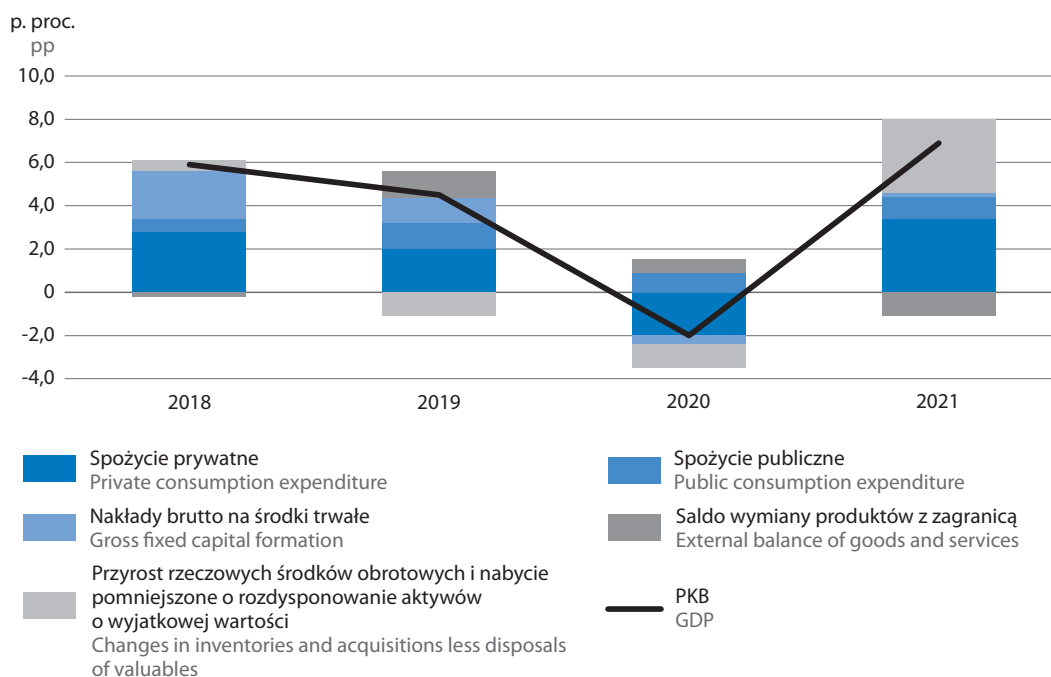
W okresie objętym analizą odnotowano dodatnie **saldo handlu zagranicznego**, przy czym kategoria ta wykazywała się dużą zmiennością w analizowanym okresie. W 2018 r. odnotowano spadek wartości salda handlu zagranicznego z poziomu 56,1 mld zł do poziomu 43,5 mld zł. W kolejnym roku 2019 saldo handlu zagranicznego wzrosło niemal dwukrotnie, tj. do poziomu 84,7 mld zł, a w roku 2020 wzrosło o 47 mld zł (do poziomu 132,3 mld zł). Natomiast w ostatnim roku poddanym analizie, tj. 2021 r. odnotowano spadek wartości salda handlu zagranicznego o 45 mld zł. W 2021 r. eksport ogółem wyniósł 1 518,2 mld zł i był wyższy od importu o 87,3 mld zł. Zarówno import jak i eksport wykazały w ujęciu realnym wzrost (odpowiednio o 12,3% i 16,1%). W strukturze polskiego importu jak i eksportu największy udział miały towary, które w 2021 r. stanowiły odpowiednio 86,6% importu i 79,3% eksportu, tym samym udział usług w strukturze tych kategorii był wyższy po stronie eksportu niż importu o ok. 7 p.proc.

Oprócz struktury oraz tempa wzrostu, analizie poddano także **skalę wpływu poszczególnych kategorii makroekonomicznych na dynamikę produktu krajowego brutto**. W 2018 r. o wzroście PKB zdecydował popyt krajowy, który zwiększył się o 6,3% w ujęciu realnym (dodając 6,1 p. proc. do wzrostu PKB). Wśród komponentów popytu krajowego: spożycie ogółem zwiększyło się o 4,4% (dodając 3,4 p. proc. do wzrostu PKB), w tym wzrost spożycia w sektorze gospodarstw domowych o 4,4%, podniósł tempo wzrostu PKB o 2,5 p. proc., a 3,5% wzrost spożycia publicznego miał pozytywny wpływ na tempo wzrostu gospodarczego (dodając 0,6 p. proc.). Równocześnie w 2018 r. akumulacja brutto zwiększyła się w ujęciu realnym o 13,8%, podwyższając tym samym tempo wzrostu gospodarczego o 2,7 p. proc. Natomiast składowa akumulacji: nakłady brutto na środki trwałe wzrosły o 12,6% i podwyższyły tym samym tempo wzrostu PKB o 2,2 p. proc. (dodatni wkład zmiany rzeczowych środków obrotowych wyniósł 0,5 p. proc.). Natomiast saldo handlu zagranicznego okazało się czynnikiem wpływającym negatywnie na dynamikę aktywności gospodarczej w tym roku – odejmując ok. 0,2 p. proc. od odnotowanego tempa wzrostu PKB. W 2019 r. wzrost gospodarczy Polski uległ spowolnieniu w porównaniu do 2018 r. (4,5%). Na spowolnienie jego wzrostu największy wpływ miała akumulacja brutto, której wzrost realny wyniósł 0,5%, a wpływ na tempo wzrostu PKB zmniejszył się z 2,7 p. proc. w 2018 r. do 0,1 p. proc. Zdecydował o tym negatywny wpływ przyrostu rzeczowych środków obrotowych, który spowolnił wzrost gospodarczy odejmując 1,1 p. proc. Saldo handlu zagranicznego przyczyniło się do podniesienia tempa wzrostu PKB o 1,2 p. proc. W 2020 r. – pierwszym roku pandemii COVID-19 – na spadek PKB, najsilniejszy wpływ miało spożycie prywatne, w tym spożycie w sektorze gospodarstw domowych, które obniżyło wzrost PKB o 2,0 p. proc. oraz zmiana przyrostu rzeczowych środków obrotowych, które utrzymały swój negatywny wpływ na PKB z 2019 r. (1,1 p. proc.). Na szybki wzrost polskiej gospodarki w 2021 r. najsilniejszy wpływ miały te same kategorie, które przyczyniły się w roku 2020 do spadku PKB, tj. spożycie prywatne, w tym spożycie w sektorze gospodarstw domowych – wpływ 3,4 p. proc. oraz zmiany rzeczowych środków obrotowych – wpływ 3,4 p. proc. Ujemny wpływ na wzrost gospodarczy w 2021 r. odnotowano jedynie dla salda handlu zagranicznego, który odjął od PKB 1,1 p. proc.

W całym analizowanym okresie zaobserwowano zmniejszenie roli popytu inwestycyjnego we wzroście gospodarczym Polski, tj. głównego czynnika zapewniającego trwały wzrost gospodarczy. Jego wpływ z 2,2 p. proc. w 2018 r. zmniejszył się w kolejnym roku do 1,2 p. proc., z kolei w 2020 r. odjął 0,4 p. proc. od PKB, a w ostatnim 2021 roku, wpływ popytu inwestycyjnego na wzrost PKB był zaledwie na poziomie 0,2 p. proc.

Zmiany jakie zaszły w 2021 r. w porównaniu do 2018 r., to przede wszystkim wspomniane wyżej zmniejszenie roli popytu inwestycyjnego (z 2,2 p. proc. do 0,2 p. proc.) w tworzeniu PKB oraz zwiększenie roli przyrostu rzeczowych środków obrotowych (z 0,5 p. proc. do 3,4 p. proc.) i spożycia w sektorze gospodarstw domowych (z 2,5 p. proc. do 3,4 p. proc.).

Wykres 1. Skala wpływu poszczególnych kategorii makroekonomicznych na wzrost realny PKB
 Chart 1. The scale of impacts of macroeconomic categories on real GDP

Wyniki analizy od strony dochodowej PKB w 2021 r. wskazują, iż PKB tworzony był głównie przez **nadwyżkę operacyjną brutto i dochód mieszany brutto** (47,2%) oraz **koszty związane z zatrudnieniem** (39,2%). Udział podatków związanych z produkcją i importem pomniejszonych o dotacje stanowił 13,5% PKB. W 2021 r. w porównaniu z 2018 r. zaobserwowano zmniejszenie udziału w PKB kosztów związanych z zatrudnieniem o 0,3 p. proc. oraz nadwyżki operacyjnej brutto i dochodu mieszanego brutto również o 0,3 p. proc. Z kolei udział podatków związanych z produkcją i importem pomniejszonych o dotacje zwiększył się w tym samym okresie o 0,5 p. proc.

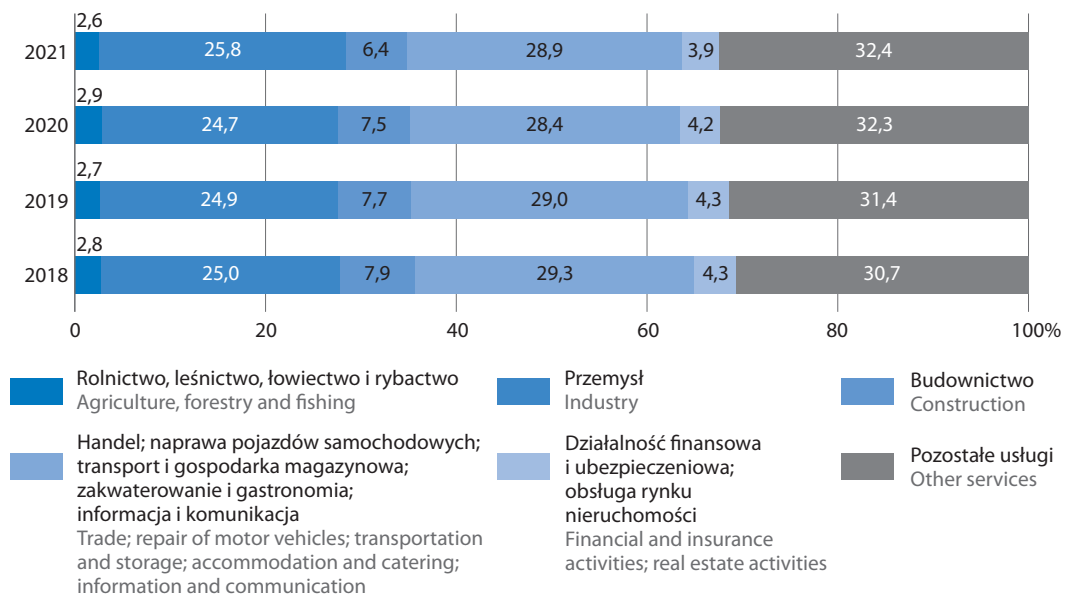
Tablica 2. Udział poszczególnych elementów w tworzeniu PKB od strony dochodowej
 Table 2. Share of main components in generating of GDP from income approach

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w % in %			
Koszty związane z zatrudnieniem Compensation of employees	39,5	40,0	40,9	39,2
Podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje Taxes on production and imports less subsidies	13,0	12,8	9,8	13,5
Nadwyżka operacyjna brutto i dochód mieszany Operating surplus, gross and mixed income, gross	48,8	47,7	48,1	50,2

Z analizy strukturalnej gospodarki w latach 2018–2021 wynika, że największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto miał **przemysł** oraz **usługi** obejmujące handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację. W 2021 r. usługi stanowiły 28,9% wartości dodanej brutto, co odpowiadało w ujęciu nominalnym 662,3 mld zł, natomiast przemysł stanowił 25,8% wartości dodanej brutto, co odpowiadało 592,0 mld zł. W latach 2018–2021 zaobserwowano, iż udział samego przemysłu w tworzeniu wartości dodanej brutto zmniejszył się z 25,0% w 2018 r. do 24,7% w 2020 r. Natomiast w 2021 r. podmioty zaangażowane w działalność przemysłową odbudowały i jednocześnie wzmocniły swój udział w strukturze wartości dodanej brutto do 25,8%. Sytuacja pod względem udziału w generowaniu wartości dodanej brutto w przypadku podmiotów dostarczających usługi w latach 2018–2020 przedstawiała się podobnie jak w przypadku przemysłu. Tu również odnotowano spadek ich udziału w wartości dodanej brutto z 29,3% w 2018 r. do 28,4% w 2020 r. Natomiast w 2021 r. usługi, choć zwiększyły swój udział o 0,5 p. proc w stosunku do roku poprzedniego 2020, to jednak nie odbudowały swojej pozycji w strukturze całej wartości dodanej brutto z 2018 r. (Wykres 2).

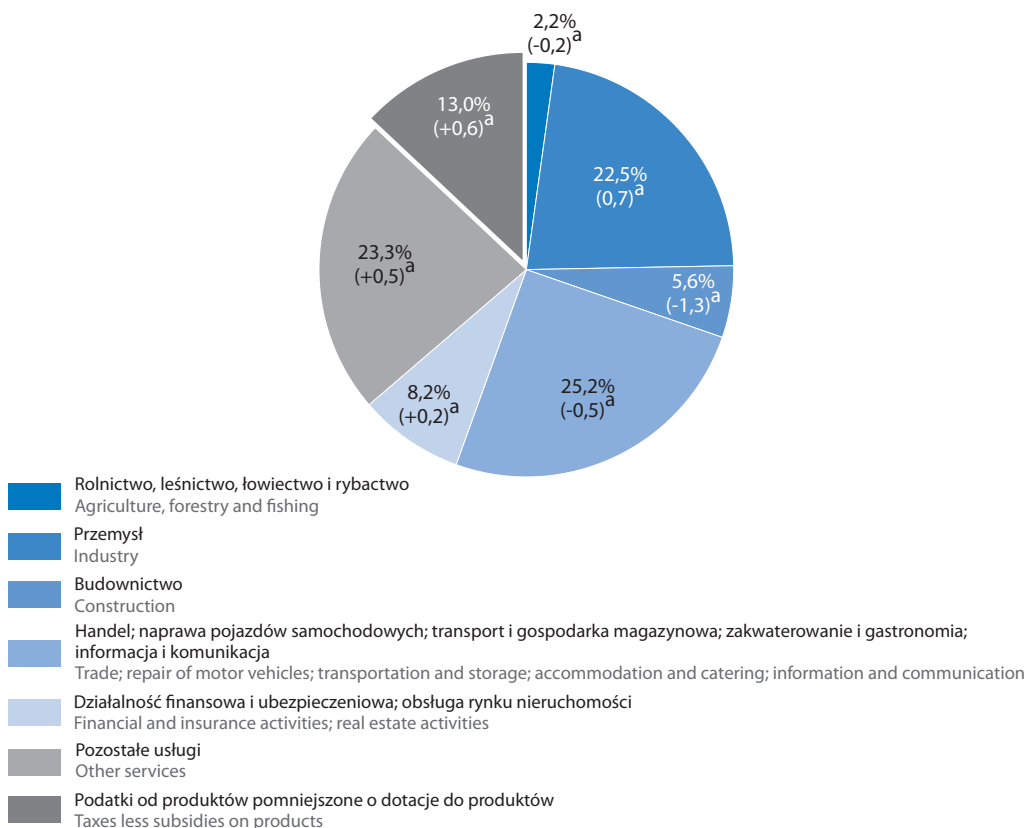
Wśród poszczególnych sekcji, największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2021 r. miało przetwórstwo przemysłowe - zaliczane do przemysłu (19,9%) oraz sekcja obejmująca handel, naprawę pojazdów samochodowych (16,3%) - zaliczana do usług. W przedziale czasowym 2018–2021 udział przetwórstwa przemysłowego w tworzeniu wartości dodanej brutto uległ zwiększeniu z 19,1% do 19,9% (w ujęciu nominalnym z 356,3 mld zł do 456,8 mld zł), natomiast udział sekcji obejmującej handel, naprawę pojazdów samochodowych w 2021 r. pozostał na tym samym poziomie co w 2018 r., tj. 16,3% wartości dodanej brutto.

Wykres 2. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)
Chart 2. Structure of gross value added by kind of activity (current prices)

Produkt krajowy brutto stanowi sumę wartości dodanej brutto poszczególnych gałęzi gospodarki (sekcji PKD 2007) powiększoną o podatki od produktów i pomniejszone o dotacje do produktów. W 2021 r. największy udział w strukturze PKB miała głównie wartość dodana brutto wytworzona przez dwie grupy sekcji tj.: usług obejmujących poszczególne sekcje PKD 2007: handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację oraz druga grupa sekcji PKD2007 – przemysł. Wkład obu tych grup w PKB wyniósł odpowiednio 25,2% – usługi i 22,5% – przemysł. W 2021 r. w porównaniu do 2018 r. udział wyżej wymienionych usług w tworzeniu PKB zmniejszył się o 0,5 p. proc., natomiast udział przemysłu zwiększył się o 0,7 p. proc. Równolegle wartość podatków od produktów pomniejszona o dotacje do produktów zwiększyła się o 0,6 p. proc. w badanym okresie (Wykres 3).

Wykres 3. Udział sekcji PKD 2007 w tworzeniu PKB w 2021 r. (ceny bieżące)
 Chart 3. The share of NACE Rev. 2 sections in generating of GDP in 2021 (current prices)

^a Zmiana do 2018 (w p. proc.).

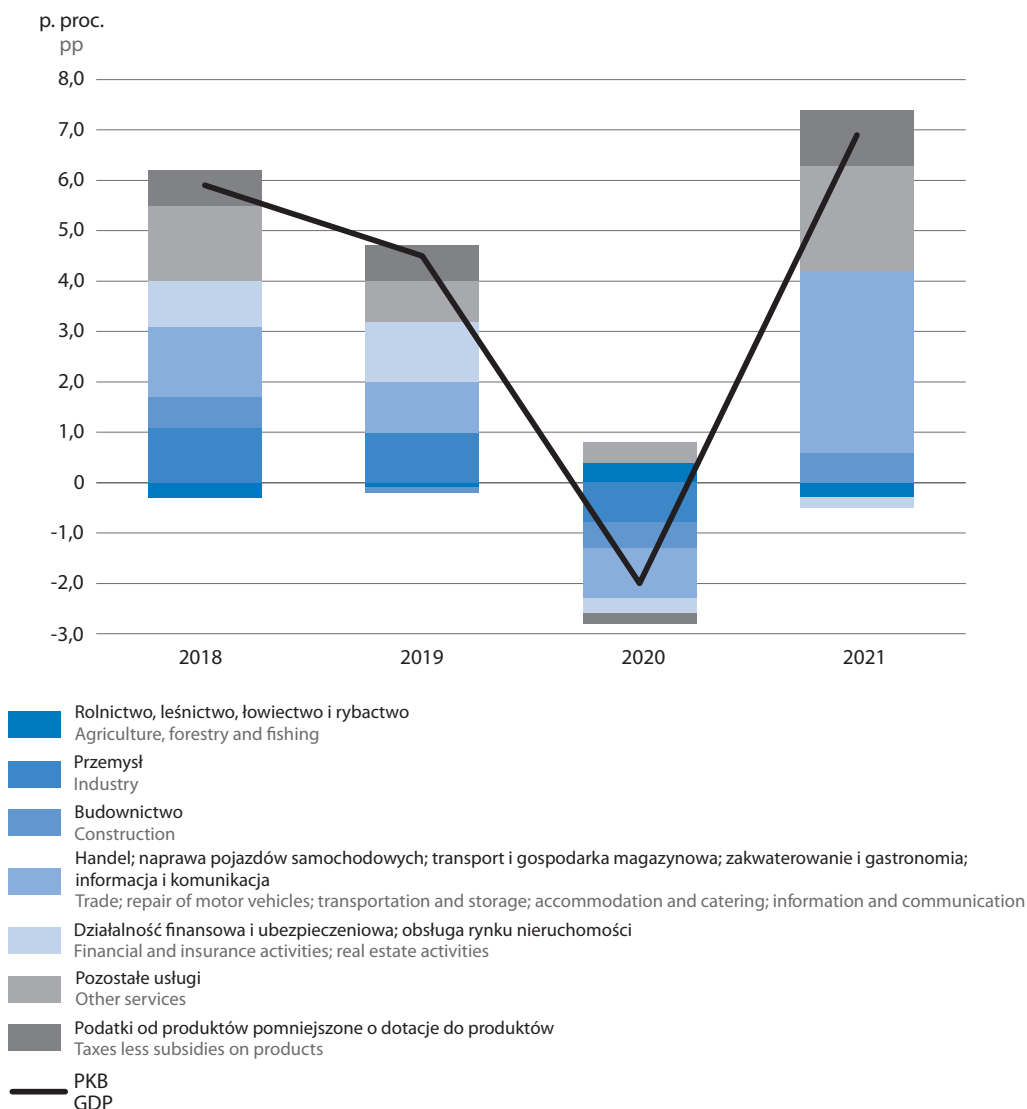
^a Change compared to 2018 (in percentage points).

Odzwierciedleniem zmian gospodarczych wywołanych przez pandemię COVID-19, a następnie przez intensywną odbudowę polskiej gospodarki w 2021 r. są nie tylko zmiany dynamik wartości dodanej brutto poszczególnych gałęzi gospodarki (sekcji PKD 2007), ale również skala ich wpływu na tempo zmian PKB. Analizując dane za lata 2018-2021 można zaobserwować, które gałęzie gospodarki przyczyniły się do wzrostu PKB, a które do jego obniżenia. Ze względu na dużą liczbę sekcji PKD 2007, pogrupowano je tak jak na wykresie 4.

Z przeprowadzonej analizy skali wpływu wynika, że na wzrost PKB (5,9%) w 2018 r. wpłynęły głównie gałęzie gospodarki związane z usługami, zarówno te które zaliczono do pozostałych usług (1,5 p. proc.), jak i te gałęzie gospodarki, które zaliczono do grupy usług obejmujących handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych (...) (1,4 p. proc.). Łącznie usługi wpłynęły na wzrost gospodarczy w wysokości 2,9 p. proc. Sekcja związana z rolnictwem, leśnictwem i rybactwem obniżyła PKB o 0,3 p. proc. W kolejnym analizowanym roku, na spowolnienie wzrostu PKB (4,5%) w 2019 r. wpłynęło głównie zmniejszenie skali wpływu usług. Łączny wpływ usług na wzrost gospodarczy zmniejszył się z 2,9 p. proc. w 2018 r. do 1,8 p. proc. Natomiast na obniżenie wzrostu PKB wpłynęła działalność budowlana i działalność związana z rolnictwem, leśnictwem i rybactwem (każda z tych działalności odjęła po 0,1 p. proc. od PKB). W 2020 r. największy wpływ na spadek PKB (2,0%) miała grupa usług obejmujących handel hurtowy i detaliczny oraz podmioty związane z zakwaterowaniem i gastronomią, transportem i gospodarką magazynową, czyli te podmioty które najsilniej odczuły skutki pandemii COVID-19. Grupa tych usług wpłynęła na PKB obniżając jego wzrost o 1,0 p. proc. Ujemny wpływ na tempo wzrostu PKB w 2020 r. miał również przemysł (0,8 p. proc.) oraz budownictwo (0,5 p. proc.), które również odczuły skutki pandemii. Natomiast na ożywienie polskiej gospodarki w 2021 r. (6,9% PKB) najsilniejszy wpływ wywarły usługi, których skala wpływu na PKB wyniosła 3,6 p. proc. oraz usługi zakwalifikowane do pozostałych usług z wysokością wpływu 2,1 p. proc. Wpływ przemysłu okazał się neutralny, a podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów wpłynęły na wzrost PKB w 2021 r. na poziomie 1,1 p. proc. (wykres 4.)

Analiza skali wpływu na tempo wzrostu PKB w latach 2018–2021 wykazała, że pozytywny wpływ przemysłu z 1,1 p. proc. w 2018 r. stał się neutralny dla PKB w 2021 r. Natomiast zwiększyła się rola usług, jak i pozostałych usług. Ich wpływ w 2021 r. na PKB w porównaniu do 2018 r. zwiększył się odpowiednio o 2,2 p. proc i 0,6 p. proc. Zwiększył się również wpływ podatków od produktów pomniejszonych o dotacje do produktów o 0,4 p. proc. Natomiast wpływ sekcji dotyczącej rolnictwa, leśnictwa i rybactwa pozostał ujemny (0,3 p. proc.). Istotnie zmniejszyła się natomiast rola sekcji związanych z działalnością finansową i ubezpieczeniową oraz z obsługą rynku nieruchomości. Ich dodatni wpływ na PKB w latach 2018 i 2019 (0,9 i 1,2 p. proc.) stał się ujemny i przyczynił się do spadku PKB w 2020 i 2021 na poziomie (0,3 i 0,2 p. proc.).

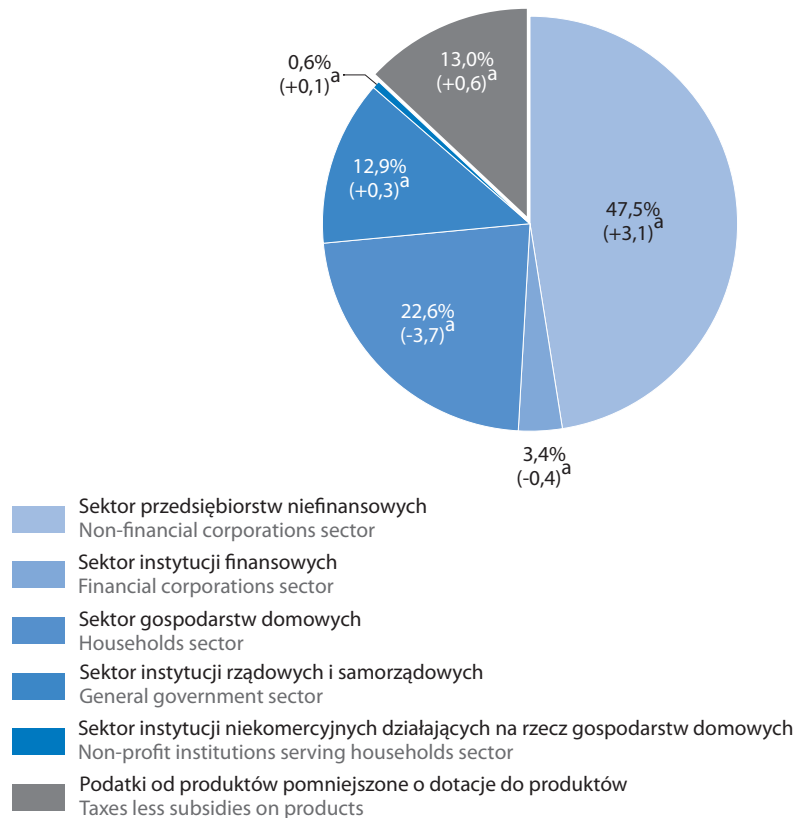
Wykres 4. Skala wpływu poszczególnych grup sekcji PKD 2007 na wzrost realny PKB
 Chart 4. The scale of impact of individual groups of NACE Rev. 2 sections on real GDP

Analiza struktury udziałów sektorów instytucjonalnych w tworzeniu PKB w 2021 r. wskazuje, że sektor przedsiębiorstw niefinansowych charakteryzuje się najwyższym udziałem w tworzeniu PKB, odpowiadał za 47,5% wartości PKB, natomiast sektor gospodarstw domowych odpowiadał za 22,6% PKB. Między rokiem 2021 a 2018 udziały tych dwóch sektorów w tworzeniu PKB uległy zmianie. Udział sektora przedsiębiorstw niefinansowych zwiększył się o 3,1 p. proc., a sektora gospodarstw domowych zmniejszył się o 3,7 p. proc. Udział sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych pozostał na niskim poziomie 0,6% PKB przez cały analizowany okres i nieznacznie się zwiększył o 0,1 p. proc. w 2021 r. w porównaniu do 2018 (Wykres 5.)¹.

¹ Szczegółowa struktura wartości dodanej brutto w latach 2018–2021 według sektorów instytucjonalnych zamieszczona została w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021, w formacie Excel.

Wykres 5. Udział sektorów instytucjonalnych w tworzeniu PKB w 2021 r. (ceny bieżące)
 Chart 5. The share of institutional sectors in generating of GDP in 2021 (current prices)

^a Zmiana do 2018 (w p. proc.).

^a Change compared to 2018 (in percentage points).

Jednym ze sposobów mierzenia poziomu wielkości dochodów z działalności podmiotów zaliczanych do danego sektora instytucjonalnego jest ich udział w tworzeniu nadwyżki operacyjnej brutto dla gospodarki ogółem. Największym udziałem w kształtowaniu wielkości dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto w latach 2018–2020 charakteryzował się sektor gospodarstw domowych. Jego udział (w 2018 r. wyniósł 49,8%, w 2019 r. 47,2% i w 2020 r. 47,5%). Natomiast w 2021 r., wraz ze wzrostem wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych wzrósł również jego udział w tworzeniu nadwyżki operacyjnej brutto i tym samym stał się on sektorem o największym udziale w nadwyżce operacyjnej brutto (47,3%). Równoległe udział sektora gospodarstw domowych zmniejszył się do 44,1% w 2021 r. Sektorem, który miał niezmiennie najmniejszy udział w tworzeniu dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto w całym badanym okresie był sektor instytucji niekomercyjnych (0,1%). Udział sektora instytucji finansowych zmniejszył się z 4,2% w 2018 r. do 3,6% w 2021 r. Natomiast udział sektora instytucji rządowych i samorządowych pozostał w 2021 r. na tym samym poziomie co w 2018 r. tj. 4,9%.²

² Szczegółowe dane prezentujące pełną sekwencję rachunków narodowych w ujęciu wartościowym przedstawione zostały w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021, w formacie Excel.

Tablica 3. Udział poszczególnych sektorów instytucjonalnych w tworzeniu dochodów mierzonych nadwyżką operacyjną brutto

Table 3. Share of institutional sectors in generating of income account measured by gross operating surplus

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Sektor przedsiębiorstw niefinansowych Non-financial corporations sector	41,0	43,4	43,5	47,3
Sektor gospodarstw domowych Households sector	49,8	47,2	47,5	44,1
Sektor instytucji rządowych i samorządowych General government sector	4,9	5,0	4,9	4,9
Sektor instytucji finansowych Financial corporations sector	4,2	4,3	4,0	3,6
Sektor instytucji niekomercyjnych Non-profit institutions serving households sector	0,1	0,1	0,1	0,1

Dochody do dyspozycji brutto stanowiące pozycję bilansującą rachunku podziału wtórnego dochodów, przeznaczone są na **spożycie ogółem** oraz na **oszczędności brutto**. **Spożycie** rejestrowane jest w trzech sektorach instytucjonalnych (spożycie prywatne, tj. spożycie sektora gospodarstw domowych i spożycie sektora instytucji niekomercyjnych oraz spożycie publiczne sektora instytucji rządowych i samorządowych). Spożycie identyfikowane jest najczęściej z sumą wydatków na dobra i usługi konsumpcyjne i najczęściej jest łączone z sektorem gospodarstw domowych, ponieważ sektor ten charakteryzuje się wśród pozostałych sektorów największym udziałem w spożyciu ogółem. Z kolei **oszczędności brutto** rejestrowane są we wszystkich sektorach instytucjonalnych, ale najczęściej są analizowane w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych. Pozycja oszczędności brutto w rachunkach narodowych otrzymywana jest z różnicy dochodów do dyspozycji brutto i spożycia ogółem. Oszczędności wykorzystywane są do finansowania nakładów inwestycyjnych oraz umożliwiają transfery kapitałowe pomiędzy sektorami instytucjonalnymi.

W latach 2018–2021 głównym przeznaczeniem dochodów do dyspozycji brutto było spożycie, które w 2021 r. stanowiło 78,7% dochodów do dyspozycji brutto, natomiast udział oszczędności brutto stanowił wówczas 21,3% uzyskanych dochodów do dyspozycji brutto. W analizowanym okresie udziały te podlegały nieznacznym zmianom z niewielką tendencją do zwiększania udziału oszczędności brutto kosztem spożyciem ogółem. Natomiast w ostatnim analizowanym roku 2021, zaobserwowano odwrócenie tej tendencji: udział spożycia ogółem zwiększył się kosztem udziału oszczędności brutto. Zmniejszenie udziału oszczędności brutto w 2021 r. może świadczyć o zmniejszeniu przepływu inwestycji w gospodarce.

Analizując dane dotyczące spożycia można zauważyć, że w ujęciu realnym w latach 2018–2020 tempo wzrostu spożycia ogółem zmalało z 4,4% w 2018 r. do 4,1% w 2019 r., a w 2020 r. wykazało spadek o 1,5%. Natomiast w ostatnim roku poddanym analizie tempo wzrostu spożycia ogółem wykazało wzrost o 5,8% w relacji do roku poprzedniego. Z kolei w ujęciu nominalnym między 2021 r. a 2018 r., spożycie ogółem wzrosło o 21,2%.

W strukturze wydatków konsumpcyjnych największe udziały miały dwa sektory: sektor gospodarstw domowych oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych. Ich udziały w spożyciu ogółem w 2018 r. wyniosły odpowiednio: 75,8% i 23,1%. W analizowanych latach 2018–2020 zaobserwowano stopniowe zwiększanie udziału spożycia sektora instytucji rządowych i samorządowych, kosztem zmniejszenia udziału spożycia w sektorze gospodarstw domowych. Natomiast w 2021 r. relacje te się odwróciły i udział sektora gospodarstw domowych w spożyciu ogółem zwiększył się kosztem udziału sektora instytucji rządowych i samorządowych. Ostatecznie w 2021 r. w porównaniu do 2018 r. nastąpił spadek udziału sektora gospodarstw domowych o 2,0 p. proc. i wzrost udziału spożycia sektora instytucji rządowych i samorządowych w spożyciu ogółem o 1,9 p. proc. Struktura udziału tych dwóch sektorów w spożyciu ogółem ukształtowała się odpowiednio: 73,8% – sektor gospodarstw domowych i 25% – sektor instytucji rządowych i samorządowych. Natomiast udział spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych w spożyciu ogółem w 2021 r. w porównaniu z 2018 r. nie zmienił się i wyniósł 1,2% spożycia ogółem.

Oszczędności brutto w ujęciu nominalnym wzrastały w całym okresie. Między 2021 r. a 2018 r. oszczędności wzrosły o 28,8%. W 2018 r. największy udział w generowaniu oszczędności miał sektor przedsiębiorstw niefinansowych oraz sektor instytucji rządowych i samorządowych, odpowiednio: 64,5% i 18,8%. Struktura udziału sektorów instytucjonalnych w generowaniu oszczędności brutto zmieniła się w analizowanym okresie. Sektor przedsiębiorstw niefinansowych miał największy udział w oszczędnościach ogółem przez cały okres analizy. Natomiast sektor instytucji rządowych i samorządowych zmienił w analizowanym okresie swoją pozycję w strukturze oszczędności. W 2019 r. udział oszczędności sektora instytucji rządowych i samorządowych uległ zmniejszeniu do 14,1%, natomiast udział oszczędności w sektorze gospodarstw domowych wzrósł do 16,7%. W kolejnym roku 2020 r., w sektorze gospodarstw domowych odnotowano dalszy wzrost oszczędności o 101,4 mld zł w stosunku do roku 2019, co przyczyniło się do zwiększenia udziału tego sektora w strukturze oszczędności ogółem do 36,3%. Gospodarstwa domowe ze względu na niepewność związaną z dalszym przebiegiem pandemii ograniczyły skłonność do konsumpcji i spożytkowały dochód do dyspozycji na oszczędności tworząc tym samym bufor oszczędności. Natomiast w 2020 r. oszczędności brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych osiągnęły wartość ujemną (55,1 mld zł), co wynikało ze wzrostu wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych nakierowanych na powstrzymanie skutków stanu epidemii COVID-19 oraz na wsparcie dotkniętych nimi podmiotów. W roku 2021, kiedy odnotowano znaczący wzrost PKB, udział sektora przedsiębiorstw niefinansowych w oszczędnościach ogółem zwiększył się do 71,8%, a udział sektora gospodarstw domowych zmniejszył się do 15,0%. Sektor instytucji rządowych i samorządowych w 2021 r. odnotował oszczędności na poziomie 61,9 mld zł (udział 11,6% w oszczędnościach ogółem).

Poziom oszczędności brutto w istotny sposób wpływa na procesy inwestycyjne, które mogą być również finansowane z oszczędności zagranicznych napływających do kraju w postaci bezpośrednich inwestycji zagranicznych i innych źródeł kapitału zagranicznego. Ponadto oszczędności krajowe stanowią czynnik stabilizujący wzrost gospodarczy w długim okresie. Aby przedstawić sytuację pod względem stabilizacji wzrostu gospodarczego w Polsce, przeanalizowano wskaźnik relacji oszczędności do PKB. W 2021 r. oszczędności brutto w relacji do PKB wyniosły 20,3% i zmniejszyły się w porównaniu do roku 2020 o 0,8 p. proc. Wskaźnik ten dla Polski w dwóch poprzednich analizowanych latach wzrastał (w 2019 r. o 0,7 p. proc., a w 2020 r. o 0,9 p. proc.). W przypadku sektora przedsiębiorstw niefinansowych odnotowano korzystną tendencję do zwiększania relacji oszczędności w stosunku do produktu krajowego brutto. Relacja oszczędności w przypadku tego sektora do PKB w latach 2018–2021 wzrosła z poziomu 12,5% w 2018 r. do 14,6% PKB w 2021 r. W przypadku sektora gospodarstw domowych również zaobserwowano wzrost tego wskaźnika, z 2,8% w roku 2018 do 7,7% w roku 2020, natomiast w 2021 r. odnotowano jego zmniejszenie do 3,0% PKB.

Tablica 4. Relacja oszczędności brutto w sektorach instytucjonalnych do PKB
Table 4. Relation of saving in institutional sectors to GDP

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Ogółem Total	19,5	20,2	21,1	20,3
Sektor przedsiębiorstw niefinansowych Non-financial corporations sector	12,5	13,6	14,3	14,6
Sektor gospodarstw domowych Households sector	2,8	3,4	7,7	3,0
Sektor instytucji rządowych i samorządowych General government sector	3,7	2,8	-2,4	2,4
Sektor instytucji finansowych Financial corporations sector	1,1	1,0	2,0	1,0
Sektor instytucji niekomercyjnych Non-profit institutions serving households sector	-0,6	-0,6	-0,5	-0,7

Stopa inwestycji w gospodarce narodowej mierzona jest relacją nakładów brutto na środki trwałe do produktu krajowego brutto w cenach bieżących. Wskaźnik ten mierzy inwestowanie środków finansowych w środki trwałe w celu generowania nowych dochodów w przyszłości poprzez wykorzystanie ich w produkcji. Głównym źródłem finansowania inwestycji tj. nakładów brutto na środki trwałe są wyżej omówione oszczędności brutto. W analizowanym okresie 2018–2021, tylko w 2019 r. stopa inwestycji w Polsce wykazała wzrost o 0,2 p. proc. (18,9%). Natomiast w kolejnych latach odnotowano stopniowy spadek tego wskaźnika o 0,6 p. proc w 2020 r. i w następnym roku 2021 o 1,5 p. proc. Ostatecznie między rokiem 2021 a 2018 stopa inwestycji dla całej gospodarki zmniejszyła się o 1,9 p. proc.

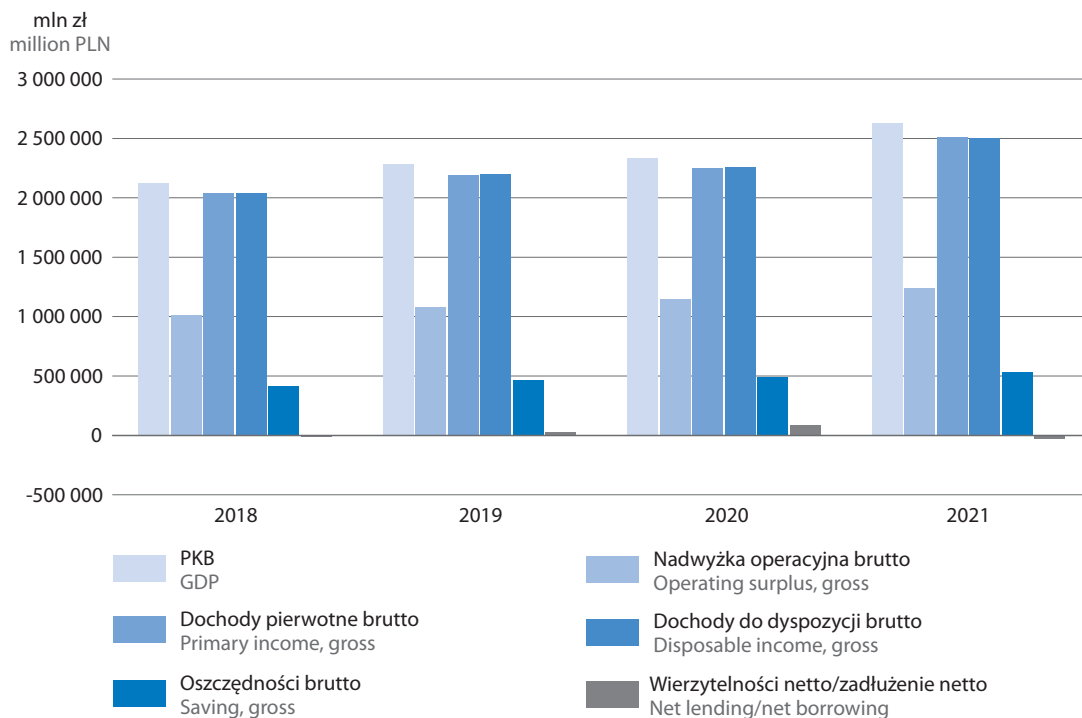
Analiza stopy inwestycji w sektorze przedsiębiorstw wykazała identyczną tendencję jak w przypadku całej gospodarki. Między pierwszym a ostatnim analizowanym rokiem tj. 2018 i 2021, stopa inwestycji dla tego sektora zmniejszyła się o 1,4 p. proc. (jedynie w 2019 r. wzrosła o 0,6 p. proc.) (tablica 5.). Z analizy wskaźnika dotyczącego oszczędności i wskaźnika dotyczącego inwestycji wynika, iż sektor przedsiębiorstw w 2021 r. utrzymał, a nawet zwiększył oszczędności, nie zwiększając przy tym inwestycji. Natomiast analiza sektora gospodarstw domowych wskazuje, że jego zachowania kształtowały się inaczej i nagromadzone w 2020 r. oszczędności zostały przeznaczone na inwestycje w 2021 r. Odmienna sytuacja dotyczy również sektora instytucji rządowych i samorządowych, w którym to zarówno oszczędności jak i inwestycje uległy zmniejszeniu w analizowanych latach. Relacja oszczędności do PKB zmniejszyła się o 1,3 p. proc., osiągając wartość ujemną w 2020 r., głównie z tytułu zwiększonych wydatków rządowych przeznaczonych na łagodzenie skutków epidemii Covid-19 (tablica 4.). W tym samym okresie 2018–2021, wskaźnik stopy inwestycji dla tego sektora również uległ zmniejszeniu o 0,6 p. proc. (tablica 5.).

Tablica 5. Relacja nakładów brutto na środki trwałe w sektorach instytucjonalnych do PKB
 Table 5. Relation of gross fixed capital formation in institutional sectors to GDP

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Ogółem Total	18,7	18,9	18,3	16,8
Sektor przedsiębiorstw niefinansowych Non-financial corporations sector	10,0	10,6	10,1	8,6
Sektor gospodarstw domowych Households sector	3,5	3,6	3,3	3,7
Sektor instytucji rządowych i samorządowych General government sector	4,7	4,3	4,5	4,1
Sektor instytucji finansowych Financial corporations sector	0,5	0,4	0,4	0,3
Sektor instytucji niekomercyjnych Non-profit institutions serving households sector	0,0	0,0	0,0	0,1

W latach 2018–2021 odnotowano wzrost kluczowych wartości kategorii bilansujących w ujęciu nominalnym (wykres 6). W 2021 r. w porównaniu do 2018 r. wartość PKB wzrosła o 23,7%, nadwyżka operacyjna brutto o 23,0%, dochody pierwotne brutto o 23,2%, dochody do dyspozycji brutto wzrosły o 22,7% oraz oszczędności brutto wzrosły o 28,8%.

Wykres 6. Podstawowe kategorie ekonomiczne w gospodarce narodowej (ceny bieżące)
 Chart 6. Main economic categories in national economy (current prices)

Pozycja bilansująca rachunek kapitałowy – **wierzytelności netto (+), zadłużenie netto (-)** wykazała się zmiennością. W 2018 r. polska gospodarka była zadłużona u nierezydentów na kwotę 13,2 mld zł oraz w 2021 r. na kwotę 31,9 mld zł (wskaźnik zadłużenia tj. relacja wierzytelności netto (+) / zadłużenia netto (-) do PKB wyniósł odpowiednio -0,6% i -1,2%). Natomiast w latach 2019 i 2020 polska gospodarka wykazała nadwyżkę oszczędności w stosunku do inwestycji, czyli wykazała wierzytelności netto, które wyniosły odpowiednio 26,1 mld zł oraz 84,1 mld zł. (wskaźnik zadłużenia wyniósł 1,1% i 3,6%).

Rozdział 2

Chapter 2

Sektor przedsiębiorstw niefinansowych

Non-financial corporations sector

W prezentowanych rachunkach narodowych do sektora przedsiębiorstw niefinansowych zaliczone są samodzielne jednostki instytucjonalne, posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi, których podstawową funkcją jest produkcja wyrobów i usług niefinansowych celem ich sprzedaży na rynku. Przychody ze sprzedaży produkcji są głównym źródłem przychodów jednostek tego sektora. Szczegółowe kryteria dotyczące sektoryzacji jednostek instytucjonalnych przedstawiono w Aneksie 1.

W latach 2018–2021 udział **wartości dodanej brutto** sektora przedsiębiorstw niefinansowych w tworzeniu produktu krajowego brutto wzrósł z 44,4% w roku 2018 do 47,5% w roku 2021.

W latach 2018–2021 zaobserwowano systematyczny wzrost **wartości dodanej brutto** w sektorze. W okresie tym **produkcja globalna** zwiększyła się o 861 718 mln zł, co stanowiło wzrost o 29,7%, natomiast **zużycie pośrednie** zwiększyło się o 556 836 mln zł, co stanowiło wzrost o 28,5%. Wzrost **produkcji globalnej i zużycia pośredniego** nastąpił prawie we wszystkich sekcjach sektora przedsiębiorstw niefinansowych, a największy wzrost odnotowano w przetwórstwie przemysłowym. Skutki pandemii COVID-19 najbardziej odzwierciedliły się w hotelarstwie i gastronomii. Wartość dodana brutto wygenerowana przez tę branżę, pomimo wzrostu w 2021 r. w porównaniu z 2020 r., nie osiągnęła poziomu z 2018 r. Natomiast wartość dodana brutto w całym sektorze przedsiębiorstw niefinansowych w 2021 r. zwiększyła się w stosunku do 2018 r. o 304 882 mln zł (32,3%).

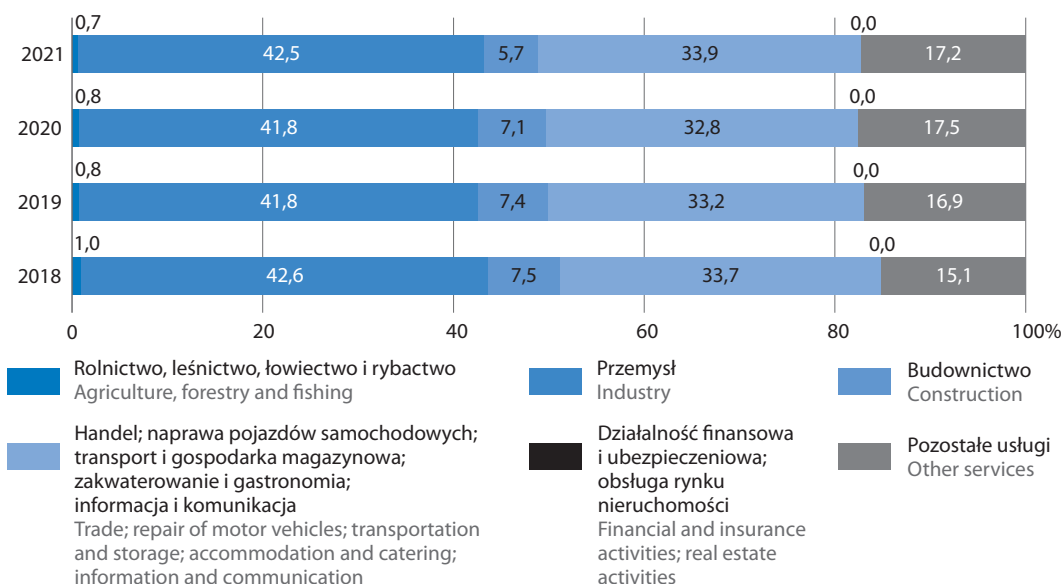
W latach 2018–2021 dominującą działalnością w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych był przemysł (ponad 40% wartości dodanej brutto), w którym przetwórstwo przemysłowe wygenerowało około 75%, a wytwarzanie i zaopatrywanie w energię ok. 13% wartości dodanej brutto. Największy udział w przetwórstwie przemysłowym miała produkcja artykułów spożywczych oraz produkcja części i akcesoriów do pojazdów silnikowych. W okresie 2018–2020 w wygenerowanej wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych nastąpił spadek usług obejmujących: handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię oraz informację i komunikację (o 0,9 p. proc.) i budownictwo (o 0,4 p. proc.). Jednocześnie odnotowano zmniejszenie udziału przemysłu (o 0,8 p. proc.). Udział pozostałych usług zwiększył się o 2,4 p. proc., natomiast udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa zmniejszył się o 0,2 p. proc. Sytuacja zmieniła się w roku 2021. Wzrosło znaczenie przemysłu (wzrost o 0,7 p. proc. w stosunku do roku 2020) i handlu (wzrost o 1,1 p. proc. w stosunku do roku 2020) w wygenerowanej wartości dodanej brutto, co było wyraźnym sygnałem wychodzenia gospodarki z kryzysu, związanego z pandemią COVID-19. Spadek zanotowano w obszarze pozostałych usług (w porównaniu do roku 2020 o 0,3 p. proc.), jednak największy spadek zanotowano w budownictwie (w porównaniu do roku 2020 o 1,4 p. proc.), co miało związek z dużym wzrostem cen surowców i materiałów. Nie bez znaczenia był stosunkowo duży udział kosztów osobowych. Wynagrodzenia stanowiły znaczne obciążenie dla rentowności realizowanych kontraktów. Udział kosztów związanych z zatrudnieniem w wartości dodanej brutto w budownictwie systematycznie wzrastał z 53,4% w roku 2018 do 66,7% w roku 2021.

W grupie sekcji obejmujących handel, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię, informację i komunikację największe znaczenie miał handel, który stanowił ponad 50% wartości dodanej brutto całej grupy (wykres 7). Z kolei transport oraz informacja i komunikacja generowały średnio powyżej 20% wartości dodanej brutto. W 2020 r. pandemia COVID-19 i ograniczenia dotyczące przemieszczania się wprowadzone w całym kraju negatywnie wpłynęły na wyniki działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią, a w szczególności na samo zakwaterowanie. W tym roku zauważalny był również wzrost

sprzedaży internetowej, w stosunku do sprzedaży tradycyjnej. Przychody ze sprzedaży firm prowadzących działalność pocztową i kurierską (PKD 53.20) wzrosły w 2021 r. w stosunku do 2020 r. o 41,8%, a w stosunku do 2018 r. o 113,7%. Przedsiębiorstwa prowadzące sprzedaż detaliczną w sklepach z przewagą żywności, artykułów budowlanych itd., tzw. sklepy sieciowe, miały największy udział w handlu w Polsce, a generowana przez nie marża handlowa rosła w całym analizowanym okresie.

Wykres 7. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)

Chart 7. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by kind of activity (current prices)

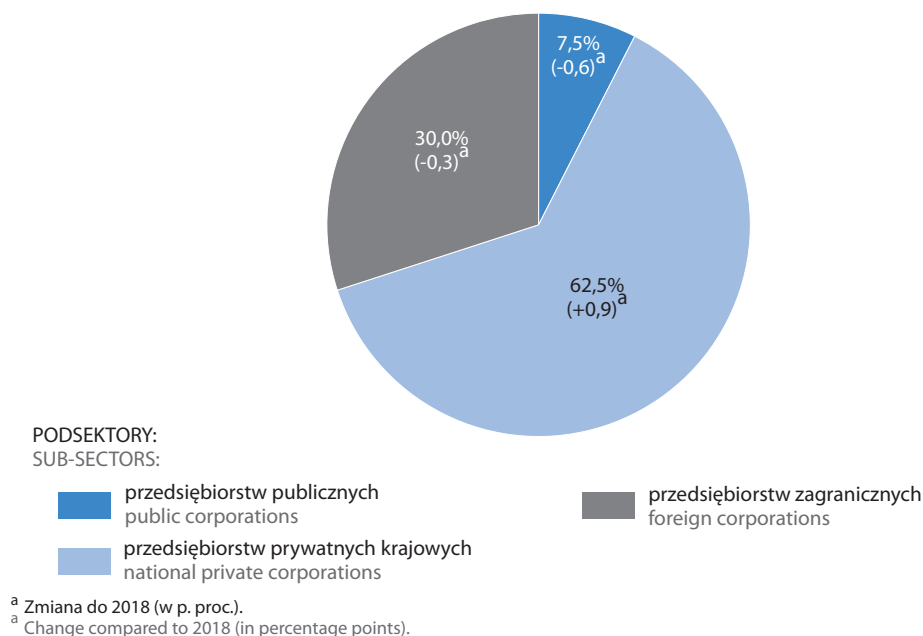
W sektorze przedsiębiorstw niefinansowych wyróżniane są trzy podsektory: przedsiębiorstwa publiczne, przedsiębiorstwa prywatne krajowe oraz przedsiębiorstwa pod kontrolą zagraniczną (szczegółowy opis w Aneksie 1). Do przedsiębiorstw publicznych zaliczane są jednostki instytucjonalne charakteryzujące się następującymi rodzajami własności: własność Skarbu Państwa, własność państwowych osób prawnych, własność samorządowa oraz własność mieszana w sektorze publicznym, a także własność mieszana między sektorami z przewagą własności sektora publicznego. Do przedsiębiorstw pod kontrolą zagraniczną zaliczane są przedsiębiorstwa z własnością zagraniczną oraz z własnością mieszaną w sektorze prywatnym z przewagą własności zagranicznej. Pozostałe przedsiębiorstwa stanowią podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych.

W latach 2018–2021 udziały wartości dodanej brutto poszczególnych podsektorów w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych ulegały wahaniom. Podsektor przedsiębiorstw publicznych stanowił między 7,5% a 9,3% wartości dodanej brutto sektora, podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych stanowił między 60,2% a 62,5% wartości dodanej brutto sektora, a podsektor przedsiębiorstw pod kontrolą zagraniczną stanowił między 30,0% a 30,8% wartości dodanej brutto sektora. Strukturę wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych zaprezentowano na poniższym wykresie³.

³ Szczegółowe dane w podziale na podsektory instytucjonalne przedstawiono w załączniku Excel „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021”.

Wykres 8. Struktura wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych w 2021 r. (ceny bieżące)

Chart 8. Structure of gross value added in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors in 2021 (current prices)

Wyniki podsektora przedsiębiorstw prywatnych krajowych miały istotny wpływ na produkt krajowy brutto (PKB). W latach 2018–2021 udział tego podsektora w tworzeniu PKB systematycznie wzrastał z 26,9% w roku 2018 do 29,7% w roku 2021. Udział podsektora publicznego nie miał tak dużego znaczenia i kształtował się na poziomie około 4,0%, a w 2021 3,6% produktu krajowego brutto. W latach 2018–2021 udział podsektora publicznego w całym sektorze przedsiębiorstw niefinansowych ulegał wahaniom. Miało to bezpośredni związek ze zmianami w sektoryzacji jednostek instytucjonalnych, wynikającymi ze stosowania odpowiednich kryteriów przynależności jednostek do poszczególnych sektorów instytucjonalnych wg ESA2010. Duży spadek (o 0,7 p. proc.) zanotowano między rokiem 2018 a 2019. Miało to bezpośredni związek z przeklasyfikowaniem Telewizji Polskiej S.A. z sektora przedsiębiorstw niefinansowych do sektora instytucji rządowych i samorządowych. Natomiast największy spadek (o 1,5 p. proc.) zanotowano między rokiem 2020 a 2021. Spadek ten spowodowało przeklasyfikowanie dwóch elektrowni i trzech szpitali.

W latach 2018–2021 udział kosztów związanych z zatrudnieniem w wartości dodanej brutto wytworzonej przez przedsiębiorstwa zmniejszył się z 54,9% w 2018 r. do 51,2% w 2021 r. Natomiast koszty związane z zatrudnieniem w ujęciu nominalnym wzrosły, przy czym największy wzrost nastąpił między 2020 r. a 2021 r. i wyniósł 54 122 mln zł (9,2%). Zwiększenie kosztów związanych z zatrudnieniem w badanym okresie wynikało zarówno ze wzrostu płac jak i ze zwiększenia liczby osób zatrudnionych. Wzrost kosztów związanych z zatrudnieniem rozłożył się równomiernie na wszystkie podsektory sektora przedsiębiorstw niefinansowych. W latach 2018–2021 wzrastała również wartość nadwyżki operacyjnej brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych z 414 347 mln zł w roku 2018 do 587 297 mln zł w roku 2021.

W analizowanym okresie udział odsetek otrzymanych w przychodach z tytułu własności w przedsiębiorstwach niefinansowych zmalał z 58,8% w roku 2018 do 46,8% w roku 2021. Największy udział w rozchodach z tytułu własności miał dochód podzielony przedsiębiorstw, który stanowił ponad 50% tej kategorii rozchodów.

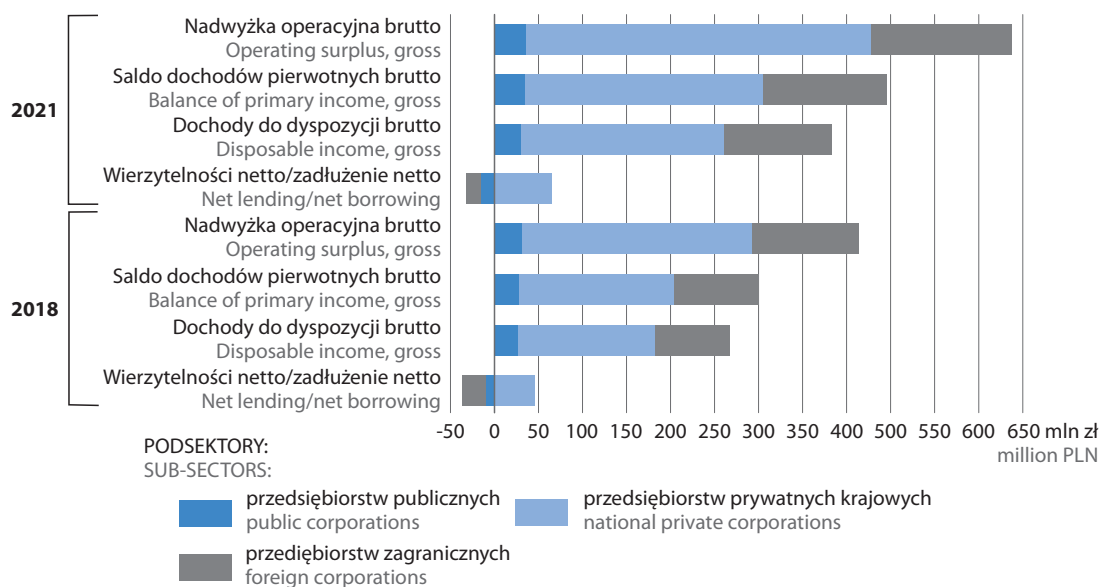
Największy wpływ na poziom dochodów do dyspozycji brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych miały podatki dochodowe, które w 2021 r. wyniosły 74 967 mln zł i były wyższe o ok. 75% od podatków zapłaconych przez przedsiębiorstwa w 2018 r. Udziały podsektora publicznego w płaceniu podatków od dochodu w latach 2018–2021 zmalały z 8,7% do 6,8%, podsektora pod kontrolą zagraniczną wahały się między 28,3% a 37,4%, natomiast udział podsektora prywatnego krajowego wzrósł z poziomu 58,4% do 64,9%.

Saldo pozostałych transferów bieżących w całym analizowanym okresie było dodatnie, a zatem pozytywnie wpływało na poziom dochodów do dyspozycji. Wartość dochodów do dyspozycji brutto w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych zwiększyła się z 266 900 mln zł w 2018 r. do 382 959 mln zł w 2021 r. i stanowiła około 30% wygenerowanej przez przedsiębiorstwa wartości dodanej brutto. W sektorze przedsiębiorstw niefinansowych dochody do dyspozycji brutto są równe oszczędnościom brutto. W roku 2020 udział podsektora publicznego wzrósł o 1,2 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego, po czym zmalał o 3,2 p. proc. i wyniósł 8,0% dochodów do dyspozycji całego sektora. Z kolei udział podsektora pod kontrolą zagraniczną utrzymywał poziom zbliżony do 31,8% dochodów do dyspozycji całego sektora. Natomiast udział podsektora prywatnego krajowego wzrósł z 56,9% w roku 2020 do 60,2% w roku 2021, podczas gdy w latach 2018-2019 kształtował się na poziomie około 58,3%.

Wierzytelności netto w 2021 r. wzrosły ponad czterokrotnie w stosunku do 2018 r. (430,9%), osiągając wartość 32 005 mln zł, jednak największa wartość wierzytelności netto nastąpiła w roku 2020 osiągając wartość 111 115 mln zł.

Wykres 9. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 9. Main economic categories in non-financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)

Tablica 6. Relacja podstawowych kategorii ekonomicznych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych do PKB

Table 6. Relation of main economic categories in non-financial corporations sector to GDP

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Wartość dodana brutto Value added, gross	44,4	45,8	46,0	47,5
Nadwyżka operacyjna brutto Operating surplus, gross	19,5	20,5	21,4	22,3
Saldo dochodów pierwotnych brutto Balance of primary income, gross	14,2	15,5	16,3	16,9
Dochody do dyspozycji brutto Disposable income, gross	12,6	13,6	14,3	14,6
Wierzytelności/zadłużenie netto Net lending/net borrowing	0,3	2,1	4,8	1,2

Nakłady brutto na środki trwałe zwiększające wartość majątku trwałego, w tym nakłady ponoszone na remonty środków trwałych i wzrost wartości niematerialnych i prawnych w latach 2018–2019 stanowiły ok. 23% wartości dodanej brutto wygenerowanej przez przedsiębiorstwa niefinansowe. Jednak od roku 2020 widoczny jest spadek inwestycji do poziomu 18,2% w roku 2021. Nakłady brutto na środki trwałe w podziale na podsektory ulegały wahaniom. Średni udział poszczególnych podsektorów wynosił odpowiednio: podsektor publiczny 18,1%, prywatny krajowy 39,7%, pod kontrolą zagraniczną 42,2%.

Tablica 7. Relacja nakładów brutto na środki trwałe do wybranych kategorii rachunków narodowych w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych

Table 7. Relation of gross fixed capital formation to selected categories of national accounts in non-financial corporations sector

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Nakłady brutto na środki trwałe / wartość dodana brutto Gross fixed capital formation / value added, gross	22,6	23,2	22,0	18,2
Nakłady brutto na środki trwałe / nadwyżka operacyjna brutto Gross fixed capital formation / operating surplus, gross	51,6	51,8	47,1	38,7
Nakłady brutto na środki trwałe / dochody do dyspozycji brutto Gross fixed capital formation / disposable income, gross	80,1	78,3	70,9	59,3

Rozdział 3

Chapter 3

Sektor instytucji finansowych

Financial corporations sector

W prezentowanych rachunkach narodowych, do sektora instytucji finansowych zaliczone są samodzielne jednostki instytucjonalne posiadające osobowość prawną i będące producentami rynkowymi, których podstawową działalnością jest świadczenie usług finansowych. Do tych jednostek instytucjonalnych należą wszystkie instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, które angażują się głównie w:

- pośrednictwo finansowe (instytucje pośrednictwa finansowego),
- pomocniczą działalność finansową (pomocnicze instytucje finansowe).

W 2021 r. udział sektora instytucji finansowych w tworzeniu produktu krajowego brutto wyniósł 3,4% i był niższy o 0,4 p. proc. w porównaniu z 2018 r.

Sektor instytucji finansowych dzieli się na podsektory, które grupują instytucje finansowe w następujący sposób: bank centralny (podsektor S.121), pozostałe monetarne instytucje finansowe (podsektor S.122 i podsektor S.123, który nie występuje w Polsce), fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego (podsektor S.124), pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego (podsektor S.125), pomocnicze instytucje finansowe (podsektor S.126), instytucje finansowe typu captive i udzielające pożyczek (podsektor S.127), instytucje ubezpieczeniowe (podsektor S.128), fundusze emerytalno-rentowe (S.129). Podsektory obejmują instytucje finansowe sensu stricto tj. banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, zakłady ubezpieczeń i reasekuracji, towarzystwa i fundusze inwestycyjne, towarzystwa i fundusze emerytalne, domy maklerskie, objęte nadzorem finansowym Komisji Nadzoru Finansowego oraz pozostałe jednostki finansowe prowadzące działalność w zakresie sekcji K według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007⁴.

W latach 2018–2021 w sektorze instytucji finansowych zaobserwowano wzrost **wartości dodanej brutto** z poziomu 80 087 mln zł w 2018 r. do 88 287 mln zł w roku 2021. W tym okresie **produkcja globalna** wzrosła o 11,3%, natomiast **zużycie pośrednie** wzrosło o 12,7%. Największy nominalny wzrost produkcji globalnej odnotowano w segmencie banków oraz w dużych przedsiębiorstwach finansowych (liczba pracujących 50 i więcej) zaklasyfikowanych do sekcji K według PKD 2007. Istotną rolę w kalkulacji produkcji banków odgrywają usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM). W roku 2019 odnotowano wzrost produkcji FISIM o 10,5% w stosunku do roku poprzedniego, natomiast w latach kolejnych produkcja FISIM obniżała się, z poziomu 43 083 mln zł w 2019 r. do poziomu 39 739 mln zł w 2021 r., m.in. na skutek obniżki stóp procentowych jako instrumentu przeciwdziałania pandemii COVID-19. Produkcja FISIM stanowi również znaczący element produkcji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, jednakże podobnie jak w bankach, w analizowanym okresie, obserwowano spadek wartości FISIM produkowanego przez SKOKi z poziomu 982 mln zł w 2018 r. do poziomu 596 mln zł w 2021 r.

Obniżenie produkcji globalnej nastąpiło w funduszach inwestycyjnych i zarządzających nimi Towarzystwach Funduszy Inwestycyjnych, w średnich przedsiębiorstwach finansowych (liczba pracujących 10–49) zaklasyfikowanych do sekcji K według PKD 2007, spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych i powszechnych towarzystwach emerytalnych. Wzrost zużycia pośredniego w największym stopniu dotyczył zakładów ubezpieczeń, natomiast największy spadek zużycia pośredniego odnotowano w funduszach inwestycyjnych.

⁴ W załączniku Excel „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021” zostały zamieszczone szczegółowe dane sektora instytucji finansowych według podsektorów.

Tablica 8. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto pozostałych banków i SKOK (bez NBP)

Table 8. Output, intermediate consumption, gross value added of other monetary institutions (without NBP)

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w mln zł in million PLN			
Produkcja globalna ogółem Output	57 574	62 328	61 291	64 037
Usługi Pośrednictwa Finansowego Mierzone Pośrednio (FISIM) Financial Intermediation Services Indirectly Measured (FISIM)	39 981	43 792	40 840	40 335
Zużycie pośrednie Intermediate consumption	15 752	15 370	14 486	15 702
Wartość dodana brutto Value added, gross	43 459	43 800	48 553	47 815

Produkcja globalna zakładów ubezpieczeń prezentowana jest w podziale na działy ubezpieczeń, a w ramach działów na działalność bezpośrednią i reasekurację.

W porównaniu z 2018 r. produkcja globalna zakładów ubezpieczeń w 2021 r. zwiększyła się o 1 875 mln zł, co stanowiło wzrost o 7,0%. W zakresie działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej krajowych zakładów ubezpieczeń wzrost ten dotyczył pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (o 15,4%), natomiast w ubezpieczeniach na życie nastąpił spadek produkcji globalnej (o 11,3%).

Tablica 9. Produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto zakładów ubezpieczeń

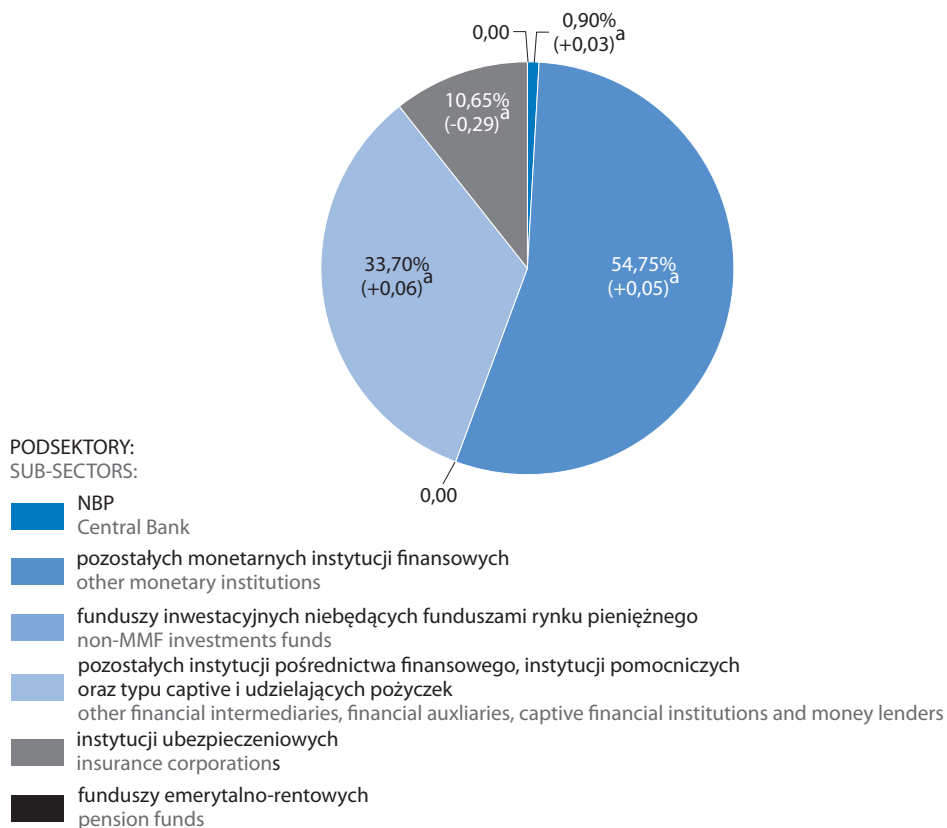
Table 9. Output, intermediate consumptions, gross value added of insurance companies

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w mln zł in mln PLN			
Produkcja globalna ogółem Output	26 926	27 813	27 890	28 801
Krajowe zakłady ubezpieczeń: Domestic insurance companies:				
Zakłady ubezpieczeń na życie (Dział I) Life insurance companies (Division I)	8 564	8 618	8 331	7 599
Działalność bezpośrednia Direct activity	8 563	8 618	8 331	7 599
Reasekuracja Reinsurance	1	0	0	0
Pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe (Dział II) Non-life insurance (Division II)	16 142	17 212	17 444	18 631
Działalność bezpośrednia Direct activity	15 445	16 301	16 326	17 316
Reasekuracja Reinsurance	697	911	1 118	1 315
Zużycie pośrednie Intermediate consumption	14 938	15 836	16 466	19 399
Wartość dodana brutto Value added, gross	11 989	11 977	11 423	9 402

W całym analizowanym okresie dominującą działalnością w sektorze instytucji finansowych była działalność banków, które wygenerowały 53% wartości dodanej brutto. Instytucje ubezpieczeniowe wygenerowały w tym czasie ponad 13% wartości dodanej brutto. Udział pozostałych usług finansowych kształtował się na poziomie 34% wartości dodanej brutto.

Wykres 10. Struktura wartości dodanej brutto sektora instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych w 2021 r. (ceny bieżące)

Chart 10. Structure of gross value added in financial corporations sector by institutional sub-sectors in 2021 (current prices)

^a Zmiana do 2018 (w p. proc.).

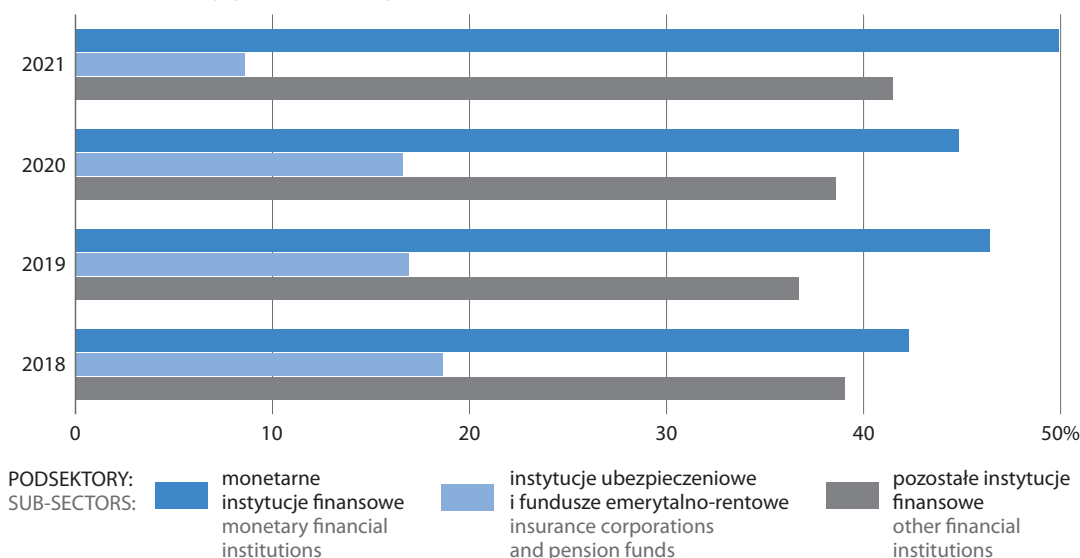
^a Change compared to 2018 (in percentage points).

W analizowanym okresie **koszty związane z zatrudnieniem** w sektorze instytucji finansowych systematycznie rosły. W 2018 r. koszty te wynosiły 30 368 mln zł, a w 2021 r. osiągnęły poziom 34 446 mln zł. W 2018 r. koszty związane z zatrudnieniem wzrosły o 3,7% w stosunku do roku poprzedniego, a w kolejnych latach odnotowano wzrost o 5,2% w 2019 r., 0,8% w 2020 r. i 7,0% w 2021 r. Koszty pracy w największym stopniu wzrosły w podsektorach: instytucji ubezpieczeniowych oraz pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego i pomocniczych instytucji finansowych w ramach działalności dużych przedsiębiorstwach finansowych. Największy, w ujęciu procentowym, spadek kosztów pracy nastąpił w podsektorze pozostałych monetarnych instytucji finansowych w zakresie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych.

W latach 2018–2021 dotacje w sektorze instytucji finansowych kształtowały się odpowiednio na poziomie 21 mln zł w 2018 r., 22 mln zł w 2019 r., 606 mln zł w 2020 r. i 128 mln zł w 2021 r. W 2020 r. znaczący wzrost dotacji w stosunku do lat ubiegłych, wynikał w szczególności z subwencji dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw **w celu poprawy ich sytuacji finansowej, która pogorszyła się w związku z pandemią COVID-19.**

Nadwyżka operacyjna brutto w sektorze instytucji finansowych w latach 2018–2021 ulegała wahaniom. Dynamika nadwyżki operacyjnej brutto kształtowała się na poziomie: 108,3% w 2018 r., 109,3% w 2019 r., 99,5% w 2020 r. i 98,5% w 2021 r. Największy dochód mierzony nadwyżką operacyjną brutto osiągnęły monetarne instytucje finansowe, co ilustruje Wykres 11.

Wykres 11. Dochód mierzony nadwyżką operacyjną brutto dla podmiotów sektora instytucji finansowych
Chart 11. Income measured by gross operating surplus for entities of financial corporations sector

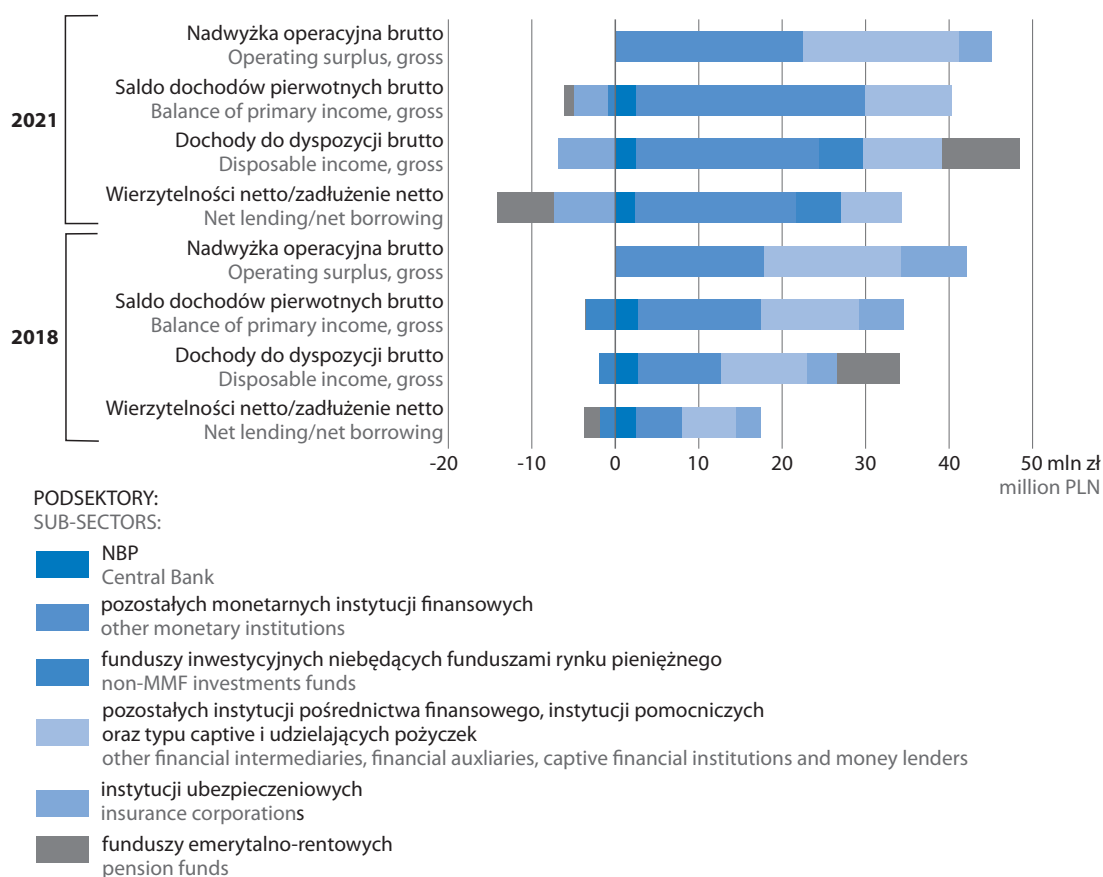

Dochody z tytułu własności w sektorze, mierzone głównie sumą dywidend i odsetek otrzymanych, osiągnęły odpowiednio wartość: 73 590 mln zł w 2018 r., 73 251 mln zł w 2019 r., 60 184 mln zł w 2020 r. i 53 950 mln zł w 2021 r. Główną pozycję przychodów stanowiły odsetki (ok. 76%). W analizowanym okresie dochody z tytułu własności po stronie rozchodów kształtowały się na poziomie: 84 633 mln zł w 2018 r., 86 999 mln zł w 2019 r., 53 452 mln zł w 2020 r. i 64 871 mln w 2021 r. Również tu największy udział stanowiły odsetki (ok. 54%). **Saldo dochodów pierwotnych brutto** w 2021 r. wynosiło 34 170 mln zł, co stanowi wzrost o 10,0% w stosunku do 2018 r. i spadek o 34,9% w porównaniu z rokiem 2020. W ujęciu procentowym największe zmiany w 2021 r. w odniesieniu do 2018 r. odnotowano w podsektorze funduszy emerytalno-rentowych oraz podsektorze instytucji ubezpieczeniowych.

Wartość dochodów do dyspozycji brutto, uwzględniających m.in. składki netto na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe (II i III filar systemu emerytalnego), podatki dochodowe, saldo świadczeń społecznych oraz saldo pozostałych transferów bieżących, kształtowała się odpowiednio na poziomie: 32 196 mln zł w 2018 r., 34 419 mln zł w 2019 r., 55 929 mln zł w 2020 r. i 41 655 mln zł w 2021 r. Największy wzrost dochodów do dyspozycji brutto w ujęciu nominalnym w 2021 r. w porównaniu do roku 2018 nastąpił w podsektorze pozostałych monetarnych instytucji finansowych, natomiast największy spadek odnotowano w podsektorze instytucji ubezpieczeniowych.

Wykres 12. Podstawowe kategorie makroekonomiczne w sektorze instytucji finansowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 12. Main economic categories in financial corporations sector by institutional sub-sectors (current prices)

Pozycją bilansującą w rachunku kapitałowym sektora instytucji finansowych są wierzytelności netto, odpowiadające kwocie dostępnej w sektorze na cele finansowania innych jednostek lub sektorów. W latach 2018–2021 sektor osiągnął dodatni wynik netto. W 2021 r. wierzytelności spadły o 17 394 mln zł w porównaniu z rokiem 2020, natomiast w stosunku do 2018 r. wzrosły o 6 548 mln zł. Największy wzrost wierzytelności w 2021 r. w odniesieniu do 2018 r., w ujęciu nominalnym, odnotowano w podsektorze pozostałych monetarnych instytucji finansowych, natomiast w podsektorze instytucji ubezpieczeniowych odnotowano największy spadek wierzytelności.

W 2021 r. zakończył się proces wdrażania do polskiego systemu emerytalnego Pracowniczych Planów Kapitałowych, których funduszami (fundusze zdefiniowanej daty PPK) zarządzają uprawnione instytucje finansowe (towarzystwa funduszy inwestycyjnych, powszechne towarzystwa emerytalne, zakłady ubezpieczeń, pracownicze towarzystwa emerytalne). W kolejnych latach obserwowany będzie wpływ funkcjonowania PPK na rozwój sektora instytucji finansowych.

Rozdział 4

Chapter 4

Sektor instytucji rządowych i samorządowych

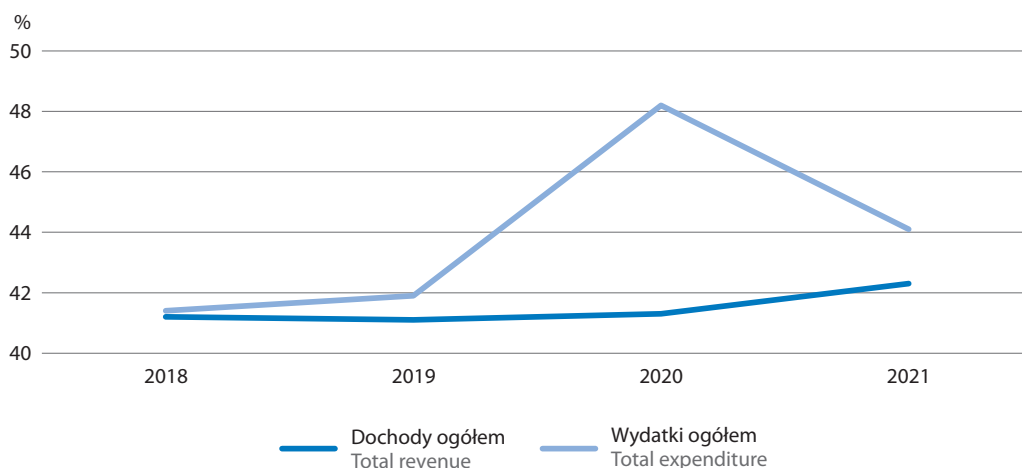
General government sector

Sektor instytucji rządowych i samorządowych pełniąc funkcje polityczne i funkcje w zakresie regulacji gospodarczej zajmuje się także produkcją nierynkowych usług przeznaczonych na cele spożycia (indywidualnego i ogólnospołecznego) oraz prowadzi transakcje związane z redystrybucją dochodu i majątku narodowego. Do pełnienia swoich funkcji sektor instytucji rządowych i samorządowych potrzebuje funduszy pieniężnych, które uzyskuje w sposób bezpośredni lub pośredni poprzez obowiązkowe płatności, takie jak podatki i składki na ubezpieczenia społeczne, nałożone na jednostki z innych sektorów instytucjonalnych.

W 2021 r. **relacja dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB** osiągnęła 42,3%. Poziom ten porównywalny jest do lat poprzednich, przy czym w roku 2021 relacja dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB w analizowanym okresie osiągnęła najwyższy poziom. W porównaniu do 2018 r. relacja ta wzrosła o 1,1 p. proc. Natomiast **relacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB** wyniosła 44,1%. Poziom ten spadł w porównaniu do roku poprzedniego, ale wciąż pozostawał wyższy niż w latach 2018 i 2019. W porównaniu do 2018 roku relacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB wzrosła o 2,7 p. proc. Wzrost dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych przy jednoczesnym wyhamowaniu wzrostu wydatków, zarówno w ujęciu nominalnym jak i w relacji do PKB, to efekt silnej odbudowy aktywności gospodarczej w popandemicznym 2021 roku, w szczególności niższych w porównaniu do roku 2020 wydatków związanych z przeciwdziałaniem negatywnym skutkom pandemii COVID-19. Jednocześnie, w 2021 roku zanotowano przyspieszenie wzrostu PKB, co również wpłynęło na zmniejszenie wskaźnika relacji wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem do PKB.

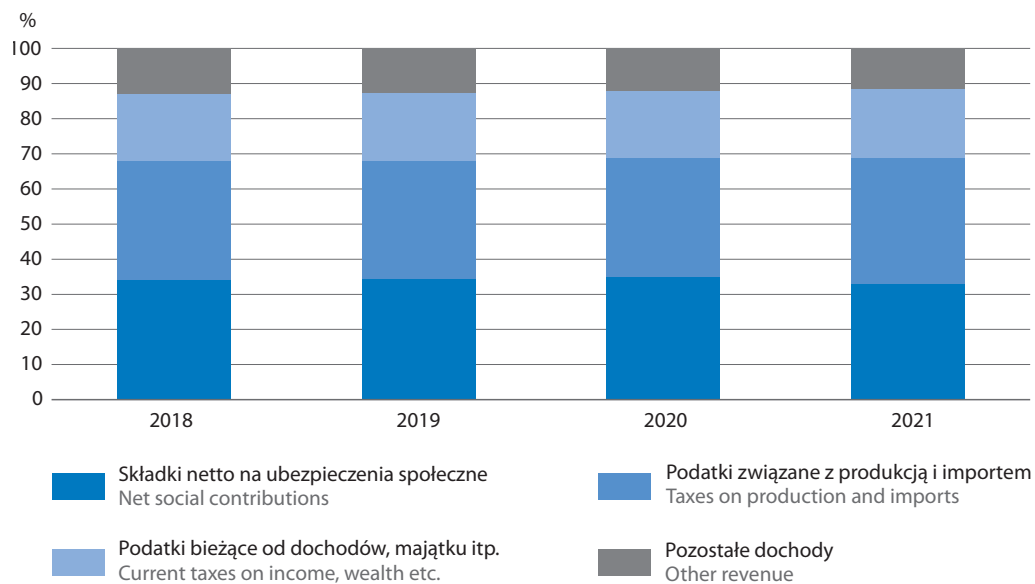
Wykres 13. Relacja dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych ogółem w relacji do PKB

Chart 13. Relation of revenue and expenditure of general government sector to GDP

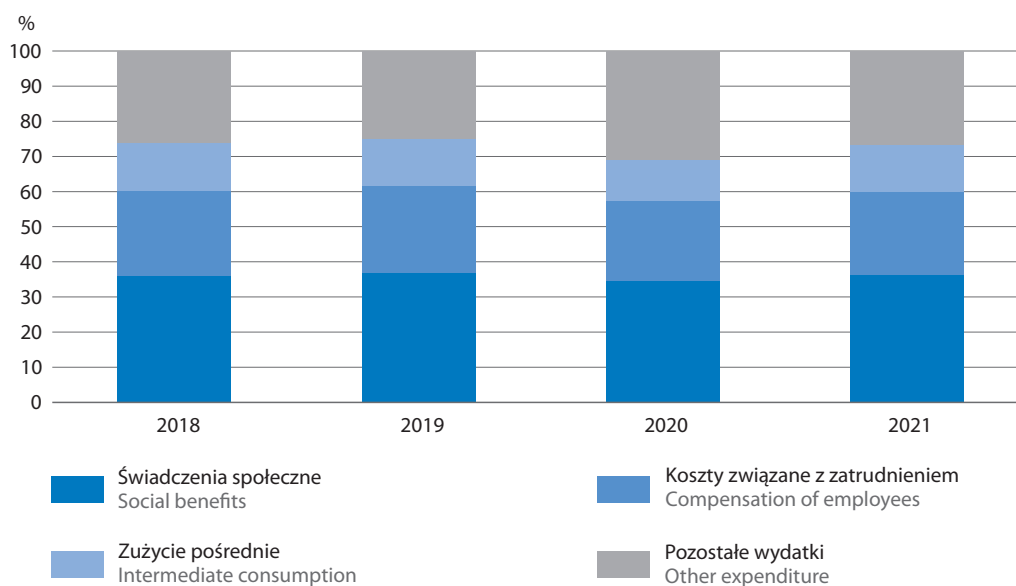
W strukturze dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych dominują podatki i składki na ubezpieczenia społeczne. W 2021 r. składki na ubezpieczenia społeczne stanowiły 33,0% dochodów ogółem, natomiast podatki 55,6%. Dochody ze składek na ubezpieczenia społeczne w latach 2018–2021 charakteryzowały się tendencją rosnącą. Największy wzrost dochodów z tytułu składek rokrocznie odnotowywano w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego, który jednocześnie realizuje największe dochody z tego tytułu w stosunku do całego sektora. Relacja składek na ubezpieczenia społeczne w roku 2021 nie wzrosła jednak proporcjonalnie do dochodów i ich udział w dochodach ogółem w 2021 r. spadł w stosunku do roku 2018 o 1,1 p. proc. Istotny wzrost podatków w 2021 roku odnotowano w stosunku do roku 2020, kiedy z uwagi na realizację działań mających na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19 odnotowano relatywnie niski poziom wpływów z podatków. Największy wzrost podatków w 2021 roku w stosunku do 2020 roku zaobserwowano w podatkach związanych z produkcją i importem. Główny wpływ na wzrost tej wartości miał wzrost podatków od produktów. Na wzrost udziału podatków w dochodach ogółem wpływ miał także wzrost podatków bieżących od dochodów, majątku itd. w roku 2021 w stosunku do lat ubiegłych, zarówno w podsektorze rządowym jak i w podsektorze samorządowym na szczeblu lokalnym. Jednocześnie odnotowano istotny spadek pozostałych dotacji związanych z produkcją, co jest wynikiem ograniczenia działań łagodzących skutki pandemii COVID-19.

Wykres 14. Struktura dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych
Chart 14. The structure of general government revenue

W strukturze wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych w analizowanym okresie największy udział miały świadczenia społeczne, stanowiące 36,3% wszystkich wydatków w 2021 r. (wzrost o 0,4 p. proc. w porównaniu do 2018 r.). Największy wzrost świadczeń społecznych w roku 2021 w stosunku do lat ubiegłych odnotowano w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego, który jednocześnie realizuje największe wydatki z tego tytułu w stosunku do całego sektora. Kolejną istotną pozycję w wydatkach stanowiły koszty związane z zatrudnieniem, których udział w 2021 r. wyniósł 23,6%, co oznacza spadek o 0,8 p. proc. w porównaniu do 2018 r. Natomiast w stosunku do roku 2020, w 2021 roku odnotowano wzrost wydatków z tytułu kosztów związanych z zatrudnieniem w stosunku do wydatków ogółem. Tendencja wzrostowa wydatków z tytułu kosztów związanych z zatrudnieniem znacząco wyhamowała w roku 2021 w stosunku do lat 2018 i 2019, co w szczególności zauważalne było w podsektorze instytucji rządowych. W latach 2018–2019 udział zużycia pośredniego w wydatkach sektora instytucji rządowych i samorządowych kształtował się na porównywalnym poziomie i stanowił około 14% wydatków ogółem, natomiast w roku 2020 odnotowano spadek udziału zużycia pośredniego do poziomu około 12% wydatków ogółem. W 2021 r. udział zużycia pośredniego w wydatkach sektora instytucji rządowych i samorządowych powrócił do poziomu około 14% odnotowywanego przed rokiem 2020.

Wykres 15. Struktura wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych
Chart 15. The structure of general government expenditure

W 2021 r. zaobserwowano wzrost **produkcji globalnej** w ujęciu nominalnym o 28,1% w stosunku do 2018 r. we wszystkich podsektorach. Relacja produkcji globalnej do PKB w porównaniu do 2018 r. wzrosła natomiast o 0,6 p. proc., a w porównaniu z rokiem 2020 spadła o 0,3 p. proc.

W strukturze spożycia sektora instytucji rządowych i samorządowych przeważało spożycie indywidualne, czyli wydatki przeznaczone na zaspokojenie indywidualnych potrzeb gospodarstw domowych. W analizowanym okresie wydatki te oscylowały w granicach 10% produktu krajowego brutto i charakteryzowały się stałą tendencją rosnącą.

W latach 2018–2021 odnotowano wzrost poziomu **długu sektora instytucji rządowych i samorządowych** w ujęciu nominalnym. W 2021 r. nominalny dług sektora zwiększył się o 36,2% w porównaniu do 2018 r. W analizowanym okresie największy wzrost długu zaobserwowano w 2020 r. w stosunku do 2019 r. (wzrost o 27,8%). Polepszeniu uległa jednak relacja generowanego przez sektor długu w stosunku do PKB (w 2021 r. zanotowano spadek o 3,6 p. proc. w porównaniu do 2020 r.). Zdecydowany spadek deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych zanotowano w 2021 r. w stosunku do 2020 r. Polepszenie wyniku sektora instytucji rządowych i samorządowych obserwowane jest zarówno w wartościach nominalnych jak i w relacji do PKB. Główny wpływ na istotny spadek deficytu sektora miały zmniejszone wydatki z tytułu pozostałych dotacji związanych z produkcją, realizowane w 2020 roku w podsektorze instytucji rządowych oraz w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego w związku z działaniami realizowanymi w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom pandemii COVID-19. Natomiast w porównaniu do roku 2018 deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w stosunku do PKB wzrósł o 1,6 p. proc.

Tablica 10. Relacja wybranych kategorii rachunków narodowych do PKB w sektorze instytucji rządowych i samorządowych

Table 10. Relation of selected categories of national accounts to GDP in general government

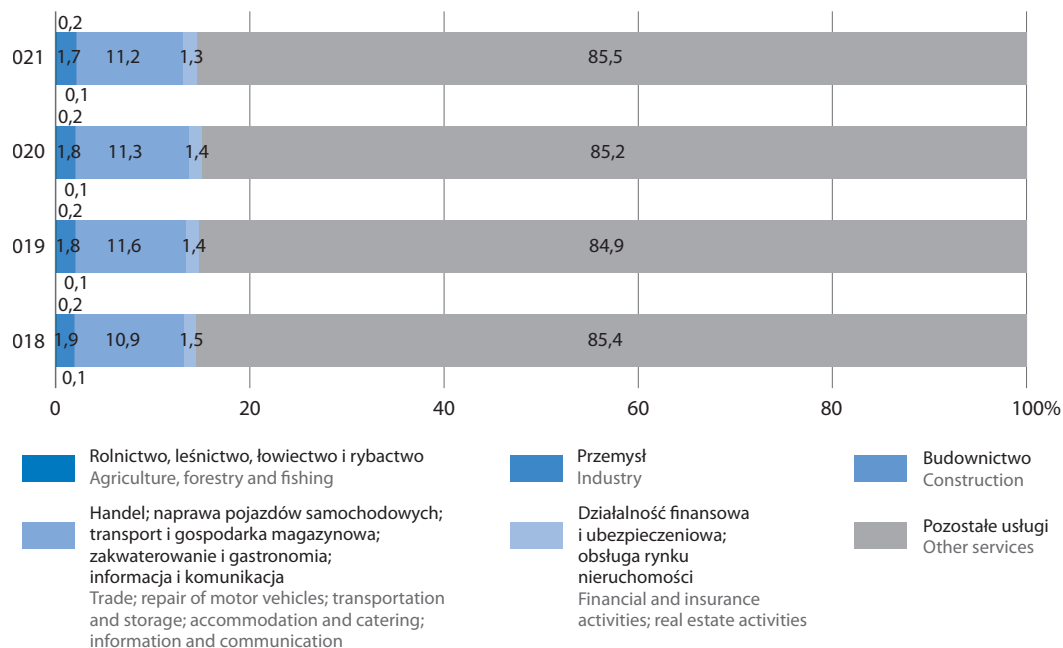
Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Produkcja globalna Output	18,2	18,5	19,2	18,9
Spożycie Final consumption expenditure	17,7	18,0	19,1	18,7
Spożycie indywidualne Individual final consumption expenditure	9,7	9,9	10,3	10,6
Spożycie ogólnospołeczne Collective final consumption expenditure	8,0	8,2	8,7	8,2
Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych Deficit of the general government sector	-0,2	-0,7	-6,9	-1,8
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych General government consolidated gross debt	48,7	45,7	57,2	53,6

W 2021 r., w porównaniu z rokiem 2018, **wartość dodana brutto** sektora instytucji rządowych i samorządowych wzrosła nominalnie o 27,4%. Największy udział w wartości dodanej brutto generowanej przez sektor instytucji rządowych i samorządowych miała działalność dotycząca administracji publicznej, obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (sekcja O), której udział stanowił 38,0% w 2018 r. i 37,5% w 2021 r. W strukturze wartości dodanej brutto przeważał udział sektora instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym. W analizowanym okresie struktura wartości dodanej brutto według podsektorów instytucjonalnych pozostawała na stałym poziomie.

W 2021 r., w porównaniu z 2018 r., zaobserwowano również wzrost salda dochodów pierwotnych brutto o 29,5% oraz dochodów do dyspozycji brutto o 22,5%. Wzrost salda dochodów pierwotnych brutto ma związek z wyższymi dochodami z tytułu podatków od produkcji w podsektorze instytucji rządowych przy jednocześnie niższych wydatkach na dotacje związanych z produkcją w podsektorze instytucji rządowych na szczeblu centralnym oraz w podsektorze funduszy zabezpieczenia społecznego. Wzrost dochodów do dyspozycji brutto należy natomiast identyfikować z wyższymi dochodami z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w podsektorze zabezpieczenia społecznego oraz wyższymi dochodami z tytułu podatków bieżących od dochodów, majątku itd. zarówno w podsektorze instytucji rządowych na szczeblu centralnym, jak również w podsektorze lokalnym.

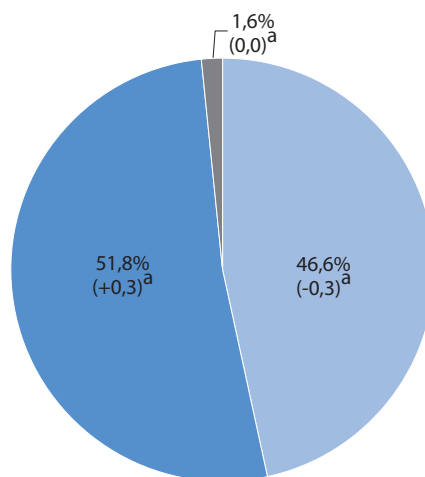
Wykres 16. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)

Chart 16. Structure of gross value added in general government by kind of activity (current prices)

Wykres 17. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według podsektorów instytucjonalnych w 2021 r. (ceny bieżące)

Chart 17. Structure of gross value added in general government by institutional sub-sectors in 2021 (current prices)

PODSEKTORY:
SUB-SECTORS:

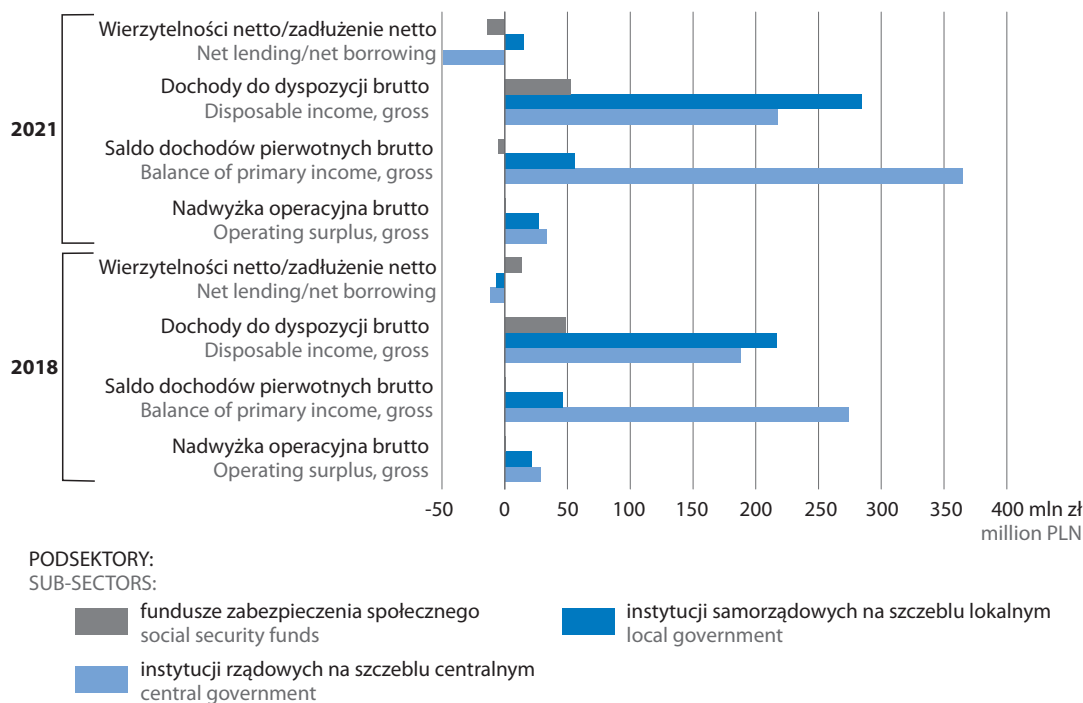
- instytucji rządowych na szczeblu centralnym
central government
- instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym
local government
- funduszy zabezpieczenia społecznego
social security funds

^a Zmiana do 2018 (w p. proc.).

^a Change compared to 2018 (in percentage points).

Wykres 18. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze instytucji rządowych i samorządowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 18. Main economic categories in general government sector by institutional sub-sectors (current prices)

Dane dla sektora instytucji rządowych i samorządowych uległy nieznacznym zmianom w stosunku do opublikowanych w poprzedniej edycji publikacji głównie w związku z przeklasyfikowaniem kolejnych jednostek publicznych do sektora instytucji rządowych i samorządowych, aktualizacją źródeł danych oraz rewizją rachunków narodowych.⁵

⁵ Szczegółowe dane dotyczące dochodów, wydatków oraz deficytu/nadwyżki sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz jego podsektorów zaprezentowane zostały w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021, dostępnym w formacie Excel.

Rozdział 5

Chapter 5

Sektor gospodarstw domowych

Households sector

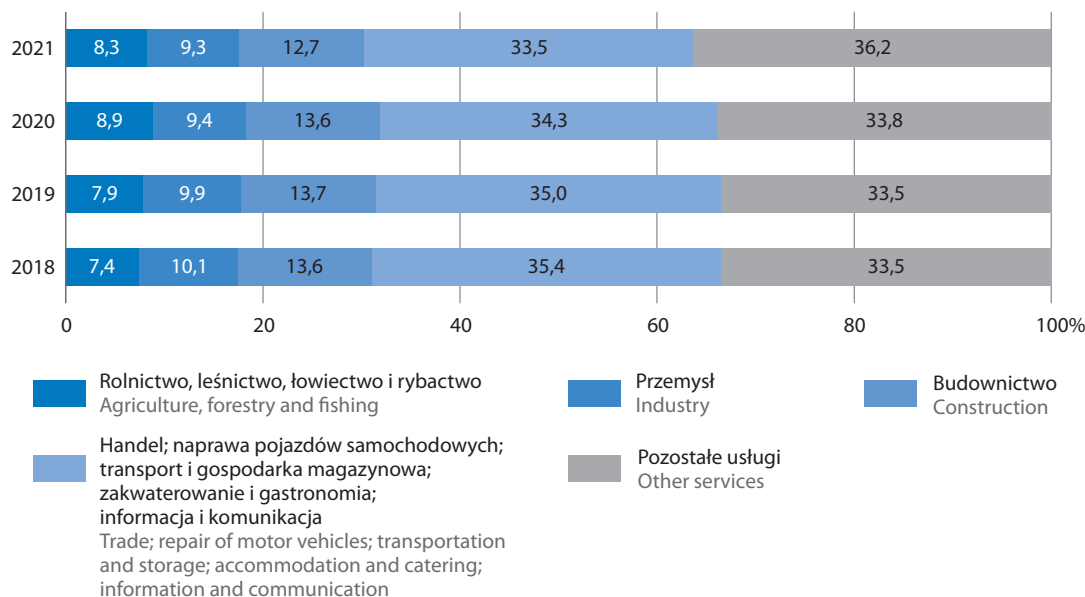
Sektor gospodarstw domowych obejmuje osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych, wspólnie zamieszkujące i wspólnie utrzymujące się, tj. łączące dochody, wydatki i majątek oraz osoby fizyczne przebywające na stałe w instytucjach zbiorowego zamieszkania (np. mieszkańcy domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, klasztorów, więzień), tzw. gospodarstwach zbiorowych, z których każde stanowi pojedynczą jednostkę instytucjonalną. Szczegółowy opis jednostek instytucjonalnych zaliczonych do sektora gospodarstw domowych zgodnie z przyjętym w rachunkach narodowych kryterium klasyfikowania przedstawiono w Aneksie 1.

Podstawowymi funkcjami jednostek instytucjonalnych tworzących sektor gospodarstw domowych są: konsumpcja, dostarczanie siły roboczej oraz wytwarzanie produktów (wyrobów i usług niefinansowych) – w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej.

W statystyce sektora gospodarstw domowych nie jest możliwe rozdzielenie danych dotyczących funkcji produkcyjnej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą od funkcji konsumpcyjnej gospodarstw domowych. Wypracowana więc przez ten sektor nadwyżka operacyjna, tj. część wartości dodanej brutto jaka pozostaje do dyspozycji gospodarstw domowych, jest dochodem mieszanym. Dochód mieszany zawiera w sobie elementy wynagrodzenia za pracę wykonywaną przez właściciela oraz innych członków gospodarstwa domowego, które nie mogą być w sposób rzetelny określone i odliczone od zysku właściciela lub przedsiębiorcy.

Wykres 19. Struktura wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych według rodzajów działalności (ceny bieżące)

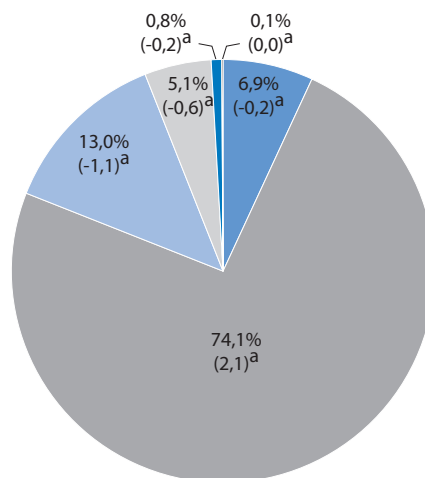
Chart 19. Structure of gross value added in households sector by kind of activity (current prices)

W analizowanym okresie 2018-2021, największy udział w tworzeniu wartości dodanej sektora miała grupa następujących sekcji: handel, naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G), transport i gospodarka magazynowa (sekcja H), zakwaterowanie i gastronomia (sekcja I) oraz informacja i komunikacja (sekcja J). Łączny udział tej grupy sekcji zmniejszył się z 35,4% w 2018 r. do 33,5% w 2021 r. Na zbliżonym poziomie kształtował się udział jednostek zaangażowanych w pozostałe usługi, który wzrósł z 33,5% w 2018 r. do 36,2% w 2021 r. Z kolei udział budownictwa, które jest istotnym obszarem działalności w sektorze gospodarstw domowych, zmalał w analizowanym okresie z 13,6% w 2018 r. do 12,7% w 2021 r. Najniższy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2021 r. miały jednostki instytucjonalne zaangażowane w działalność związaną z sekcją rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem, których udział wzrósł z 7,4% w 2018 r. do 8,9% w 2020 r., natomiast w 2021 r. spadł do 8,3%.

Wykres 20. Struktura wartości dodanej brutto sektora gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych w 2021 r. (ceny bieżące)

Chart 20. Structure of gross value added in households sector by institutional sub-sectors in 2021 (current prices)

PODSEKTORY:
SUB-SECTORS:

 w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie in private farms in agriculture	 poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie outside private farms in agriculture
 pracujących najemnie employees	 otrzymujących emeryturę i rentę recipients of retirements and pensions
 utrzymujących się z niezarobkowych źródeł dochodów recipients of non-earned income sources	 pozostałych osób other persons

^a Zmiana do 2018 (w p. proc.).

^a Change compared to 2018 (in percentage points).

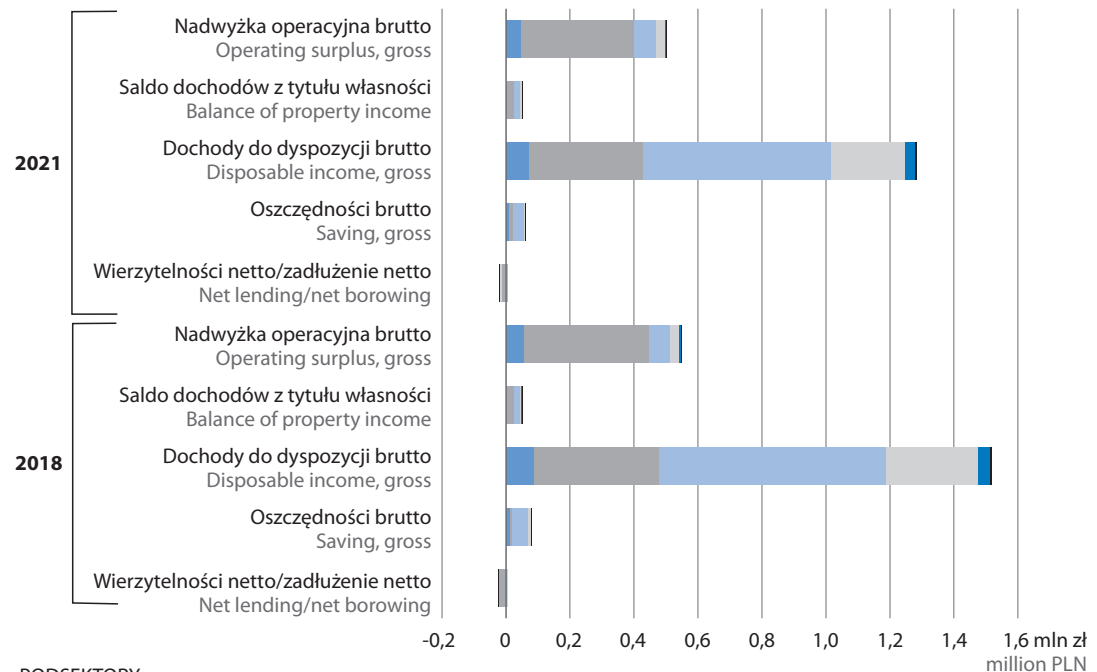
W latach 2018–2021 do dyspozycji gospodarstw domowych pozostawało około 69% wartości dodanej brutto (odpowiednio: 68,9% w 2018 r., 68,1% w 2019 r., 71,3% w 2020 r. i 66,3% w 2021 r.). W 2021 r. udział dochodów do dyspozycji brutto w wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej uległ obniżeniu, co oznacza, że dynamika dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych była niższa niż dynamika wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej.

Znaczącą kategorią w tworzeniu dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych jest **nadwyżka operacyjna brutto**. W latach 2018–2021 nadwyżka operacyjna ukształtowała się w trendzie spadkowym i stanowiła w **dochodach do dyspozycji brutto** odpowiednio 39,2% w 2018 r., 37,2% w 2019 r., 37,3% w 2020 r. i 36,1% w 2021 r. W całym analizowanym okresie największy wpływ na poziom dochodów do dyspozycji miały **koszty związane z zatrudnieniem** – wynagrodzenia brutto wraz ze składkami płaconymi przez pracodawców. Ich udział w latach 2018–2021 kształtował się następująco: 64,7% dochodów do dyspozycji brutto w 2018 r., 65,8% w 2019 r., 64,2% w 2020 r. i 66,8% w 2021 r. Głównymi czynnikami wpływającymi na koszty związane z zatrudnieniem jest poziom zatrudnienia oraz poziom średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W analizowanym okresie nastąpił nominalny wzrost kosztów związanych z zatrudnieniem w wyniku wzrostu poziomu średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W analizowanym okresie zanotowano wyraźny wzrost udziału świadczeń społecznych w relacji do dochodów do dyspozycji. W latach 2018–2021 relacja ta kształtowała się odpowiednio: 25,3% w 2018 r., 26,5% w 2019 r., 27,3% w 2020 r. oraz 28,5% w 2021 r.

Największy udział wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych występuje w podsektorze pracujących na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie – w 2021 r. udział ten stanowił 74,1%. W latach 2018–2021 zanotowano wzrost tego udziału o 2,1 p. proc., natomiast w pozostałych podsektorach zanotowano zmniejszenie udziałów, w granicach od –0,1 p. proc. do –1,1 p. proc.

Wykres 21. Podstawowe kategorie ekonomiczne w sektorze gospodarstw domowych według podsektorów instytucjonalnych (ceny bieżące)

Chart 21. Main economic categories in households sector by institutional sub-sectors (current prices)

PODSEKTORY:
SUB-SECTORS:

■ w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie
in private farms in agriculture	■ poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie
outside private farms in agriculture
■ pracujących najemnie
employees	■ otrzymujących emeryturę i rentę
recipients of retirements and pensions
■ utrzymujących się z niezarobkowych źródeł dochodów
recipients of non-earned income sources	■ pozostałych osób
other persons

Największy udział wartości dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych odnotowano w podsektorze osób pracujących najemnie, tj. na poziomie 46%. Drugim znaczącym podsektorem pod względem dochodów do dyspozycji brutto był podsektor pracujących na własny rachunek, poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie. Udział tego podsektora zmniejszył się na przestrzeni lat 2018–2021 o 1,7 p. proc. (z 27,6% do 25,9%). W pozostałych podsektorach zanotowano wzrost udziału dochodów do dyspozycji w granicach od 0,1 p. proc. do 1,0 p. proc.

Dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych są wynikiem skorygowania **dochodów pierwotnych brutto** o podatki bieżące od dochodów i majątku, składki netto na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne oraz transfery bieżące. Wartość dochodów do dyspozycji brutto ma wpływ na poziom wydatków konsumpcyjnych (spożycie gospodarstw domowych), oszczędności i wydatki inwestycyjne gospodarstw domowych (nakłady brutto na środki trwałe).

Tablica 11. Relacje wybranych kategorii rachunku wykorzystania dochodów oraz rachunku kapitałowego do dochodów do dyspozycji brutto

Table 11. Relation of selected categories of use of disposable income account and capital account to gross disposable income

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	w %		in %	
Spożycie indywidualne/dochód do dyspozycji brutto Final consumption expenditure/disposable income, gross	96,1	95,1	88,5	95,8
Oszczędności brutto [1]/dochód do dyspozycji brutto Saving gross/disposable income, gross	4,7	5,6	12,2	5,3
Nakłady brutto na środki trwałe/dochód do dyspozycji brutto Gross fixed capital formation/disposable income, gross	5,8	5,9	5,2	6,4
Wierzytelności netto/zadłużenie netto/dochód do dyspozycji brutto Net lending/net borrowing/disposable income, gross	-1,2	-0,4	7,3	-1,2

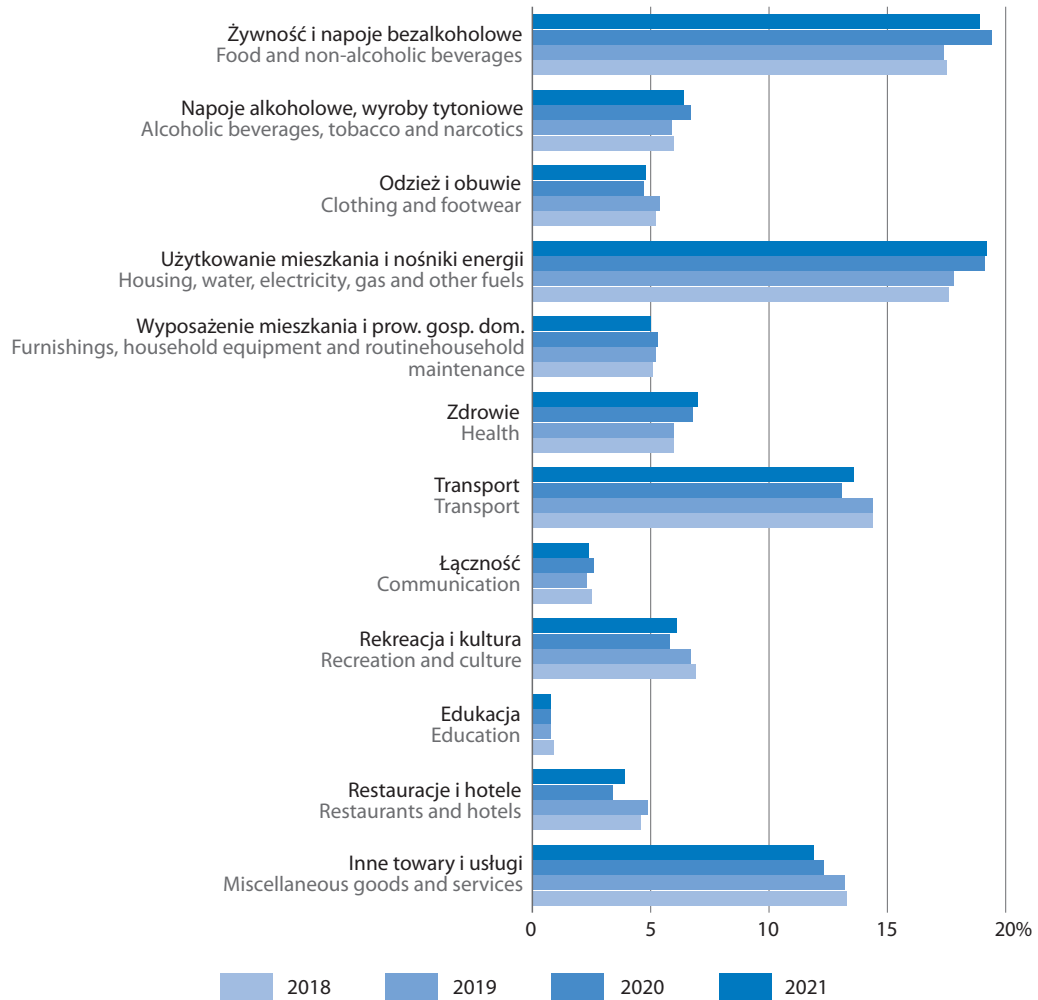
[1] łącznie z korektą z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych, która nie jest uwzględniona w dochodach do dyspozycji brutto.

Oszczędności brutto stanowią tę część dochodu do dyspozycji brutto, która nie została przeznaczona na zaspokojenie bezpośrednich, indywidualnych potrzeb gospodarstw domowych. Oszczędności wykorzystywane są do finansowania nakładów inwestycyjnych lub na spłatę zobowiązań. W latach 2018, 2019, 2021 w sektorze gospodarstw domowych odnotowano zadłużenie netto. W 2020 roku zanotowano wierzytelności netto co oznacza, że oszczędności były większe niż wydatki poniesione na nakłady inwestycyjne powiększone o saldo transferów kapitałowych.

Istotnym wskaźnikiem dla sektora gospodarstw domowych jest **wskaźnik stopy oszczędności**. Stopa oszczędności określa, w jaki sposób gospodarstwa domowe rozdysponowały swoje dochody pomiędzy konsumpcję i oszczędności. Wskaźnik ten ustalany jest na podstawie relacji oszczędności brutto do dochodów do dyspozycji brutto powiększonych o korektę z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych. Stopa oszczędności w Polsce do roku 2019 była relatywnie niska, poprawa wskaźnika nastąpiła w 2020 r. Znaczący wzrost stopy oszczędności w 2020 roku (z 5,6% w 2019 r. do 12,2% w 2020 r.) był wynikiem spadku relacji spożycia indywidualnego gospodarstw domowych do dochodów do dyspozycji brutto (z 95,1% w 2019 r. do 88,5% w 2020 r.).

Wykres 22. Struktura spożycia indywidualnego wyrobów i usług w grupowaniu zgodnie z Klasyfikacją Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP) (ceny nominalne)

Chart 22. Structure of households' final consumption expenditure according to COICOP classification (nominal prices)

W 2021 roku struktura wydatków gospodarstw domowych, podobnie jak w roku poprzednim, odzwierciedlała efekty restrykcji i zmian nawyków konsumpcyjnych, spowodowanych wystąpieniem pandemii COVID-19. Znacznie niższe udziały wydatków, w porównaniu do okresu sprzed pandemii, cechowały kategorie związane z konsumpcją w tych obszarach gospodarki, które zostały szczególnie dotknięte przez stan epidemii. W roku 2021 największy spadek udziału wydatków dotyczył grupy „Inne towary i usługi” – udział tej kategorii w spożyciu indywidualnym ogółem wyniósł 11,9%. Jest to spadek o 1,4 p. proc. w odniesieniu do roku 2018. Kolejnymi co do wielkości spadku udziału procentowego były kategorie związane z wydatkami na „Transport” oraz „Rekreacje i kulturę”. Spadek udziału wydatków na obie te kategorie względem roku 2018 wyniósł 0,8 p. proc. Udział wydatków w ramach tych grup w spożyciu gospodarstw domowych ogółem wyniósł odpowiednio: 13,6% oraz 6,1%. Podobnym spadkiem udziału, charakteryzowały się wydatki na „Restauracje i hotele” – ich udział zmniejszył się o 0,7 p. proc. w odniesieniu do roku 2018 i wyniósł tym samym 3,9% spożycia ogółem. Spadek udziału w stosunku do roku 2018 zaobserwowano także w przypadku wydatków na takie kategorie jak: „Odzież i obuwie”, „Wyposażenie mieszkania...”, „Łączność” i „Edukacja”.

Zmiana preferencji i nawyków konsumpcyjnych gospodarstw domowych w obliczu epidemii znalazła odzwierciedlenie we wzroście udziału wydatków na produkty z takich kategorii jak: „Żywność i napoje bezalkoholowe” - wzrost udziału wydatków o 1,4 p. proc. w stosunku do roku 2018; „Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe” - wzrost o 0,4 p. proc.; „Zdrowie” – wzrost o 1,0 p. proc. Wyraźnym wzrostem udziału (o 1,6 p. proc. w stosunku do roku 2018) charakteryzowała się także grupa związana z wydatkami na „Użytkowanie mieszkania i nośniki energii”, która stanowiła największą część spożycia indywidualnego ogółem, tj. 19,2% w roku 2021. Najmniejszy odsetek stanowiły wydatki na „Edukację”, które wyniosły 0,8% spożycia ogółem. W całym badanym okresie wydatki z tej grupy nie przekraczały 1%.

Rozdział 6

Chapter 6

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych

Non-profit institutions serving households sector

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmuje jednostki niekomercyjne nierynkowe spełniające kryterium klasyfikowania zgodnie z ESA 2010, w tym podmioty wyznaniowe i podmioty, które prowadzą np. działalność edukacyjną, wydawniczą lub społeczną. Jednostki te służą gospodarstwom domowym dostarczając im wyrobów lub świadcząc na ich rzecz usługi niefinansowe. Źródło finansowania ich działalności stanowią głównie składki członkowskie oraz darowizny gospodarstw domowych. Jednostki te mogą też otrzymywać dotacje od sektora instytucji rządowych i samorządowych, transfery z sektora przedsiębiorstw i sektora instytucji finansowych oraz darowizny, zarówno z kraju, jak i z zagranicy. Produkcja sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych ma głównie charakter nierynkowy i równa się sumie oszacowanych kosztów bieżącej działalności jednostek zaklasyfikowanych do sektora, tj.:

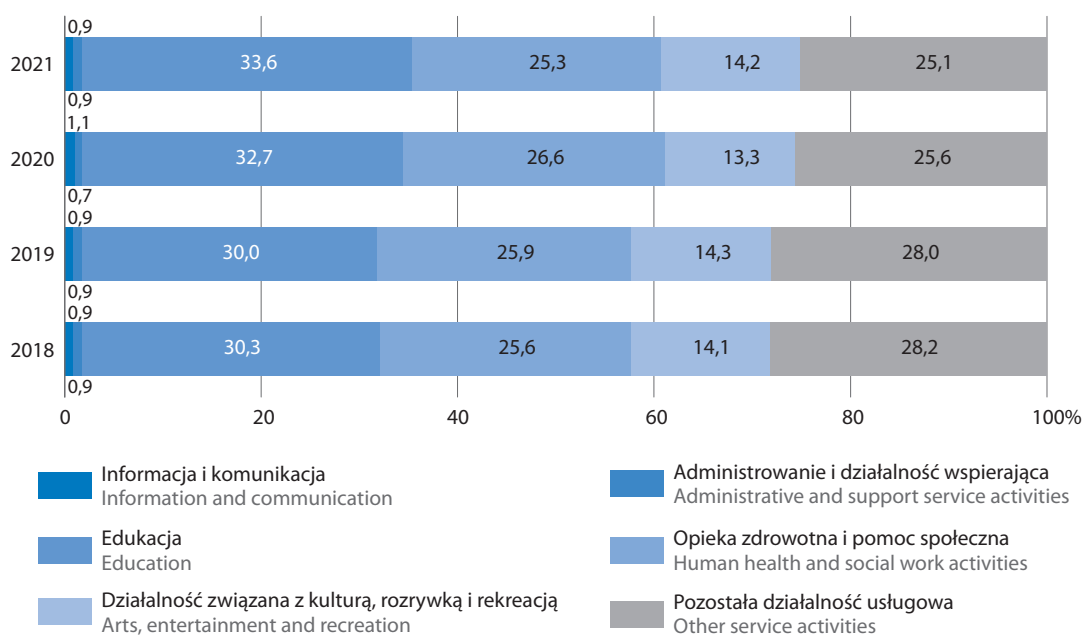
- zużycia pośredniego,
- kosztów związanych z zatrudnieniem,
- podatków od producentów pomniejszonych o dotacje dla producentów,
- amortyzacji środków trwałych.

W prezentowanych latach 2018–2021 działalność sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych znalazła odzwierciedlenie zarówno po stronie tworzenia jak i rozdysponowania produktu krajowego brutto. Sektor ten stanowił ok. 0,6% (w latach 2018–2019) oraz 0,7% (w latach 2020–2021) wartości dodanej brutto całej gospodarki narodowej, natomiast spożycie sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych stanowiło ok. 0,8% w 2019 r. oraz 0,9% (w latach 2018, 2020 i 2021) produktu krajowego brutto.

Szczegółowe dane dotyczące sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych prezentowane są dla następujących sekcji PKD 2007: J (Informacja i komunikacja), N (Administrowanie i działalność wspierająca), P (Edukacja), Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna), R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) oraz S (Pozostała działalność usługowa). W tworzeniu wartości dodanej brutto sektora największy udział w 2021 r. miały jednostki instytucjonalne prowadzące działalność związaną z edukacją (33,6%), opieką zdrowotną i pomocą społeczną (25,3%) oraz pozostałą działalnością usługową (25,1%).

W latach 2018–2021 odnotowano zmiany w strukturze tworzenia wartości dodanej brutto sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, polegające na zwiększeniu udziału wartości dodanej brutto jednostek związanych z edukacją w latach 2021 i 2020 oraz zmniejszeniu udziału jednostek zakwalifikowanych do pozostałej działalności usługowej. Jednostki zaangażowane w edukację zwiększyły swój udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w latach 2021 i 2020 w porównaniu do roku 2019, o odpowiednio 3,6 p. proc. i 2,6 p. proc., natomiast jednostki zaangażowane w pozostałą działalność usługową zmniejszyły swój udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w latach 2021 i 2020 w porównaniu do roku 2019, o odpowiednio 2,9 p. proc. i 2,4 p. proc. Z kolei jednostki związane z opieką zdrowotną i pomocą społeczną zwiększyły swój udział w 2020 r. w stosunku do roku 2019 o 0,6 p. proc., a jednostki związane z kulturą, rozrywką i rekreacją zmniejszyły swój udział w tym samym roku o 0,9 p. proc. Zmiany te były związane z obstrzeniami wynikającymi z pandemii COVID-19. W 2021 r. w porównaniu do 2020 r. udziały tych dwóch sekcji uległy zmianie polegającej na zmniejszeniu udziału sekcji związanej z opieką zdrowotną o 1,3 p. proc. i zwiększeniu udziału sekcji związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją o 0,9 p. proc.

Wykres 23. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)
Chart 23. Structure of gross value added by kind of activity (current prices)

Spożycie w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych jest równe sumie pozostałej produkcji nierynkowej powiększonej o transfery socjalne w naturze od producentów rynkowych. Przedstawione w tabeli 12. zestawienie oparte jest na klasyfikacji COPNI (Klasyfikacja Wydatków Instytucji Niekomercyjnych Działających na Rzecz Gospodarstw Domowych według Celu), złożonej z dziewięciu głównych kategorii wydatkowych. Szczegółowa struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych opracowywana jest na podstawie wyników badań statystycznych prowadzonych wśród jednostek niekomercyjnych na formularzach SOF. Zaprezentowane dane oparte są na badaniach prowadzonych w latach 2018 i 2020.

Tablica 12. Struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych według klasyfikacji COPNI
 Table 12. Consumption structure of non-profit institution serving households sector according to COPNI classification

Wyszczególnienie Specification	2018	2020
	w %	in %
Użytkowanie mieszkania lub domu Housing	0,06	0,02
Zdrowie Health	9,63	11,90
Rekreacja i kultura Recreation and culture	24,81	21,77
Edukacja Education	21,52	22,13
Opieka społeczna Social protection	20,16	22,11
Religia Religion	1,07	1,03
Partie polityczne, organizacje pracownicze i zawodowe Political parties, labour and professional organisations	1,29	0,93
Ochrona środowiska Environment	2,97	2,94
Usługi gdzie indziej nie sklasyfikowane Services n.e.c.	18,50	17,19

W analizowanych latach 2018 i 2020, struktura spożycia w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, uległa zauważalnym zmianom, w szczególności w zakresie wydatków dotyczących rekreacji i kultury oraz zdrowia. Wydatki na rekreację i kulturę spadły o 3,04 p. proc., natomiast wydatki na zdrowie wzrosły o 2,27 p. proc., co można tłumaczyć restrykcjami oraz wydatkami związanymi z pandemią COVID-19. Zaobserwowano również wzrost wydatków na opiekę społeczną (1,95 p. proc.) i edukację (0,61 p. proc.). Ponadto warto zwrócić uwagę, że choć wydatki na użytkowanie mieszkania lub domu w ujęciu nominalnym nie stanowiły istotnej roli w spożyciu sektora instytucji niekomercyjnych ogółem, to ich udział w spożyciu sektora w 2020 r. spadł trzykrotnie w porównaniu z wydatkami w 2018 r.

Rozdział 7

Chapter 7

Sektor zagranica

Rest of the world sector

Sektor zagranica stanowią jednostki instytucjonalne (nierezydenci), które realizują transakcje lub uczestniczą w innych powiązaniach ekonomicznych z krajowymi jednostkami (rezydentami) przedsiębiorstwami niefinansowymi, instytucjami finansowymi, instytucjami niekomercyjnymi, gospodarstwami domowymi oraz sektorem instytucji rządowych i samorządowych. Rachunek zagranicy przedstawia ogólny przegląd relacji ekonomicznych łączących gospodarkę narodową z zagranicą.

W prezentowanym rachunku podmioty zagraniczne mają powiązania z jednostkami gospodarki narodowej poprzez następujące transakcje: saldo wymiany produktów z zagranicą, koszty związane z zatrudnieniem, dochody z tytułu własności, podatki bieżące od dochodów, majątku itp., składki netto na ubezpieczenia społeczne oraz świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze, dochody od inwestycji, transfery bieżące oraz transfery kapitałowe.

Zgodnie z metodologią ESA 2010, saldo wymiany produktów (wrobów i usług) z zagranicą uwzględnia szacunki dotyczące zakupów dokonywanych przez mieszkańców Polski za granicą oraz zakupów dokonywanych przez cudzoziemców w Polsce.

W wymianie towarowej i usługowej z zagranicą, w ostatnich latach Polska odnotowała nadwyżkę. Również w latach 2018–2021 wartość **eksportu** przekraczała wartość importu, a zatem odnotowywano dodatnie salda wymiany produktów i usług z zagranicą, które wynosiły kolejno 43,5 mld zł, 84,7 mld zł, 132,3 mld zł i 87,3 mld zł. W 2021 r. zarówno w strukturze polskiego eksportu jak i importu największy udział miały towary, które stanowiły odpowiednio 86,7% i 92,5%.

Obok salda wymiany produktów, ważną transakcją łączącą gospodarkę narodową z jednostkami zagranicznymi są **dochody z tytułu własności**. W transakcji tej główne kategorie to odsetki, dywidendy oraz reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich. W latach 2018–2021 dochody z tytułu własności płacone za granicę znacznie przewyższały dochody otrzymywane z zagranicy. Saldo dochodów z tytułu własności, które ma największy wpływ na poziom DNB, wyniosło w analizowanym okresie odpowiednio: –89,5 mld zł, –91,5 mld zł, –88,5 mld zł oraz –116,0 mld zł.

Koszty związane z zatrudnieniem w sektorze zagranica obejmują wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców. Saldo kosztów związanych z zatrudnieniem sektora zagranica w poszczególnych latach objętych analizą wyniosło: –10,8 mld zł w 2018 r., –14,9 mld zł w 2019 r., –14,3 mld zł w 2020 r. i –17,8 mld zł w 2021 r.⁶

W latach 2018–2020 wartość DNB (dochodu narodowego brutto) kształtowała się na poziomie niższym niż wartość PKB średnio o ok. 4%, zaś w 2021 r. DNB był niższy od PKB o ok. 5%, na co wpłynęło głównie zwiększenie się ujemnego salda dochodów z tytułu własności i ujemnego salda kosztów związanych z zatrudnieniem.

Dochód narodowy brutto jest jednym z podstawowych wskaźników ekonomicznych, który uwzględnia produkcję, jaka została wytworzona w danym czasie, przy pomocy czynników produkcji będących w posiadaniu rezydentów danego kraju, niezależnie od miejsca ich wykorzystania. Wyliczany jest jako suma

⁶ Szczegółowe dane prezentujące pełną sekwencję rachunków narodowych w ujęciu wartościowym przedstawione zostały w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021, w tablicach w formacie Excel.

produktu krajowego brutto oraz salda dochodu z zagranicy, na które składają się saldo kosztów związanych z zatrudnieniem, saldo dochodów z tytułu własności, dotacje otrzymywane z zagranicy oraz podatki od produkcji i importu płacone za granicę.

Dochód narodowy brutto jest podstawą do wyliczenia jednego z czterech elementów składki państw członkowskich płaconych do budżetu UE (tzw. czwarta część zasobów własnych opartych na dochodzie narodowym brutto).

Tablica 13. Proces przejścia od PKB do DNB
Table 13. The transition process from GDP to GNI

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2021
	ceny bieżące w mln zł current prices in million PLN			
1. Produkt krajowy brutto 1. Gross domestic product	2 126 506	2 288 492	2 337 672	2 631 302
2. Koszty związane z zatrudnieniem otrzymywane z zagranicy 2. Compensation of employees received from the rest of the world	14 727	13 636	13 604	14 624
3. Dotacje otrzymywane z zagranicy 3. Subsidies received from the serving households sector	16 516	16 811	18 866	17 063
4. Dochody z tytułu własności otrzymywane z zagranicy 4. Property income received from the rest of the world	21 601	24 285	17 558	25 386
5. Koszty związane z zatrudnieniem płacone za granicę 5. Compensation of employees paid to the rest of the world	25 480	28 483	27 902	32 460
6. Podatki od produkcji i importu płacone za granicę 6. Taxes on production and imports paid to the rest of the world	3 911	4 463	4 394	5 911
7. Dochody z tytułu własności płacone za granicę 7. Property income paid to the rest of the world	112 970	117 325	106 065	141 328
8. Dochód narodowy brutto (8=1+2+3+4-5-6-7) 8. Gross national income (8=1+2+3+4-5-6-7)	2 036 989	2 192 953	2 249 339	2 508 676
	w % in %			
Udział DNB w PKB Share of GNI in GDP	95,8	95,8	96,2	95,3

Dane dla sektora zagranica zmieniły się w stosunku do opublikowanych w poprzedniej edycji publikacji z tytułu zmian w bilansie płatniczym, który jest głównym źródłem danych tego sektora. Zmiany wynikały m.in. z korekty w eksporcie i imporcie towarów związanej z wyłączeniem transakcji realizowanych przez nierezydentów (patrz Aneks 4).

III. Uwagi metodologiczne

1. Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010) i polskie rachunki narodowe

Prezentowane w publikacji dane opracowano zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010), wprowadzonego Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r.

System rachunków narodowych jest uporządkowanym wewnątrznie zbiorem spójnych, logicznych i zintegrowanych rachunków makroekonomicznych, bilansów i tablic opracowanych według obowiązujących norm i reguł statystycznych. ESA 2010 jest systemem zbudowanym w oparciu o uzgodnione międzynarodowe pojęcia, definicje, klasyfikacje i zasady rachunkowości. Tworzy go zbiór wzajemnie ze sobą powiązanych rachunków sporządzonych w określonym porządku. Każdy z nich odzwierciedla inny rodzaj działalności gospodarczej, prowadzonej przez przedmioty klasyfikowane do różnych sektorów instytucjonalnych i prowadzące działalność w kolejnych okresach czasowych.

W systemie rachunków narodowych wyróżniono:

- rachunki bieżące,
- rachunki akumulacji,
- bilanse (rachunki stanów).

Na **rachunki bieżące** składają się następujące rachunki:

- produkcji,
- tworzenia dochodów,
- podziału pierwotnego dochodów,
- wykorzystania dochodów do dyspozycji,
- wykorzystania skorygowanych dochodów do dyspozycji.

Rachunki akumulacji zawierają transakcje oraz inne zmiany oddziałujące na różnice między wielkościami występującymi w bilansie otwarcia i bilansie zamknięcia.

Na rachunki akumulacji składają się:

- rachunek kapitałowy prezentujący, w jaki sposób z oszczędności finansowane są inwestycje dotyczące różnego rodzaju aktywów niefinansowych,
- rachunek finansowy pokazujący pozyskiwanie oraz rozdysponowanie finansowych aktywów i pasywów,
- rachunek innych zmian wolumenu aktywów obejmujący wszystkie inne zmiany, jakie miały miejsce w bilansie otwarcia i zamknięcia a nie zostały wykazane jako transakcje w wyżej wymienionych rachunkach,
- rachunek przeszacowań ujmujący zyski/straty z tytułu posiadania majątku związane z poziomem i strukturą cen.

Na **bilanse** składają się:

- bilans otwarcia,
- zmiany w bilansie,
- bilans zamknięcia.

W systemie rachunków narodowych gospodarka narodowa opisywana jest poprzez działalność krajowych jednostek instytucjonalnych. Gospodarka ogółem opisywana jest przez jednostki krajowe i jednostki zagraniczne.

Jednostką krajową jest instytucjonalna jednostka zaangażowana (lub zamierzająca się zaangażować) w działalność gospodarczą lub transakcje o znaczącej skali ekonomicznej przez okres minimum jednego roku na terytorium ekonomicznym kraju.

W prezentowanych rachunkach narodowych ujęto wyniki działalności jednostek krajowych (rezydentów) oraz **jednostek zagranicznych** (nierezydentów) ale wyłącznie w zakresie transakcji z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami.

Transakcje ekonomiczne kolejnych rachunków, opracowane w ustalony sposób, pozwalają na prowadzenie obserwacji, dokonywanie analiz oraz oceny gospodarki narodowej, z myślą o dostarczeniu odbiorcom systematycznego, a zarazem kompletnego obrazu gospodarki narodowej.

Rachunki narodowe sporządzane są w dużej agregacji, tj. dla całej gospodarki narodowej oraz na niższych poziomach agregacji, tj. w układzie sektorów instytucjonalnych i według rodzajów działalności. Transakcje według rodzajów działalności zestawiane są w rachunku produkcji i rachunku tworzenia dochodów, natomiast transakcje według sektorów instytucjonalnych opracowywane są dla całej sekwencji rachunków narodowych.

Przy opracowywaniu poszczególnych transakcji w zestawianych rachunkach wykorzystano informacje zawarte w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON oraz klasyfikacje budżetowe obowiązujące w poszczególnych latach, Polską Klasyfikację Działalności (PKD 2007) i Bilanse Płatnicze na bazie transakcji.

W systemie rachunków narodowych ESA 2010, w dezagregacji gospodarki narodowej na sektory instytucjonalne, jednostką klasyfikacyjną jest jednostka instytucjonalna, tj. podmiot prowadzący działalność produkcyjną, posiadający autonomię decyzji w zakresie swojej działalności oraz prowadzący pełny zestaw rachunków.

Jednostką instytucjonalną jest:

- podmiot gospodarczy wytwarzający wyroby i niefinansowe usługi rynkowe i prowadzący księgi rachunkowe,
- podmiot gospodarczy zajmujący się pośrednictwem finansowym, pomocniczą działalnością finansową oraz działalnością ubezpieczeniową,
- podmiot gospodarki narodowej działający na zasadach określonych w prawie budżetowym oraz podmiot, którego system finansowy został określony odrębnymi ustawami, a którego podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa,
- instytucja niekomercyjna (organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia i fundacje, jednostki organizacji wyznaniowych),
- osoba fizyczna.

W rachunkach narodowych w dezagregacji gospodarki narodowej według rodzajów działalności jednostką klasyfikacyjną jest przedsiębiorstwo, tj. podmiot jak wyżej. W praktyce większość jednostek produkcyjnych prowadzi różnorodną działalność. Suma działalności pojedynczych jednostek tworzy działalność społeczno-ekonomiczną gospodarki narodowej. Prezentowane rachunki zestawione są według **przeważającego rodzaju działalności**.

Podmioty, których funkcją jest produkcja wyrobów i usług na rynek są tzw. **jednostkami rynkowymi**. Zachowanie ich uzależnione jest od działania rynku – sprzedają i kupują towary po cenach kształtujących popyt i podaż. Cechą charakterystyczną tych jednostek jest zatrudnianie siły najemnej, rozdział jednostki organizacyjnej od fizycznej osoby właściciela oraz prowadzenie ksiąg rachunkowych.

Jednostki nierynkowe (niekomercyjne) to producenci nierynkowi dostarczający innym podmiotom całość lub większość swojej produkcji nieodpłatnie lub po cenach ekonomicznie nieuzasadnionych. Ceny ekonomicznie uzasadnione są to ceny, które mają znaczący wpływ na ilość towarów, które producenci są gotowi dostarczyć, oraz na ilość towarów, które kupujący chcą nabyć.

Podmioty gospodarcze określane jako jednostki niekomercyjne powoływane są celem wytwarzania wyrobów oraz usług, lecz ich statut nie zezwala na transfer dochodów, zysków lub innych elementów nadwyżki produkcyjnej na rzecz jednostek, które je utworzyły, bądź które je kontrolują lub finansują. W przypadku, gdy jednostki nierynkowe sprzedają swoją produkcję po cenach, które są ekonomicznie uzasadnione (znaczące), powinny być traktowane jako jednostki rynkowe i zaliczane, bądź do sektora przedsiębiorstw niefinansowych, bądź też do sektora instytucji finansowych, w zależności od rodzaju ich działalności.

Jednostki nierynkowe mogą być finansowane oraz kontrolowane również przez przedsiębiorstwa. Przykładem są izby handlowe, instytucje zajmujące się promocją towarów i usług, ośrodki badań naukowych, itp. Jednostki tego typu zaliczone zostały do sektora przedsiębiorstw niefinansowych, bądź też do sektora instytucji finansowych.

Pozostałe jednostki niekomercyjne służą gospodarstwu domowemu dostarczając im wyrobów lub świadcząc na ich rzecz usługi. Źródłem ich finansowania są głównie składki członkowskie, względnie darowizny gospodarstw domowych. Jednostki te mogą również otrzymywać dotacje od sektora instytucji rządowych i samorządowych, transfery z sektora przedsiębiorstw niefinansowych i instytucji finansowych oraz darowizny, zarówno z kraju jak i z zagranicy. Podmioty gospodarcze, o których mowa, określono jako jednostki niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych prowadzących działalność nierynkową.

Grupy krajowych jednostek instytucjonalnych charakteryzujące się wspólną funkcją pełnioną w procesie produkcji, celem ekonomicznym oraz rodzajem prowadzonej działalności tworzą sektory instytucjonalne.

System rachunków narodowych wyróżnia pięć krajowych **sektorów instytucjonalnych** utworzonych przez charakterystyczne jednostki instytucjonalne:

- sektor przedsiębiorstw niefinansowych, do którego zaliczono podmioty gospodarcze wytwarzające wyroby i niefinansowe usługi rynkowe i prowadzące księgi rachunkowe,
- sektor instytucji finansowych, do którego zaliczono podmioty gospodarcze zajmujące się pośrednictwem finansowym, pomocniczą działalnością finansową oraz działalnością ubezpieczeniową,
- sektor instytucji rządowych i samorządowych, do którego zaliczono jednostki będące producentami nierynkowymi, których produkcja przeznaczona jest na spożycie indywidualne i ogólnospołeczne, finansowane z obowiązkowych płatności dokonywanych przez jednostki należące do pozostałych sektorów, a także jednostki, których podstawową działalnością jest redystrybucja dochodu i bogactwa narodowego oraz jednostki kontrolowane przez sektor, które zgodnie z metodologią ESA 2010 spełniają kryteria zaliczenia do sektora,
- sektor gospodarstw domowych, który tworzą osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz osoby fizyczne pracujące na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie z liczbą pracujących do 9 osób i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową, a także osoby fizyczne uzyskujące dochód z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł,
- sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, do którego zaliczono organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych.

Oprócz krajowych sektorów instytucjonalnych system rachunków narodowych wyróżnia sektor zagranica. Tworzą go podmioty gospodarcze będące własnością jednostek zagranicznych.

Szczegółowe zasady klasyfikowania jednostek instytucjonalnych do poszczególnych sektorów przedstawiono w Aneksie 1.

W prezentowanych rachunkach, grupy jednostek z przeważającym rodzajem działalności zestawiono w następujące sekcje PKD 2007:

- A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;
- B. Górnictwo i wydobywanie;
- C. Przetwórstwo przemysłowe;
- D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę powietrze do układów klimatyzacyjnych;
- E. Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją;
- F. Budownictwo;
- G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- H. Transport i gospodarka magazynowa;
- I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;
- J. Informacja i komunikacja;
- K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa;
- L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;
- M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna;
- N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;
- O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne;
- P. Edukacja;
- Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
- R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;
- S. Pozostała działalność usługowa;
- T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby świadczące usługi na własne potrzeby;
- U. Organizacje i zespoły eksterytorialne.

Dla celów praktycznych w tablicach nazwy sekcji zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji.

2. Rachunki i transakcje w rachunkach narodowych według sektorów instytucjonalnych

2.1. Transakcje rachunku produkcji

Rachunek produkcji obejmuje transakcje bezpośrednio związane z tworzeniem produktu krajowego brutto w gospodarce narodowej (wartości dodanej brutto w sektorach instytucjonalnych).

2.1.1. Produkcja globalna

Produkcja globalna – ogół produktów (wyrobów i usług) wytworzonych w ciągu okresu księgowego, równy sumie produktów wszystkich krajowych sektorów instytucjonalnych lub sumie produktów wszystkich rodzajów działalności.

Działalności, które zaliczane są do szeroko pojętej produkcji to:

- indywidualna oraz zbiorowa produkcja wyrobów i usług, które dostarczane są (lub mają być dostarczone) jednostkom innym niż ich producenci, łącznie z produkcją wyrobów i usług zużytych w procesie wytwarzania określonych produktów,
- produkcja na własny rachunek wszystkich wyrobów, które pozostają u producentów i stanowią wyroby przeznaczone na spożycie i na akumulację pod warunkiem, że ich wartość jest znacząca,
- produkcja na własny użytek usług świadczonych przez właścicieli mieszkań (tzw. czynsze umowne) oraz usług świadczonych przez opłacaną pomoc domową.

Według Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010) produkcja zakładów i osób fizycznych, które wymykają się obserwacji statystycznej oraz kontroli organów władzy (w tym szara gospodarka i działalność nielegalna) powinna być zaliczona do produkcji rejestrowanej przez rachunki narodowe.

Zakres i metody zastosowane do oszacowania szarej gospodarki i działalności nielegalnej zostały zaprezentowane w Aneksie 3.

Pod pojęciem produkcji rozumie się działalność prowadzoną pod kontrolą i na odpowiedzialność jednostki ekonomicznej, która wykorzystuje wkład pracy, kapitał oraz zakupione materiały, surowce i usługi celem wytworzenia nowych produktów. Naturalne procesy wzrostu nie są traktowane jako produkcja. Teoretycznie, na produkcję składają się także usługi wytwarzane w ramach gospodarstw domowych, itp. W rachunkach narodowych nie uwzględnia się także usług wytwarzanych przez gospodarstwa domowe na własne potrzeby, takich jak pranie, sprząatanie, gotowanie.

W sektorze przedsiębiorstw niefinansowych na produkcję globalną składa się produkcja, która została sprzedana lub w inny sposób dotarła na rynek, względnie jest przeznaczona na sprzedaż.

Produkcję globalną stanowi suma następujących pozycji:

- ogólna wartość sprzedanych wyrobów i usług niefinansowych,
- marża realizowana na sprzedaży towarów zakupionych z przeznaczeniem do odsprzedaży,
- ogólna wartość wyrobów bądź usług realizowanych w ramach wymiany barterowej,
- ogólna wartość wyrobów bądź usług w postaci rozliczeń w naturze,
- zmiany w stanie zapasów wyrobów gotowych oraz produkcji niezakończonych,
- wartość wyrobów lub usług przeznaczonych na powiększenie wartości własnych środków trwałych.

Produkcja globalna jednostek małych i średnich zaliczanych do podsektora przedsiębiorstw prywatnych krajowych (bez spółdzielni) powiększana jest o przychody z tytułu tzw. szarej gospodarki, tj. zaniżenia efektów działalności przez zarejestrowane podmioty gospodarcze.

W sektorze instytucji finansowych produkcja globalna szacowana jest następująco:

- dla banków – suma przychodów z prowizji i opłat z działalności operacyjnej, marż na aktywach finansowych przeznaczonych do obrotu (od 2020 r.) oraz z usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM),
- dla spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – suma przychodów z tytułu prowizji,
- dla banku centralnego – suma kosztów poniesionych przez Narodowy Bank Polski,
- dla instytucji ubezpieczeniowych – saldo pobranych składek ubezpieczeniowych i wypłaconych odszkodowań, powiększone o uzupełnienia do składek i pomniejszone o zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- dla domów maklerskich – przychody z działalności maklerskiej oraz przychody z instrumentów finansowych przeznaczonych do obrotu i przychody z instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz z pozostałej działalności operacyjnej,
- dla jednostek pośrednictwa finansowego i wspomagających usługi finansowe – przychody z usług związanych m.in. z udzielaniem pożyczek pieniężnych poza systemem bankowym, z tytułu działalności leasingowej i factoringowej, prowadzenia działalności kantorowej, lombardowej, doradztwem finansowym i ubezpieczeniowym,
- dla towarzystw funduszy inwestycyjnych – przychody z działalności związanej z zarządzaniem funduszami inwestycyjnymi,
- dla powszechnych towarzystw emerytalnych – przychody z zarządzania otwartymi i dobrowolnymi funduszami emerytalnymi,
- dla pracowniczych towarzystw emerytalnych – przychody wynikające z zarządzania pracowniczymi funduszami emerytalnymi,
- dla funduszy emerytalnych – suma kosztów działalności funduszy emerytalnych,
- dla spółek holdingowych i centrali – suma kosztów poniesionych przez jednostki.

FISIM jest wyznaczany i alokowany w oparciu o stopę odniesienia definiowaną jako „czysta” stopa procentowa, która nie zawiera premii za ryzyko. FISIM obliczany jest wyłącznie od pożyczek udzielonych i depozytów przyjętych przez pośredników finansowych (bank centralny nie jest ujmowany w szacunkach FISIM).

Za producentów FISIM, poza bankami, uznawane są jednostki instytucjonalne prowadzące działalność leasingu finansowego oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe.

W sektorze instytucji rządowych i samorządowych występuje produkcja globalna obliczana jako suma kosztów bieżącej działalności, tj.:

- zużycia pośredniego,
- kosztów związanych z zatrudnieniem (wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę),
- pozostałych podatków związanych z produkcją,
- amortyzacji środków trwałych.

Produkcja nierynkowa jest obliczana jako produkcja globalna pomniejszona o produkcję rynkową, produkcję na własne cele finalne oraz płatności za pozostałą produkcję nierynkową.

W sektorze gospodarstw domowych na produkcję globalną składają się:

- przychody ze sprzedaży wyrobów i usług wytworzonych przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową z uwzględnieniem produkcji przeznaczonej na własne inwestycje oraz przyrostu zapasów wyrobów gotowych i produkcji niezakończonych,
- wartość produkcji globalnej w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (w tym wartość wyrobów i usług wytworzonych celem spożycia naturalnego), powiększonej o wypłaty z funduszy unijnych (w tym dopłat interwencyjnych) z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej oraz wypłaty dokonywane z budżetu państwa w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- wartość marży handlowej z tytułu sprzedaży produktów żywnościowych na targowiskach,
- wartość sprzedaży drewna z lasów będących własnością osób fizycznych oraz runa leśnego,
- wartość przychodów z wynajmu i dzierżawy,
- wartość napiwków za świadczone usługi,
- wartość usług świadczonych przez osoby zatrudnione do prac domowych w gospodarstwach domowych,
- wartość czynszów umownych w odniesieniu do mieszkań użytkowanych przez właścicieli i najemców oszacowana przy wykorzystaniu metody kosztów użytkownika; zgodnie z tą wyceną na wartość usług mieszkaniowych składają się odpowiednie koszty ponoszone na utrzymanie i remonty bieżące, łącznie z amortyzacją i zyskiem użytkownika mieszkania,
- szacunki szarej gospodarki i działalności nielegalnej,
- wartość usług związanych z korzystaniem z samochodów służbowych do celów prywatnych.

W sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych występuje produkcja globalna nierynkowa, która równa się sumie oszacowanych kosztów bieżącej działalności producentów nierynkowych, tj.:

- zużycia pośredniego,
- kosztów związanych z zatrudnieniem, w tym wynagrodzeń w naturze,
- podatków od producentów pomniejszonych o dotacje dla producentów,
- amortyzacji środków trwałych.

Produkcja nierynkowa jest obliczana jako produkcja globalna pomniejszona o produkcję rynkową, produkcję na własne cele finalne oraz płatności za pozostałą produkcję nierynkową.

2.1.2. Zużycie pośrednie

Zużycie pośrednie – obejmuje wartość zużytych materiałów netto (po odjęciu wartości odpadów użytkowych), surowców (łącznie z opakowaniami), paliw, energii, gazów technicznych, usług obcych (obróbka obca, usługi transportowe, najem sprzętu, usługi telekomunikacyjne i obliczeniowe, prowizje płacone za usługi bankowe), usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM), koszty podróży służbowych (bez diet), inne koszty (np. koszty reklamy, reprezentacji, dzierżawy i najmu), koszty biletów służbowych, koszty ryczałtów za używanie własnych pojazdów do celów służbowych, opłaty giełdowe i opłaty z tytułu uczestnictwa w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych. W zużyciu pośrednim ujmowane są wyroby i usługi, które są przekształcane albo wykorzystywane w procesie produkcji.

Sumą bilansującą rachunku produkcji jest **wartość dodana brutto**, a po uwzględnieniu podatków od produktów pomniejszonych o dotacje do produktów – **produkt krajowy brutto**.

Produkt krajowy brutto (PKB) – obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. PKB stanowi sumę wartości dodanej brutto wszystkich krajowych sektorów instytucjonalnych lub wszystkich sekcji gospodarki narodowej powiększoną o różne składniki w zależności od tego, w jakich cenach obliczana jest wartość dodana brutto. PKB definiowany i mierzony jest według trzech następujących sposobów:

- a) podejście od strony produkcji: PKB stanowi sumę wartości dodanej brutto poszczególnych sektorów instytucjonalnych lub poszczególnych gałęzi powiększoną o podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów;
- b) podejście od strony rozdysponowania: PKB stanowi sumę końcowego wykorzystania wyrobów i usług przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami (spożycie i akumulacja brutto), powiększonego o saldo handlu zagranicznego;
- c) podejście od strony dochodów: PKB stanowi sumę dochodów gospodarki ogółem, tj. koszty związane z zatrudnieniem, podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje, nadwyżka operacyjna brutto oraz dochód mieszany brutto.

2.2. Tworzenie wartości PKB w warunkach cen producenta i cen bazowych

Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim.

Produkt krajowy brutto liczony jest w cenach rynkowych bez względu na przyjętą zasadę wyceny wartości dodanej. Wycena produkcji globalnej jest zawsze identyczna z wyceną wartości dodanej brutto. W zależności od tego, w jakich cenach obliczana jest wartość dodana brutto – różne są składniki stanowiące różnicę między produktem krajowym brutto a wartością dodaną brutto ogółem w gospodarce narodowej.

W warunkach cen producenta: wartość dodana brutto ogółem gospodarki narodowej powiększana jest o cła i inne opłaty importowe oraz o podatek od towarów i usług – VAT (od produktów krajowych i od importu).

W warunkach cen bazowych: wartość dodana brutto ogółem gospodarki narodowej brutto powiększana jest o podatki od produktów, tj. podatki płacone od jednostki dowolnego wyrobu lub usługi: podatek od towarów i usług – VAT (od produktów krajowych i od importu), podatki i cła od importu (łącznie z podatkiem akcyzowym), podatek akcyzowy od produktów krajowych i podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier liczbowych i loterii, zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób) oraz pomniejszana o dotacje do produktów.

Cena producenta definiowana jest jako kwota pieniędzy otrzymywana przez producenta (w tym także przez jednostkę handlową) od nabywcy za jednostkę produktu (wyrobu lub usługi), pomniejszona o należny podatek od towarów i usług – VAT w przypadku płatnika tego podatku oraz o ewentualne rabaty i opusty.

Cena bazowa definiowana jest jako kwota pieniędzy otrzymywana przez producenta (w tym także przez jednostkę handlową) od nabywcy za jednostkę produktu (wyrobu lub usługi), pomniejszona o podatki od produktu oraz o ewentualne rabaty i opusty, powiększona o dotacje otrzymywane do danego produktu.

2.3. Transakcje rachunku tworzenia dochodów

Rachunek tworzenia dochodów obejmuje transakcje bezpośrednio związane z procesem produkcji i procesem tworzenia dochodów.

2.3.1. Koszty związane z zatrudnieniem

Na koszty związane z zatrudnieniem składają się wynagrodzenia i składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców.

Na **wynagrodzenia** składają się:

- wynagrodzenia zasadnicze,
- wynagrodzenia w naturze,
- premie i nagrody,
- dodatki (np. za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, za staż pracy, za pełnienie funkcji specjalnych bądź kierowniczych itp.),
- wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych,
- wynagrodzenia za czas urlopów,
- wynagrodzenia za czas płatnych przestoju,
- prowizje i napiwki,
- odprawy emerytalne, nagrody jubileuszowe, odprawy wypłacane przy zwolnieniach grupowych,
- dochody z tytułu pracy nierejestrowanej,
- od 1999 r. wartość ustawowych składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne płaconych przez pracowników.

Składki na ubezpieczenia społeczne obejmują faktyczne składki stanowiące wartość ustawowych składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracodawców powiększone o składki na Fundusz Pracy oraz składki przypisane umownie, które związane są w rachunkach narodowych głównie z imputacją składek dla pracowników służb mundurowych.

2.3.2. Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem

Podatki pomniejszone o dotacje związane z produkcją i importem obejmują:

- **podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów**

Transakcja ta prezentowana jest tylko na poziomie gospodarki narodowej ogółem. Tworzą ją:

- podatek od towarów i usług – VAT (od produktów krajowych i zagranicznych),
- podatki i cła od importu (łącznie z podatkiem akcyzowym),
- pozostałe podatki od produktów (podatek akcyzowy od produktów krajowych i podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier losowych i zakładów wzajemnych oraz do 2010 r. zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób autobusami zarejestrowanymi zagranicą),
- opłata paliwowa,
- opłata przejściowa,
- opłata skarbową od osób prawnych, podatek od czynności cywilno-prawnych, opłata komunikacyjna,
- dotacje do produktów (dotyczą m.in. płatności cukrowej, oddzielnych płatności z tytułu owoców miękkich, owoców i warzyw itp., wsparcia specjalnego na rynku mleka).

– **pozostałe podatki związane z produkcją pomniejszone o dotacje związane z produkcją**

Transakcja ta występuje w sektorach instytucjonalnych. Tworzą ją:

- pozostałe podatki związane z produkcją (m.in. podatek od środków transportu i nieruchomości wykorzystywanych na cele działalności gospodarczej, wpłaty zakładów pracy na PFRON, opłaty za zezwolenia na sprzedaż alkoholu, opłaty na Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na abonament radiowo-telewizyjny, podatek bankowy, obowiązkowe wpłaty instytucji finansowych do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, przychody ze sprzedaży uprawnień do emisji gazów cieplarnianych),
- pozostałe dotacje związane z produkcją (dotyczą m.in. wypłat z tytułu Jednolitej Płatności Obszarowej, w ramach funduszy z Unii Europejskiej).

Sumą bilansującą rachunku tworzenia dochodów jest **nadwyżka operacyjna brutto/dochód mieszany brutto**. W przypadku przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej w sektorze gospodarstw domowych, pozycja bilansująca rachunku tworzenia dochodów zawiera ukryty element odpowiadający wynagrodzeniu za pracę wykonywaną przez właściciela lub członków jego rodziny. Dochód z pracy na własny rachunek ma cechy wynagrodzeń oraz cechy zysku z tytułu pracy wykonywanej w charakterze przedsiębiorcy. Dochód ten, niebędący w ścisłym sensie ani wyłącznie wynagrodzeniem, ani wyłącznie zyskiem, określa się jako „dochód mieszany”.

Nadwyżkę operacyjną brutto stanowi wartość dodana brutto wytworzona przez jednostki krajowe rynkowe i nierynkowe pomniejszona o koszty związane z zatrudnieniem i pozostałe podatki związane z produkcją i powiększona o otrzymane pozostałe dotacje dla producentów.

2.4. Transakcje rachunku podziału pierwotnego i wtórnego dochodów

2.4.1. Transakcje podziału pierwotnego dochodów

Transakcje tworzące rachunek podziału pierwotnego dochodów, poza dochodami z tytułu własności, zostały omówione w punkcie 2.3.

Na **dochody z tytułu własności** składają się:

- odsetki otrzymane oraz zapłacone,
- dochód podzielony przedsiębiorstw i instytucji finansowych, tj.:
 - dywidendy, tj. wypłaty z zysku, dywidendy z funduszu założycielskiego płacone przez przedsiębiorstwa publiczne do budżetu państwa, dochody właścicieli przedsiębiorstw prywatnych, dywidendy akcjonariuszy; wpłaty z zysku NBP do budżetu państwa. Dywidendy te poddawane są tzw. testowi superdywidendy. W tym celu dokonuje się porównania dochodu danego przedsiębiorstwa z wypłaconą dywidendą na rzecz sektora instytucji rządowych i samorządowych. W przypadku, gdy kwota wypłaconej dywidendy jest równa lub mniejsza od dochodu przedsiębiorcy rejestrowana jest jako dochód z tytułu własności z wpływem na wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych. Natomiast każdą kwotę, która przekracza dochód przedsiębiorcy, rejestruje się jako wycofanie kapitału bez wpływu na wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych. Analogiczny test przeprowadzany jest także dla wypłat zysku z NBP.
 - dochód podzielony jednostek typu przedsiębiorstwo, to kwoty, które jednostki wycofują do wykorzystania na własne cele z zysków zarobionych przez przedsiębiorstwo.
- reinwestowane zyski z zagranicznych inwestycji bezpośrednich,
- inne dochody z inwestycji tj. dochody z inwestycji przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych (uwzględniono tu również zyski z inwestowania składek OFE), dochody z inwestycji do zapłacenia z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych, dochody z inwestycji przypisane udziałowcom funduszy zbiorowego inwestowania,
- renty, w tym przychody ze sprzedaży częstotliwości.

Suma bilansująca rachunku podziału pierwotnego dochodów wszystkich sektorów instytucjonalnych równa jest **dochodowi narodowemu brutto**.

2.4.2. Transakcje podziału wtórnego dochodów

Elementami rachunku podziału wtórnego dochodów są podatki bieżące od dochodów, składki na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze oraz pozostałe transfery bieżące.

Na **podatki od dochodów i majątku składają się:**

- podatek dochodowy,
- podatek rolny i podatek leśny,
- wpływy z opłaty uzdrowiskowej pobieranej w gminach posiadających status gminy uzdrowiskowej,
- opłata od posiadania psów,
- podatek od nieruchomości i środków transportu niezwiązanych z wykonywaniem działalności gospodarczej,
- opłaty skarbowe, paszportowe, komunikacyjne, miejscowe, itp.

Składki netto na ubezpieczenia społeczne są faktycznymi lub przypisanymi umownie składkami płaconymi przez gospodarstwa domowe do systemów ubezpieczeń społecznych, aby zapewnić środki na wypłatę świadczeń społecznych.

Składki netto na ubezpieczenia społeczne obejmują:

- faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców,
- przypisane umownie składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców,
- faktyczne składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez gospodarstwa domowe,
- uzupełnienia do składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez gospodarstwa domowe,
- opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych.

Składki (obowiązkowe i dobrowolne) wymienione powyżej obejmują składki na fundusz emerytalny i rentowy, ubezpieczenia chorobowe i wypadkowe, Fundusz Pracy oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne. Składki te, z wyjątkiem części stanowiącej odpis na rzecz OFE oraz PPE, PPK i IKE, są dochodem sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Ustawowe składki do OFE oraz dobrowolne składki na PPE, PPK i IKE rejestrowane są jako dochód sektora instytucji finansowych.

Świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze obejmują świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne i pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych.

Na **świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne** składają się:

- emerytury i renty płacone z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- emerytury i renty płacone z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- zasiłki, świadczenia rehabilitacyjne,
- jednorazowe odszkodowania powypadkowe z tytułu ubezpieczenia społecznego.

Na **pozostałe świadczenia z ubezpieczeń społecznych** składają się:

- świadczenia rodzinne od 1 V 2004 r., które obejmują zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia wychowawcze „Rodzina 500+” od 1 kwietnia 2016 r.,
- świadczenie pielęgnacyjne oraz zasiłek pielęgnacyjny (do 30 IV 2004 r. – zasiłki rodzinne, wychowawcze i pielęgnacyjny),
- świadczenia z Funduszu Pracy (zasiłki dla bezrobotnych, dodatki szkoleniowe, stypendia dla absolwentów odbywających szkolenie lub staż u pracodawcy oraz do 31 VII 2004 r. – zasiłki i świadczenia przedemerytalne, które od 1 VIII 2004 r. finansowane są z budżetu państwa),
- stypendia dla uczniów, studentów i absolwentów szkół wyższych (bez stypendiów pracowniczych i fundowanych wypłacanych ze środków zakładów pracy),
- nagrody dla studentów i absolwentów szkół wyższych,
- od 1 X 2008 r. – świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego (do 30 IX 2008 r. – zaliczka alimentacyjna, do 30 IV 2004 r. – wypłaty z Funduszu Alimentacyjnego),

- renty socjalne,
- jednorazowe zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka wypłacana od 9 II 2006 r.,
- pozostałe świadczenia społeczne realizowane na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Pozostałe transfery bieżące obejmują:

- składki na udziale własnym z tytułu pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (poza systemem ubezpieczeń społecznych),
- wypłacone odszkodowania ubezpieczeniowe w zakresie ubezpieczeń osobowych i majątkowych (poza systemem ubezpieczeń społecznych),
- bieżącą współpracę międzynarodową obejmującą od 2004 r. wartość wykorzystanych przez ostatecznego beneficjenta funduszy z Unii Europejskiej zakwalifikowanych jako transfery bieżące,
- przekazywane na rzecz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych dotacje i darowizny oraz składki członkowskie,
- transfery bieżące (pieniężne i w naturze) pomiędzy gospodarstwami domowymi rezydentów i nierezydentów,
- rabat brytyjski od 2005 r.,
- Vat MOSS od 2015 r.,
- opłaty administracyjne, tj. grzywny i kary nakładane na jednostki instytucjonalne,
- pozostałe transfery, nie ujęte gdzie indziej.

W ramach **zasobów własnych UE z tytułu VAT i DNB** rejestruje się trzecią część zasobów własnych UE z tytułu VAT oraz składkę członkowską do UE liczoną na podstawie dochodu narodowego brutto (tzw. czwarta część zasobów własnych UE).

Sumą bilansującą rachunku podziału wtórnego **dochodów są dochody do dyspozycji brutto**.

2.5. Transakcje rachunku wykorzystania dochodów do dyspozycji

2.5.1. Spożycie

Spożycie produktów stanowi wartość produktów (wyrobów i usług) zużytych na zaspokojenie potrzeb ludności i obejmuje:

a) **spożycie prywatne**, w tym:

- spożycie w sektorze gospodarstw domowych (popyt konsumpcyjny), stanowiące wydatki poniesione przez ludność na:
 - zakup wyrobów i usług, wycenianych w cenach płaconych przez konsumentów (w tym wydatki na zakupy w szarej gospodarce),
 - wartość oszustw na podatku od towarów i usług (tzw. VAT fraud),
 - spożycie naturalne produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji – wycenianych w cenach skupu surowych (nieprzetworzonych) produktów,

ponadto:

- wartość czynszów umownych, w odniesieniu do mieszkań użytkowanych przez właścicieli i najemców, szacowanych przy wykorzystaniu metody kosztów użytkownika,
- wartość czynszów najmu dla mieszkań w budynkach czynszowych (towarzystw budownictwa społecznego i wynajętych w celu osiągnięcia zysku) – w wycenie tych usług bierze się pod uwagę m.in. koszty utrzymania i remontów bieżących, amortyzację i zysk z tytułu najmu,
- opłaty za usługi związane z systemem ubezpieczeń społecznych,
- wartość usług związanych z korzystaniem z samochodów służbowych do celów prywatnych,
- wartość używanych samochodów osobowych importowanych z UE,
- wydatki na wyroby i usługi związane z działalnością nielegalną.

Spożycie sektora gospodarstw domowych nie obejmuje m.in.: zakupu ziemi, domów i mieszkań, kosztów podróży służbowych, wydatków na cele dobroczynne, opłat sądowych, celnych i paszportowych, składek na rzecz organizacji politycznych i społecznych, kar i mandatów, podatków od spadków i darowizn, itp.

- spożycie w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych przyjęte na poziomie produkcji globalnej nierynkowej pomniejszonej o odpłatność ludności i powiększonej o transfery socjalne w naturze. Zgodnie z metodologią ESA 2010 wartość wytworzonych usług nierynkowych w tym sektorze jest w całości przekazywana nieodpłatnie gospodarstwom domowym jako transfery socjalne w naturze.

W wartości spożycia sektora gospodarstw domowych w praktyce często wyodrębniana jest kategoria spożycia skorygowanego. Stanowi ono sumę spożycia w sektorze gospodarstw domowych i spożycia indywidualnego (w postaci transferów socjalnych w naturze) w sektorach: instytucji rządowych i samorządowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych.

- b) **spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych**, stanowi wartość produkcji globalnej tego sektora pomniejszoną o produkcję rynkową oraz o odpłatność ludności za świadczone usługi nierynkowe, a powiększoną o wartość transferów socjalnych w naturze przekazanych gospodarstwom domowym za pośrednictwem producentów rynkowych.

Spożycie w sektorze instytucji rządowych i samorządowych obejmuje:

- spożycie indywidualne, które stanowi wartość wyrobów i usług nierynkowych przekazanych nieodpłatnie na rzecz gospodarstw domowych. Obejmuje ono usługi: oświaty i wychowania, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury fizycznej, sportu, turystyki.
- spożycie ogólnospołeczne, tj. spożycie wyrobów i usług nierynkowych, które nie posiadają konkretnych indywidualnych odbiorców. W kategorii tej uwzględniono głównie koszty poniesione na administrację publiczną, wymiar sprawiedliwości, obronę narodową, bezpieczeństwo publiczne, działalność naukowo-badawczą itp.

2.5.2. Korekta z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych

Korekta z tytułu zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych dotyczy zmian w rezerwach ubezpieczeniowych, do których gospodarstwa domowe mają określone roszczenia. Taka pozycja korygująca jest niezbędna w celu uzgodnienia oszczędności gospodarstw domowych ze zmianami udziałów netto tych gospodarstw w rezerwach funduszy emerytalnych rejestrowanych na rachunku finansowym. Korekta jest rejestrowana zgodnie z przepływami, które się na nią składają.

W prezentowanych rachunkach korekta równa się pełnej wartości składek na ubezpieczenia społeczne, w odniesieniu do płatności emerytalnych, wpłaconych do kapitałowych systemów ubezpieczeń społecznych pomniejszonej o pełną wartość emerytur wypłaconych w formie świadczeń oraz wartość opłat za usługi ubezpieczeniowe i powiększonej o pełną wartość uzupełnień do składek płaconych od dochodów z tytułu własności przypisanych posiadaczom polis ubezpieczeniowych.

Sumą bilansującą rachunek wykorzystania dochodów są **oszczędności**. Oszczędności stanowią tę część dochodów do dyspozycji, która nie jest wydatkowana na konsumpcję. Są one przeznaczone na nabycie aktywów lub spłatę zobowiązań.

2.6. Transakcje rachunku kapitałowego

2.6.1. Akumulacja brutto obejmuje:

- **Nakłady brutto na środki trwałe (popyt inwestycyjny)**, tj. nakłady, które zwiększają wartość majątku trwałego, bez nakładów będących pierwszym wyposażeniem inwestycji oraz odsetek od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

W rachunku uwzględnia się również:

- nakłady ponoszone na systemy uzbrojenia (np. czołgi, pojazdy opancerzone, okręty wojenne, łodzie podwodne) oraz małe narzędzia, które są wykorzystywane w procesie produkcji dłużej niż jeden rok bez względu na ich wartość,
 - wydatki na produkty własności intelektualnej, przeznaczone do użytkowania przez okres dłuższy niż jeden rok, które obejmują w szczególności wydatki na prace badawczo-rozwojowe i wydatki na oprogramowanie komputerowe (zakupione i wytworzone na własne potrzeby).
- **Przyrost rzeczowych środków obrotowych** obejmuje wartość przyrostu:
- zapasów, materiałów i surowców, półfabrykatów obcej produkcji, paliw (o ile nie stanowią składnika wyposażenia), części zapasowych maszyn i urządzeń (o ile nie stanowią wartości środka trwałego), materiałów biurowych i druków,
 - produktów gotowych, tj. gotowych wyrobów i usług własnej produkcji, prac naukowo-badawczych, projektowych i geodezyjno-kartograficznych, zakończonych robót, inwentarza żywego hodowlanego oraz produkcji roślinnej i zwierzęcej,
 - produkcji niezakończonych obejmującej roboty i usługi w toku oraz półfabrykaty własnej produkcji,
 - towarów handlowych obcej produkcji zakupionych przez daną jednostkę gospodarczą w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym,
 - rezerw państwowych.

Zmiany rzeczowych środków obrotowych liczone są jako różnica między wartością na koniec i na początek okresu sprawozdawczego w cenach średniorocznych. Szacunki przyrostu rzeczowych środków obrotowych prowadzone są według rodzajów zapasów i według sektorów instytucjonalnych.

- **Nabycie pomniejszone o rozdysponowanie aktywów o wyjątkowej wartości**, tj.: wartość kamieni i metali szlachetnych, antyków i dzieł sztuki, biżuterii z kamieni i metali szlachetnych, pozycji kolekcjonerskich, które są nabywane jako lokata kapitału.

2.6.2. Transfery kapitałowe

Są to **transfery kapitałowe pieniężne** (w postaci kwot pieniężnych uzyskanych przez jednostkę dokonującą transferu poprzez rozdysponowanie innych aktywów, z wyjątkiem rzeczowych środków obrotowych, lub w postaci kwot pieniężnych na nabycie określonych aktywów, z wyjątkiem rzeczowych środków obrotowych, przez otrzymującego transfer) zgodnie z celem wskazanym przez dokonującego transfer oraz **transfery kapitałowe w naturze** (w postaci przekazania prawa własności aktywów innych niż rzeczowe środki obrotowe i gotówka lub w postaci umorzenia zobowiązania otrzymującego transfer wobec dokonującego transfer).

Transfery kapitałowe obejmują:

- podatki od kapitału,
- dotacje na inwestycje,
- pozostałe transfery kapitałowe.

Transfery kapitałowe mogą mieć różne formy, np.:

- podatków od spadku i darowizn za życia,
- podatków od wzrostu wartości gruntów rolnych z tytułu zmiany charakteru ich wykorzystania (np. pod budynki mieszkalne),
- wpłat dokonanych przez instytucje rządowe i samorządowe lub przez zagranicę na pokrycie strat związanych m.in. z klęskami żywiołowymi,
- odszkodowań za zniszczenie mienia lub obrażenia ciała nie objętych polisami ubezpieczeniowymi,
- transferów z instytucji rządowych i samorządowych do jednostek publicznych na pokrycie części lub wszystkich kosztów nakładów inwestycyjnych lub wysokich deficytów powstałych w ciągu dwóch lub więcej lat,
- umorzeń długu.

Transfer kapitału w prezentowanych rachunkach obejmuje dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw, odszkodowania wypłacone w przypadkach klęsk żywiołowych, umorzenia zobowiązań w stosunku do zagranicy oraz podatki od spadków i darowizn. Od 2004 r. obejmuje również wartość wykorzystanych przez ostatecznego beneficjenta funduszy z Unii Europejskiej zakwalifikowanych jako transfery kapitałowe.

W pozycji tej dokonano również rozliczenia składek na ubezpieczenia społeczne, które prawdopodobnie nigdy nie zostaną zebrane. Transfery te skierowane są z sektora instytucji rządowych i samorządowych do pozostałych sektorów instytucjonalnych gospodarki narodowej.

Sumą bilansującą rachunek kapitałowy są **wierzytelności netto/zadłużenie netto**, które stanowią sumę wierzytelności netto lub zadłużenia netto sektorów instytucjonalnych. Reprezentują przychody netto, które gospodarka ogółem udostępnia zagranicy (jeśli są dodatnie) lub otrzymuje od zagranicy (jeśli są ujemne).

III. Methodological notes

1. European System of National and Regional Accounts (ESA2010) and Polish national accounts

Data presented in the publication were compiled according to the European System of National and Regional Accounts in European Union (ESA 2010), introduced by the Regulation (EU) No 549/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013.

The national accounts system is an internationally framework compatible with consistent, logical and integrated macroeconomic accounts, balances and tables developed according to the actual standards and statistical rules.

ESA 2010 is a system based on international concepts, definitions, classifications and accounting policies. It is created by a set of related accounts made in a specific order. Each of them shows a different type of economic affairs, made by subject from different institutional sectors and conducting economic affairs in successive periods of time.

In the system of national account are:

- current accounts,
- accumulation accounts,
- balance sheets (state accounts).

The **current accounts** contain:

- production account,
- generation of income account,
- primary distribution of income account,
- use of disposable income account,
- use of adjusted disposable income account.

Accumulation accounts contain transactions and other changes affecting the differences between the values in the opening balance and the closing balance.

Accumulation accounts contain:

- capital account, which presents how saving are financed by investments related to various types of non-financial assets,
- financial account, which presents the acquisition and disposal of financial assets and liabilities,
- changes in the volume of assets account, which include all other changes that took place in the opening and closing balance sheet and were not recognized as transactions in the above mentioned accounts,
- revaluation account, which includes property gains / losses related to the level and structure of prices.

Balance sheet includes:

- opening balance sheet,
- changes in balance sheet,
- closing balance sheet.

In the national accounts system, the national economy is described by the activities of national institutional units. The total economy is described by domestic units and foreign units.

National unit is an institutional unit involved (or intending to be involved) in economic affairs or transactions with a significant economic scale for a minimum of one year in the economic territory of the country.

The presented national accounts include the results of activity of national units (residents) and **foreign entities** (non-residents) but only in the scope of transactions with resident institutional units.

Economic transactions in the accounts, developed in a determined way, make doing observations, analyzing and evaluating of the national economy, with a view to providing the recipients with a systematic and complete picture of the national economy.

National accounts are compiled in the high level of aggregation, i.e. for the entire national economy and at lower aggregation levels, i.e. by institutional sectors and by kind of activity. Transactions by kind of activity are compiled for the production account and for the generation of income account, however the transactions by institutional sectors are compiled for the whole sequence of national accounts.

For developing transactions in national accounts was used information filled in REGON register and budget classifications applicable in individual years, NACE Rev. 2 and balance of payments based on the transactions.

In the ESA 2010 national accounts system, in the disaggregation of the national economy into institutional sectors, the classification unit is the institutional unit, i.e. the entity conducting production activity, having decision autonomy within its scope of operations and running a full set of accounts.

Institutional unit is:

- a national economy entity which produced goods and non-financial market services and keeps accounting books,
- a national economy entity which working in financial intermediation, ancillary financial activity and insurance activity,
- a national economy entity working under the rules set out in budgetary law and an entity whose financial system has been defined by separate laws, the main source of being subsidies from the state budget,
- non-profit institution (social organizations, political parties, trade union organizations, associations and foundations, units of religious organizations),
- an individual.

In the national accounts, national economy by the type of activity the enterprise is the classification entity, i.e. entity as described above. In practice most production entities lead different activities. The sum of the activities of individual entities creates the socio-economic activity of the national economy. The presented accounts are compiled according to the **prevailing type of activity**.

Entities whose function is to produce products and services on the market are called market units. Their behavior depends on the market – they sell and buy goods at prices shaped by demand and supply. A characteristic feature of these entities is the employment of hired force, the separation of the organizational unit from the physical person of the owner and the keeping of accounting books.

Non-market units (non-profit) are producers providing to other entities all or most of their production for free of charge or at economically unjustified prices. Economically justified prices are prices that have a significant impact on the quantity of goods that producers are ready to deliver, and on the amount of goods that buyers want to buy.

Economic entities named as non-profit entities are established for manufacturing goods and services, but their statutes do not allow the transfer of income, profits or other elements of surplus production to the entities that created them, or which control or finance them. If non-market units sell their production by prices which are economically justified (significant), they should be treated as market units and included either in the sector of non-financial corporations or in the sector of financial corporations, depending on the type of their activity.

Non-market units can be financed and controlled also by enterprises. Examples are chambers of commerce, institutions involved in the promotion of goods and services, research centers, etc. Such units have been included in the sector of non-financial enterprises or in the sector of financial corporations.

Other non-profit institutions serving households by providing them products or services. The source of their financing are mainly membership fees or household donations. These units may also receive subsidies from the general government sector, transfers from the non-financial corporations sector and financial corporations as well as donations both from the country and from the rest of the world. The economic entities, which mentioned, were defined as non-profit institutions serving households conducting non-market activities.

Groups of national institutional units characterized by a common function performed in the production process, the economic objective and type of kind of activity are defined as institutional sectors.

The system of national accounts identified five national institutional sectors set up by characteristic institutional units:

- non-financial corporations sector, which includes the business entities produce goods and non-financial market services and keeping accounting books,
- the financial corporations sector, which includes economic entities making the financial intermediation, auxiliary financial activities and insurance activities,
- the general government sector, which includes non-market producer units, whose production is intended for individual and collective final consumption expenditure, financed from obligatory payments made by units belonging to other sectors, as well as units whose main activity is the redistribution of income and national wealth and units controlled by the sector which, in accordance with the ESA 2010 methodology, comply the criteria for being included in the sector,
- the household sector, which includes own-account workers in private farms in agriculture as well as natural persons working outside private farms in agriculture, employing up to 9 persons and keeping simplified accounting books, as well as natural persons obtaining income from hired work and non-earned sources,
- the non-profit institutions serving households, which includes social organizations, political parties, trade union organizations, associations, foundations and religious organizations.

Besides of the national institutional sectors, the national accounts system creates the rest of the world sector, which includes business entities owned by foreign units.

Detailed rules for classifying institutional units to institutional sectors are presented in Annex 1.

In the presented accounts, the groups of entities with the predominant kind of activity are presented in the following sections of NACE Rev. 2:

- A.** Agriculture, forestry and fishing
- B.** Mining and quarrying
- C.** Manufacturing
- D.** Electricity, gas, steam and air conditioning supply
- E.** Water supply; sewerage, waste management and remediation activities
- F.** Construction
- G.** Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
- H.** Transportation and storage
- I.** Accommodation and food service activities
- J.** Information and communication
- K.** Financial and insurance activities
- L.** Real estate activities
- M.** Professional, scientific and technical activities
- N.** Administrative and support service activities
- O.** Public administration and defence; compulsory social security
- P.** Education
- Q.** Human health and social work activities
- R.** Arts, entertainment and recreation
- S.** Other service activities
- T.** Activities of households as employers; undifferentiated goods- and services-producing activities of households for own use
- U.** Activities of extraterritorial organizations and bodies.

For practical purposes, in the tables the section names have been shortened in relation to the current classification.

2. Accounts and transactions in national accounts by institutional sectors

2.1. Transactions in the production account

The production account includes transactions related to the production of gross domestic product in the national economy (gross value added in institutional sectors).

2.1.1. Output

Output – total products (goods and services) produced during the accounting period, equal to the sum of the products of all national institutional sectors or the sum of the products of all activities.

Activities, that are included in the output, are:

- individual and collective production of products and services that are delivered (or to be delivered) to entities other than their producers, including the production of products and services used in the production process of specific products,
- production on own use of all products that remain with producers and constitute products for final consumption expenditure and gross capital formation, if only their value is significant,
- production for own use of services provided by owners of flats (so-called imputed rents) and services provided by paid domestic help.

According to the European System of National and Regional Accounts (ESA 2010), the group of establishments and individuals that avoid statistical observation and control of the authorities (including hidden economy and illegal activity) should be included in the production in national accounts.

The scope and methodology used to estimate the hidden economy and illegal activity are presented in Annex 3.

The production is understood as an activity carried out under the control and responsibility of an economic unit that uses the work contribution, capital and purchased materials, resources and services to produce new products. Natural growth processes are not treated as production. In theory, the production also includes services produced within households. Services generated by households for their own use, such as laundry, cleaning and cooking are also excluded from the national accounts.

In **the non-financial corporations sector**, output is composed of production which has been sold or otherwise reached the market, or is intended for sale.

The total output is the sum of the following items:

- general value of products and non-financial services sold,
- margin realized on the sale of goods purchased for resale,
- the general value of products or services provided as part a barter of products,
- general value of products or services in the form of settlements in kind,
- changes in inventories of finished goods and work in progress,
- the value of goods or services intended to increase the value of own fixed assets.

The output of small and medium units included in the sub-sector national private corporations (excluding cooperatives) is increased by resources from the hidden economy, i.e. the undervaluation of economic entities registered.

Output of **the financial corporations sector** is estimated as follows:

- for banks total revenues from commissions and fees from operating activities, margins on trading financial assets (from 2020) and financial intermediation services indirectly measured (FISIM),
- cooperative savings and credit unions – revenues from commissions,
- for the central bank – sum of costs incurred by the Narodowy Bank Polski,
- for insurance companies – balance of insurance premiums collected and claims paid, increased by premium supplements and decreased by changes in technical provisions; this output is divided into life and non-life insurance, as well as direct activity and reinsurance,

- for brokerage houses – revenues from brokerage activities and revenues from financial instruments held for trading and revenues from financial instruments available for sale and other operating activities,
- for financial intermediaries and financial auxiliaries – revenues from services related to, inter alia, granting such loans outside the bank system, from leasing and factoring activities, running currency exchange offices, pawnshop activities financial and insurance consulting,
- for investment funds' management companies – revenues from operations related to the management of investment funds,
- for pension societies – revenues from activities related to the management of open and voluntary pension funds,
- for employees pension funds management companies – revenues resulting from the management of employee pension funds,
- for pension funds – sum of costs incurred by pension funds,
- for holding companies and head offices – sum of costs incurred by entities.

FISIM is calculated and allocated based on a reference rate defined as a "clean" interest rate that does not include a risk premium. Calculations are based exclusively on loans granted and deposits accepted by financial intermediaries (the central bank is not included in the FISIM estimates).

Apart from banks, institutional units conducting financial leasing activities and cooperative savings and credit unions are incorporated into FISIM producers.

The total output in **the general government** is calculated as a sum of operating costs, i.e.:

- intermediate consumption,
- compensation of employees (wages and salaries as well as employers' social contributions),
- other taxes on production,
- consumption of fixed capital.

The non-market output is calculated as the difference between the total output and market output, output for own final use and payments for non-market output.

In **the households sector** output is equal to:

- revenues from the sale of products and services manufactured by natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and keeping simplified accounting books, as well as taking into account production designated for own investments and changes in inventories of finished goods and work in progress,
- the value of production of private farms in agriculture (including the value of products designed for own consumption), increased by subsidies from EU funds (including intervention subsidies) from The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture and European Agricultural Guarantee Fund and subsidies from country budget as a part of Rural Development Program,
- the value of trade margin on the sale of foodstuff articles at marketplaces,
- the value of the sale of timber originating from forests owned by natural persons and forest undergrowth,
- the value of revenues from renting and leasing,
- the value of tips for services rendered,
- the value of services rendered by persons employed to perform housework in households,
- the value of imputed rents referring to the dwellings occupied by householders (owners and others) estimated by the user cost method. According to this method the value of dwelling services constitutes appropriate costs borne on maintenance and repairs, including consumption of fixed capital and revenue of user of dwellings,
- the estimates of hidden economy and illegal activities,
- the value of services connected with the private use of company cars.

In the sector of non-profit institutions serving households, output is calculated as a sum of operating cost for non-market producers, i.e.:

- intermediate consumption,
- compensation of employees,
- other taxes on production less other subsidies on products,
- consumption of fixed capital.

The non-market output is calculated as the difference between the total output and market output, output for own final use and payments for non-market output.

2.1.2. Intermediate consumption

Intermediate consumption consumption includes the value of net materials used (after deducting the value of utility waste), raw materials (including packaging), fuels, energy, technical gases, external services (external processing, transport services, rental of equipment, telecommunications and computing services, commissions paid for services banking), financial intermediation services indirectly measured (FISIM), business travel costs (without diets), other costs (for example: costs of advertising, representation, lease and rental), business tickets costs, lump sum costs for using own vehicles for business purposes, fees exchange and fees for participation in the National Depository of Securities. Intermediate consumption includes goods and services that are transformed or used in the production process.

The balancing value of the production account is **gross value added**, and after taking into account taxes on products less subsidies on products – **gross domestic product**.

Gross domestic product (GDP) – represents the final result of activity of all entities of the national economy. GDP is the sum of gross value added of all national institutional sectors or all sections of the national economy increased by various components depending on the prices at which the gross value added is calculated. GDP is defined and measured in the following three ways:

- a) production approach: GDP is the sum of gross value added of the various institutional sectors or the various industries plus taxes and less subsidies on products;
- b) expenditure approach: GDP is the sum of final uses of goods and services by resident institutional units (final consumption and gross capital formation), plus exports and minus imports of goods and services;
- c) income approach: GDP is the sum of uses in the total economy generation of income account i.e. compensation of employees, taxes on production and imports less subsidies, gross operating surplus and mixed income of the total economy.

2.2. Generation of the value of GDP at producer's and basic prices

Gross value added is the difference between output and intermediate consumption.

Gross domestic product is calculated at market prices regardless of the adopted value added valuation principle.

Gross domestic product illustrates the final result of the operation of all the national economy entities. GDP is the sum of the gross value added of all national institutional sectors or all sections of the national economy, increased by different components, depending on the prices at which the gross value added is calculated.

At producer's prices conditions: the total gross value added of the national economy is increased by customs duties and other import charges as well as goods and services tax – VAT (on domestic products and on imports).

At basic prices conditions: gross value added of the total gross national economy is increased by taxes on products, i.e. taxes paid per unit of any product or service: goods and services tax – VAT (on domestic

products and on imports), taxes and duties from import (including excise duty), excise duty on domestic products and taxes on certain types of services (e.g. from numerical games and lotteries, lump sum tax on goods and services on occasional passenger transport) and reduced by subsidies on products; in the category of subsidies to products.

The producer price is defined as the amount of money received by the producer (including the trading unit) from the buyer per unit of product (product or service), less the due tax on goods and services – VAT in the case of the taxpayer and any discounts and rebates.

The basic price is defined as the amount of money received by the producer (including the trade unit) from the buyer per unit of product (product or service), less taxes on the product and any discounts and rebates, plus subsidies on product.

2.3. Transactions of the generation of income account

The generation of income account includes transactions directly related to the production process and the process of generating income.

2.3.1. Compensations of employees

The Compensations of employees consist of: **wages and salaries** and employers' social contributions.

The wages and salaries consist of:

- wages and salaries in cash,
- wages and salaries in kind,
- bonuses and prizes,
- bonuses (for example for work in harmful conditions, for seniority, for performing special or managerial functions, etc.),
- payments for overtime work,
- holiday pay,
- remuneration paid for the time of downtime,
- commissions and tips,
- retirement benefits, jubilee bonuses, severance pay paid on group dismissals,
- income from undeclared work,
- since 1999, the value of employers' social contributions and health insurance contributions paid by employees.

Employers' social contributions include the actual contributions being the value of constituting the value of employers' actual social contributions, increased by contributions to the Employee Benefits Fund and imputed social contributions, which are mainly related to the imputation in national accounts of contributions for uniformed services employees.

2.3.2. Taxes on production less subsidies and import

Taxes less subsidies on production and import include:

- **taxes less subsidies on products**

This transaction is presented only at the level of the total national economy, which consists of:

- value added taxes – VAT (from domestic and foreign products),
- taxes and duties on imports (including excise duty),
- other taxes on products (excise duty on domestic products and taxes on certain types of services (e.g. from games of chance and mutual wagering and until 2010 a flat-rate tax on goods and services on occasional passenger transport by buses registered abroad),
- fuel fee,
- temporary payment,
- stamp duty, taxes on civil-law transactions, transportation levy,

- subsidies on products (it concerns sugar payment, separate payments for soft fruit, fruit and vegetables, etc., special support in the milk market).
- **other taxes** on production less other subsidies on production

This transaction occurs in the institutional sectors. It consist of:

- other taxes on production (including tax on means of transport and industry used for business purposes, payment of workplaces for PFRON, fees for licenses for the sale of alcohol, fees for the Fund for Environmental Protection and Water Management, radio-television license, bank tax, mandatory payment of financial institutions to the Bank Guarantee Fund),
- other subsidies on production (this applies to i.e. payments under the Single Area Payment as part of funds from the European Union).

The balancing item of the generation of income account is the **operating surplus, gross/mixed income**, gross. In the case of enterprises without legal personality in the household sector, the balancing item of the generation of income account contains a hidden element corresponding to the for work by the owner or members of his family. Income from self-employment the work is in the form of wages and salaries and features of profit from work performed as an employer. This income, which is not in the strict sense a salary, or only a profit, is referred to as “mixed income”.

The operating surplus is the gross value added generated by domestic market and non-market units less wages and salaries and other taxes on production and increased by the other subsidies to the producers.

2.4. Transactions of the primary and secondary distribution of income account

2.4.1. Primary distribution of income transactions

Transactions forming the primary distribution of income account, except property income, were discussed in section 2.3.

The **property income** consists of:

- interest received and paid,
- distributed income of nonfinancial and financial corporations, i.a:
 - dividends, i.e. withdrawals from profit, dividends from the initial fund paid by public corporations to the state budget, income of owners of private corporations, dividends of shareholders; NBP payments to the state budget. These dividends are subject to the so-called the super-dividend test. For this purpose, comparison of the corporations’ income with the dividend paid to the general government sector is made. If the amount of dividend paid is equal or less than the entrepreneur’s income, it is registered as property income without impact on the general government sector. By contrast, any amount that exceeds the entrepreneur’s income is recorded as a withdrawal of capital and does not affect the general government. A similar test is also carried out for the payment of profit from the NBP,
 - withdrawals from income of quasi-corporations, the amounts that units withdraw for use for their own purposes from the profits earned by the corporations,
- reinvested earnings on foreign direct investment,
- other investment income, i.e. investment income attributable to insurance policy holders (here also included profits from investing OFE contributions), investment income payable on pension entitlements, investment income attributable to collective investment fund shareholders,
- rents, including revenues from the sale of frequencies.

The balancing item of the primary distribution of income of all institutional sectors equals **gross national income**.

2.4.2. Secondary distribution of income transactions

The components of the secondary distribution of income account are current taxes on income, wealth, net social benefits other than social transfers in kind and other current transfers.

Current taxes on income, wealth consist of:

- taxes on income,
- agricultural tax and forest tax,
- income from the spa fee collected from the spa commune,
- fee for having dogs,
- tax on real estate and means of transport not related to the business activity,
- stamp duty, passport, communication, local fees, etc.

Net social contributions are the actual or imputed contributions made by households to social insurance schemes to make provision for social benefits to be paid.

Net social contributions include:

- employers' actual social contributions,
- employers' imputed social contributions,
- households' actual, social contributions,
- households' social contributions supplements,
- social insurance scheme service charges.

The contributions (mandatory and voluntary) mentioned above include contributions to the pension and disability fund, sickness and accident insurance, the Labor Fund and health insurance contributions. These contributions, with the exception of the part constituting deduction for Open Pension Funds (OPF), Occupational Pensions (OP), Employee Capital Plans and Individual Retirement Account (IRA), are income of the general government sector.

Statutory contributions to OPF and voluntary contributions to OP, Employee Capital Plans and IRA are recorded as income of the financial corporations sector.

Social benefits other than social transfers in kind include social security benefits in cash and other social insurance benefits.

The **social security benefits** in cash consist of:

- pension contributions and pension receipts paid out from the Social Insurance Fund,
- pension contributions and pension receipts paid out from The Agricultural Social Insurance Fund,
- social benefits, rehabilitation benefits,
- one-off post-accident damages for social insurance.

The **other social insurance benefits** consist of:

- family benefits from May 1, 2004, which include family allowance and supplements to the family allowance,
- child-raising benefit "Family 500+" since 1 April 2016,
- attendance benefit and attendance allowance (up to 30 IV 2004 – family, child-raising and attendance allowance),
- benefits from the Labor Fund (unemployment benefits, training allowances, scholarships for graduates undergoing training or internship with an employer, and until 31 VII 2004 – pre-retirement allowances and benefits, which from 1 VIII 2004 are financed from the state budget),
- scholarships for pupils, students and graduates of higher education institutions (without employee and funded scholarships paid from the means of workplace),
- awards for students and graduates of higher education institutions,
- since October 1, 2008 – benefits from the Alimony Fund (until October 30, 2008 – alimony advance, until April 30, 2004 – payments from the Alimony Fund),
- social pensions,
- one-off childbirth grants paid from February 9, 2006,
- other social benefits implemented on the basis of the Social Assistance Act.

The **other current transfers** include:

- net non-life insurance premiums (except for the social security system),
- paid non-life insurance claims (except for the social security system),
- current international cooperation covering from 2004 the value of funds from the European Union used by the final beneficiary qualified as current transfers,
- donations and donations and membership fees paid to non-profit institutions serving households (NPISH),
- current transfers (in cash and in kind) between resident and non-resident households,
- Vat MOSS since 2015,
- UK correction from 2005,
- administrative fees i.e. fine and penalties imposed on institutional units,
- other transfers not included elsewhere.

Within **the VAT- and GNI- based EU own resources** are recorded as the VAT-based third EU own resource and the EU membership contribution calculated on the basis of gross national income (so-called GNI- based fourth part of EU own resources.

Gross disposable income is the balancing item of the secondary distribution of income account.

2.5. Use of disposable income account transaction

2.5.1. Final consumption expenditure

Final consumption expenditure is the value of products (goods and services) used to meet people needs.

The item includes:

a) **Private consumption expenditure** of which:

- households' final consumption expenditure (consumer demand) constituting expenditures incurred by households on:
 - purchases of goods and services valued at prices paid by consumers (including expenditure on the purchases of products in hidden economy),
 - value of VAT fraud,
 - own-account consumption of agricultural products produced by people for themselves – valued at procurement prices of unprocessed products,

moreover, it includes:

- the value of imputed rents occupied by households (owners and others), estimated by the user cost method,
- the value of actual rents for the dwellings in rental buildings (public building societies and dwellings rented for profit); valuation of these services concerns among other costs of maintenance and repair including the depreciation and appropriate profit on rental,
- social insurance scheme services charges,
- the value of benefits from the private use of company cars,
- the value of used cars imported from the EU,
- expenditure on goods and services related to illegal activities.

Households' final consumption expenditure does not include the following items: expenditures on land, houses and flats, costs of business trips, expenditures on charity purposes, customs duties, court fees, charges for visas, contributions to political and social organisation, fines, penalties, inheritance and donation taxes etc.

- Final consumption expenditure of non-profit institutions serving households is at the level of gross output lessened by payments made by population and increased by social transfer in kind. According to the methodology of ESA 2010 the value of non-market services and goods produced by NPISHs sector is supplied free of charge to the households as a social transfer in kind.

In the value of households' final consumption expenditure, in practice, a category of actual individual consumption, is often calculated. It consists of households' final consumption expenditures and individual final consumption expenditures (in the form of social transfers in kind) in sectors: general government sector and non-profit institutions serving households sector.

- b) **Final consumption expenditure in the general government sector** is equal to the total output less market output and payments made by households for non-market output plus social transfers in kind provided to individual households via market producers.

Final consumption expenditure in the general government sector consists of:

- individual consumption expenditure, the value of goods and services provided to households without fees. It includes following services: education, culture and protection of national heritage, health care and social protection, physical culture, sport, tourism.
- collective consumption expenditure i.e. consumption of goods and services, which do not have specific individual recipients. This category includes mainly costs incurred for public administration, justice system, national defence, public safety, research and development, etc.

2.5.2. The adjustment for the change in pension entitlements

The adjustment for change in pension entitlements refers to changes in insurance reserves to which households have specified claims. Such corrective position is necessary in order to reconcile household savings with changes in net equity of these households in the reserves of pension funds registered in financial accounts. Adjustment is recorded according to the flows which compose it.

In the presented accounts, the adjustment equals to the full value of social security contributions, in relation to pension payments, paid into the social insurance capital schemes reduced by the full value of pensions paid in the form of benefits and the value of payments for insurance services plus the full value of supplements paid from property income attributed to insurance policy holders.

Saving is the balancing item of use of income account. Savings is the part of disposable income that is not spent on consumption. They are used for the acquisition of assets or for paying off liabilities.

2.6. Capital account transactions

2.6.1. Gross capital formation includes:

- **Gross fixed capital formation (investment demand)**, i.e. investments that increase the value of fixed assets without investments being the first equipment investment and interest on loans and investment loans for the period of the investment.

The capital account also includes:

- investments incurred on weapon systems (e.g. tanks, armoured vehicles, warships, submarines) and small tools that are used in the production process for more than one year regardless of their price,
- expenditure on intellectual property products for use over a period of more than one year, which include in particular expenditure on research and development and expenditure on computer software (purchased and manufactured for own needs).

- **Changes in inventories** includes the value of:

- inventories, materials and raw materials, semi-finished foreign products, fuels (if they are not part of the equipment), some of the machines and equipment (unless they constitute the value of a fixed asset), office supplies and prints,
- finished products, i.e. finished products and services of own production, scientific and research works, design and geodetic-cartographic works, finished works, livestock, as well as crop and animal production,
- work in progress, including works and services in progress, and semi-finished products of own production,

- commercial goods from foreign production purchased by a given economic unit for the purpose of resale in the unprocessed state,
- state reserves.

Changes in inventories of current assets are calculated as the difference between the value at the end and the beginning of the reporting period in average annual prices. Estimates of the increase in inventories of current assets are carried out according to types of inventories and by institutional sectors.

- **Acquisitions less disposals of valuables** concerns precious stones and metals, antiques and works of art, jewellery fashioned out of precious stones and metals and collectors' items that are acquired and held primarily as stores of value.

2.6.2. Capital transfers

These are **capital transfers in cash** (in the form of monetary amounts obtained by the transfer unit by disposing of other assets, excluding inventories, or in the form of cash amounts for the acquisition of certain assets, except inventories, by the transfer recipient) in accordance with the purpose indicated by the transferor and **capital transfers in kind** (in the form of transfer of ownership of assets other than inventories and cash or in the form of redemption of the obligation of the recipient of the transfer to the transferor).

Capital transfers include:

- capital taxes,
- investment grants,
- other capital transfer.

Capital transfers have various forms, e.g.:

- inheritance and on gifts taxes between persons levied,
- taxes on the increase in the value of agricultural land due to a change in the nature of their use (e.g. for residential buildings),
- payments made by general government or rest of the world to cover losses related to, among others with natural disasters,
- compensation for damage to property or personal injury not covered by insurance policies,
- transfers from general government to public units to cover part or all the costs of investment outlays or high deficits arising within two or more years,
- debt cancellation.

Capital transfers in the presented accounts includes investment grants for enterprises, compensation paid in cases of natural disasters, cancellation of liabilities in relation to the rest of the world, as well as inheritance and on gifts taxes. Since 2004, it also includes the value of funds from the European Union used by the final beneficiary, classified as capital transfers.

This item also includes the settlement of social security contributions, which will be probably never collected. These transfers are directed from the general government sector to other institutional sectors of the national economy.

The balancing total of the capital account is **net lending/net borrowing** which are the sum of net lending or net borrowing by institutional sectors. They represent net revenue that the total economy makes available to or receives from abroad (if positive) or from abroad (if negative).

IV. Źródła danych i ich wykorzystanie

Głównymi źródłami danych, wykorzystywanymi do sporządzania rachunków narodowych są sprawozdania GUS oraz źródła administracyjne dotyczące:

- działalności gospodarczej jednostek osób prawnych i fizycznych,
- działalności instytucji finansowych i ubezpieczeniowych,
- działalności budżetu państwa, budżetów jednostek samorządów terytorialnych, państwowych funduszy celowych, agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz samorządowych zakładów budżetowych,
- działalności szkół wyższych,
- działalności instytucji kultury,
- działalności inwestycyjnej jednostek osób prawnych i fizycznych,
- działalności rolniczej jednostek osób prawnych i fizycznych,
- obrotów z zagranicą.

Dane dla **sektora przedsiębiorstw niefinansowych** pochodzą głównie z rocznych ankiet przedsiębiorstw o symbolach SP i SP-3 oraz z kwartalnych sprawozdań finansowych przedsiębiorstw o przychodach, kosztach i wyniku finansowym na formularzach o symbolu F-01/I-01, a także sprawozdania SOF-1 i SOF-4 w zakresie instytucji niekomercyjnych zaliczanych do sektora przedsiębiorstw niefinansowych.

W szacunkach produkcji globalnej wykorzystano informacje o:

- przychodzie ze sprzedaży wyrobów i usług,
- marży handlowej,
- wartości wyrobów i usług przekazanych na własne cele finalne jednostki,
- zmianie stanów zapasów wyrobów gotowych,
- zmianie stanów zapasów produkcji niezakończonej.

W szacunkach wielkości ekonomicznych tworzących koszty przedsiębiorstw wykorzystano informacje o kosztach działalności ogółem, w tym:

- amortyzacji,
- zużyciu materiałów,
- zużyciu energii,
- usługach obcych,
- wynagrodzeniach brutto,
- ubezpieczeniach społecznych,
- podatkach i opłatach,
- odpisach na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych,
- podróżach służbowych,
- pozostałych kosztach, w tym ubezpieczeniach majątkowych.

Elementy kosztów ujęto w następujące transakcje:

- zużycie pośrednie, sumując zużycie materiałów, energii, usługi obce, podróże służbowe, pozostałe zużycie pośrednie, saldo składek i odszkodowań z tytułu ubezpieczeń majątkowych,
- wynagrodzenia brutto,
- składki na ubezpieczenia społeczne (powiększone o składki na Fundusz Pracy),
- pozostałe podatki od producentów,
- ubezpieczenia majątkowe netto.

Ponadto ze sprawozdań przedsiębiorstw wykorzystano informacje o: podatkach, dotacjach przedmiotowych i innych zwiększeniach, odsetkach od kredytów i pożyczek otrzymanych i zapłaconych, wypłatach z zysku, zmianach stanu zapasów, nagrodach i premiach wypłacanych z zysku.

Dane dla **sektora instytucji finansowych** pochodzą głównie ze źródeł administracyjnych w zakresie podmiotów objętych nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego: instytucji ubezpieczeniowych, w tym krajowych oddziałów zakładów ubezpieczeń działających za granicą, powszechnych i pracowniczych towarzystw emerytalnych, funduszy emerytalnych (otwartych/pracowniczych/dobrowolnych), domów maklerskich, funduszy inwestycyjnych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych).

Ponadto, dane o działalności podmiotów finansowych z sekcji K wg PKD 2007 zbierane są w oparciu o sprawozdania statystyczne realizowane przez GUS: sprawozdanie SP – dla jednostek dużych i średnich oraz sprawozdanie SP-3 dla jednostek małych (m.in. kantorów, lombardów); sprawozdanie TFI w zakresie wyników finansowych towarzystw funduszy inwestycyjnych; sprawozdanie SFU-OZ dla zagranicznych oddziałów zakładów ubezpieczeń działających w Polsce na podstawie prawa do zakładania przedsiębiorstw; sprawozdanie SOF-1 i SOF-4 w zakresie instytucji niekomercyjnych zaliczanych do sektora finansowego.

Dane dla holdingów finansowych oraz centrali, które są zaklasyfikowane do sektora instytucji finansowych, pochodzą ze sprawozdań finansowych publikowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Dane dla banków pochodzą z informatycznego systemu NBP. Banki przekazują do NBP dane w zakresie określonym w załącznikach do Uchwały nr 71/2016 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki do Narodowego Banku Polskiego danych niezbędnych do ustalania polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz oceny sytuacji finansowej banków i ryzyka sektora bankowego (Dz. Urz. NBP 2017, Nr 1, poz. 1, z późn. zm.). Z NBP pochodzą również dane dotyczące usług pośrednictwa finansowego mierzonych pośrednio (FISIM), tj. różnicy pomiędzy faktycznymi odsetkami do zapłacenia lub do otrzymania, a tzw. stopą odniesienia, i ich alokacji na sektory instytucjonalne.

Źródłem danych do obliczenia FISIM dla spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych są dane bilansowe SKOK z Komisji Nadzoru Finansowego, natomiast dla firm leasingowych źródłem jest sprawozdanie FDF dotyczące działalności finansowej przedsiębiorstw – część P-LS dotycząca działalności leasingowej.

Transakcje dla jednostek sektora instytucji finansowych są zestawiane w szczególności na podstawie rachunków zysków i strat. Przykładowo, informacje z zakresu przychodów i kosztów dotyczących banków posłużyły do obliczenia:

- produkcji globalnej, będącej różnicą między rzeczywistą składką zarobioną a odszkodowaniami i świadczeniami, powiększonymi o uzupełnienia składek oraz z uwzględnieniem zmiany pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- transakcji wchodzących w skład kosztów instytucji ubezpieczeniowych, a więc: zużycia pośredniego, wynagrodzeń brutto, ubezpieczeń społecznych i innych kosztów pracowniczych oraz podatków związanych z produkcją.

Informacje o przychodach i kosztach dotyczących instytucji ubezpieczeniowych posłużyły do obliczenia:

- produkcji globalnej, będącej sumą przychodów z prowizji z działalności operacyjnych banków i usług bankowych mierzonych pośrednio (FISIM), tj. różnicy pomiędzy faktycznymi odsetkami do zapłacenia lub do otrzymania, a tzw. stopą odniesienia,
- transakcji wchodzących w skład kosztów banków, a więc: zużycia pośredniego, wynagrodzeń brutto, ubezpieczeń społecznych i innych kosztów pracowniczych, różnych podatków związanych z produkcją.

Dane dla jednostek zaklasyfikowanych do **sektora instytucji rządowych i samorządowych** pochodzą głównie ze sprawozdań Ministerstwa Finansów o symbolu Rb obejmujących dochody i wydatki tych jednostek. Objęte nimi są wszystkie formy organizacyjno-prawne jednostek działających w budżecie państwa i w budżetach jednostek samorządu terytorialnego.

W budżecie stosowany jest określony system grupowania dochodów i wydatków budżetowych. Dochody i wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego klasyfikowane są według działów, rozdziałów i paragrafów. Paragraf odpowiada źródłom dochodów i rodzajom wydatków budżetowych. Rozdział odpowiada jednostkom organizacyjnym lub rodzajom działalności grupującym dochody i wydatki w układzie podstawowym (paragrafowym). Dział obejmuje kilka lub kilkanaście rozdziałów. Dochody i wy-

datki budżetu państwa klasyfikowane są dodatkowo według części. Ujmuje się w nich dochody i wydatki poszczególnych organów władzy państwowej, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej, a także organów wymiaru sprawiedliwości oraz innych jednostek wyodrębnionych w budżecie.

Dane o gospodarce finansowej publicznych szkół wyższych oraz instytucji kultury pozyskiwane są ze sprawozdań statystycznych o symbolu odpowiednio F-01/s i F-02/dk.

Informacje o samodzielnych publicznych zakładach opieki zdrowotnej oraz instytutach badawczych prowadzących działalność leczniczą pochodzą ze sprawozdań MZ-03 z Ministerstwa Zdrowia, a także z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Obrony Narodowej.

Sprawozdania Krajowego Funduszu Drogowego oraz pozostałych funduszy zarządzanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego wchodzących w skład sektora instytucji rządowych i samorządowych otrzymywane są z BGK.

Dane dotyczące gospodarki finansowej agencji rządowych, Polskiej Akademii Nauk, Narodowego Funduszu Zdrowia, KRUS i ZUS oraz innych podmiotów zaliczanych do sektora instytucji rządowych i samorządowych pozyskiwane są bezpośrednio ze sprawozdań finansowych tych jednostek lub ze Sprawozdania z wykonania budżetu państwa.

Dane dla przedsiębiorstw publicznych oraz szpitali publicznych działających w formie spółek kapitałowych pochodzą ze sprawozdań SP lub F01/I-01.

Dla pozostałych jednostek nie ujętych w sprawozdawczości budżetowej bądź statystycznej wykorzystywane są dane pochodzące z rachunku zysków i strat.

Jednostki wchodzące w skład sektora instytucji rządowych i samorządowych świadczą usługi rynkowe oraz usługi nierynkowe, których wartość liczona jest na poziomie kosztów bieżącej działalności poniesionych w danym roku. Elementy kosztów pogrupowano w następujące transakcje: zużycie pośrednie, wynagrodzenia brutto, składki na ubezpieczenie społeczne, inne koszty związane z zatrudnieniem oraz amortyzacja środków trwałych.

Rozmiary spożycia indywidualnego i ogólnospołecznego w tym sektorze oszacowano na poziomie wartości usług nierynkowych, tj. usług oświaty, kultury, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, bezpieczeństwa, obrony narodowej itp. powiększonych o wartość transferów socjalnych w naturze przekazywanych ludności za pośrednictwem producentów rynkowych.

Informacje dla sektora gospodarstw domowych pochodzą głównie ze sprawozdań statystycznych o symbolach SP-3, R i H.

Kategorie ekonomiczne dla grupy gospodarstw domowych prowadzących działalność gospodarczą pozarolniczą oszacowano według metody przyjętej w rachunkach sektora przedsiębiorstw niefinansowych. Grupa ta obejmuje jednostki osób fizycznych, zatrudniające do 9 pracowników. Podstawą szacunków były wyniki badania reprezentacyjnego na formularzu o symbolu SP-3.

Podstawą do opracowania transakcji dla indywidualnych gospodarstw rolnych były:

- sprawozdania o symbolu R,
- źródłowe badania reprezentacyjne zbiorów i plonów w połączeniu z finalnymi ocenami i ekspertyzami rzeczoznawców GUS ds. produkcji rolniczej,
- uogólnione wyniki reprezentacyjnych badań produkcji zwierzęcej,
- badania budżetów gospodarstw domowych GUS,
- dane z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB,
- informacje z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o wypłatach środków finansowych dla rolnictwa z funduszy Unii Europejskiej.

W oparciu o uzyskane informacje sporządzono rozliczenie bilansowe dla poszczególnych produktów rolnych w podziale na kierunki rozdysponowania produkcji od strony producenta, które to rozliczenie posłużyło do oszacowania transakcji dla indywidualnych gospodarstw rolnych.

Dane o podatkach od producentów oraz podatkach od dochodów i majątku pozyskano z informacji o dochodach budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Wysokość świadczeń z ubezpieczeń społecznych i innych transferów socjalnych określa się na podstawie danych ZUS, KRUS oraz informacji z Ministerstwa Finansów o świadczeniach wypłacanych z budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Rachunki sektora **instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych** zestawiane są w oparciu o dane pozyskiwane ze sprawozdań typu SOF:

- SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych,
- SOF-2 Sprawozdanie z działalności związków zawodowych,
- SOF-3 Sprawozdanie z działalności partii politycznych,
- SOF-4 Sprawozdanie z działalności samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców,
- w zakresie usług religijnych wykorzystywane są dane pochodzące z badania GUS dotyczące obrządków Kościoła Katolickiego oraz dokonywane są szacunki w oparciu o raporty „Finanse Kościoła Katolickiego w Polsce”, opublikowany przez Katolicką Agencję Informacyjną oraz „Koszty działalności Kościoła Katolickiego w Polsce” opublikowany przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego.

Dla sektora **zagranica** głównym źródłem danych był Bilans Płatniczy, dokumenty EXTRASTAT, dokumenty INTRASTAT oraz wyniki badań: Uczestnictwo mieszkańców Polski (rezydentów) w podróżach oraz Podróże nierezydentów do Polski. Ruch pojazdów i osób na granicy z krajami Unii Europejskiej. Transakcje dotyczące akumulacji we wszystkich krajowych sektorach instytucjonalnych ustalono głównie w oparciu o roczne sprawozdania statystyczne przedsiębiorstw o symbolach SP, SP-3 i F-03, sprawozdawczość budżetową oraz doszacowania własne (doszacowania konceptualne oraz doszacowania do kompletności danych).

Transakcje dotyczące akumulacji we wszystkich krajowych sektorach instytucjonalnych ustalono głównie w oparciu o roczne sprawozdania statystyczne przedsiębiorstw o symbolach SP, SP-3 i F-03, sprawozdawczość budżetową oraz doszacowania własne (doszacowania konceptualne oraz doszacowania do kompletności danych).

Sektory instytucjonalne					
Przedsiębiorstwa niefinansowe	Institucje finansowe	Institucje rządowe i samorządowe	Gospodarstwa domowe	Institucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	Zagranica
CBSG/01 F-01/s F-01/I-01 F-03 G-05 KNF-02 KZZ PNT-01 SP SP-3 Z-02 Z-06	F-01/I-01 F-03 G-05 KNF-02 KZZ PNT-01 SFU-OZ SOF-1 SOF-4 SP SP-3 TFI Z-02 Sprawozdawczość finansowa NBP (NBP) Sprawozdawczość finansowa banków (NBP) Sprawozdawczość finansowa spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (KNF) Sprawozdawczość finansowa zakładów ubezpieczeń/reasekuracji (KNF) Sprawozdawczość finansowa funduszy inwestycyjnych (KNF) Sprawozdawczość finansowa domów maklerskich (KNF) Sprawozdawczość finansowa towarzystw emerytalnych – powszechnych, pracowniczych (KNF) Sprawozdawczość finansowa funduszy emerytalnych – otwartych, pracowniczych, dobrowolnych (KNF) Sprawozdawczość finansowa holdingów finansowych i centrali Sprawozdawczość finansowa Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego (UFG) Sprawozdawczość finansowa Polskiego Biura Ubezpieczeniowego Biura Ubezpieczeniowego Komunikacyjnych (PBUK) Sprawozdawczość finansowa Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej (KNF)	Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa, dane księgowo Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowego Funduszu Zdrowia, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Polskiej Akademii Nauk, Krajowej Szkoły Administracji Publicznej, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego, dane z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi o wojewódzkich jednostkach doradztwa rolniczego, dane z Banku Gospodarstwa Krajowego o Krajowym Funduszu Drogowym, Funduszu Kolejowym, Funduszu Strefowym, Funduszu Termomodernizacji i Remontów, Funduszu Pożyczek i Kredytów Studenckich, Funduszu Dopłat, Funduszu Żeglugi Śródlądowej, Funduszu Wsparcia Kredytobiorców, Krajowym Funduszu Gwarancyjnym, Funduszu Polskiej Nauki, Krajowym Funduszu Kapitałowym, Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, Funduszu Gwarancji Płynnościowych, Ekologicznym Funduszu Poręczeń i Gwarancji, Funduszu Dopłat do Oprocentowania i Turystycznym Funduszu Zwrotów, dane o opłacie przejściowej oraz wypłatach od Zarządcy Rozliczeń, dane o melioracjach pod stawowych, dane o drogach i mostach publicznych, raport Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, F-01/o, F-01/s, F-01/I-01, F-02/dk, F-03, Mz-03, Oś-4w/n, Oś-4g, Oś-4p, PNT-01, PNT-01a, PNT-01/s, Rb-27, Rb-27S, Rb-27UE, Rb-28UE, Rb-28, Rb-28S, Rb-30S, Rb-33, Rb-34S, Rb-34PI, Rb-35, Rb-40, Rf-02, SG-01 cz.4, SP, Z-06, Z-12, rachunki zysków i strat pozostałych jednostek	BAEL BBGD BCL CBSG/01 C-02 F-01/I-01 F-01/s H-01a H-01g H-01s KNF-02 M-01 PNT-01 R-05Sz R-06 R-08 R-09 R-09U R-09W R-10S R-ZW-B R-ZW-S SP-3	F-01/s F-03 KNF-02 PNT-01 PNT-01/s SOF-1 SOF-2 SOF-3 SOF-4 Badanie ISKK (Instytut Sta-tystyczny Kościoła Katolickiego) Badanie KAI (Katolicka Agencja Informacyjna)	Bilans Płatniczy, badanie ruchu granicznego, badanie podróży zagranicznych, INTRASTAT, EKSTRSTAT, DNU-K DNU-R MF VAT-01 dane dotyczące osób fizycznych będących podatnikami VAT i pozostałych podmiotów będących podatnikami VAT systemy informacyjne: MR, ARiMR, MRiRW

IV. Sources and use of data

The main data sources used to compile national accounts are statistical reports and administrative sources concerning:

- business activities of legal and natural persons,
- activities of financial and insurance institutions,
- activities of the state budget, budgets of local self-government entities, state earmarked funds, executive agencies, institutions of the budgetary economy and self-government budgetary establishments,
- activities of universities,
- activities of cultural institutions,
- investment activities of legal and natural persons,
- agricultural activities of legal and natural persons,
- turnover with the rest of the world.

Data for **the non-financial corporations sector** comes mainly from annual reports of enterprises with SP symbols (SP, SP-3) and quarterly financial reports of enterprises concerning revenues, costs and financial results on F-01/I-01 report as well as SOF-1 and SOF-4 reports on non-profit institutions included in the non-financial corporations sector.

The following information in the estimates of output was used:

- revenue from the sale of products and services,
- trade margin,
- value of goods and services for own final use,
- change in inventories of finished goods,
- change in inventories of work in progress.

In the estimates of economic figures creating the costs of enterprises, the following information on the total operating costs was used, of which:

- consumption of fixed capital,
- costs of used materials,
- costs of used energy,
- costs of used other services,
- wages and salaries,
- employers' social contributions
- taxes and fees,
- write-offs for the company social benefits fund,
- business trips,
- other costs, of which non-life insurance.

The elements of cost are included in the following transactions:

- intermediate consumption, summing up costs of used materials, costs of used energy, costs of used other services, business trips, other intermediate consumption, balance of premiums and non-life insurance compensation,
- wages and salaries,
- employers' social contributions (increased by contributions to the Labor Fund)
- other taxes on production,
- net non-life insurance.

Moreover, the following information based on reports of enterprise was used: taxes, subject subsidies and other increases, interest on credits and loans received and paid, distributions from profit, changes in inventories, prizes and premiums paid out of profit.

Data for **the financial corporations sector** derives mainly from administrative sources in the scope of entities supervised by the Polish Financial Supervision Authority: insurance corporations, including insurance branches of the Polish insurance companies operating abroad, pension societies and employees' pension funds management companies, pension funds (open/employees/voluntary), brokerage houses, investment funds and cooperative savings and credit unions.

Data on the activities of financial entities from section K according to PKD 2007 are collected on the basis of statistical reports: SP report – for large and medium-sized entities and SP-3 report for small entities (including foreign exchange offices, pawnshops); TFI report on the financial results of investment fund management companies; SFU-OZ report of the branches of insurance companies operating in Poland on the basis of the right to establish enterprises; SOF-1 and SOF-4 statistical surveys on non-profit institutions activity included in the financial corporations sector.

Data for holding companies and head offices, that are classified in the financial corporations sector, come from the financial statements published in the National Court Register.

Data for banks is sourced from the NBP IT system. Banks provide data to the NBP in the scope specified in the Annexes to Resolution No. 71/2016 of the Management Board of Narodowy Bank Polski dated December 22, 2016 on the mode and detailed rules for banks to submit data necessary for monetary policy and periodic assessment of the financial condition of the state as well as of the financial condition of banks and banking sector risk (Journal of the NBP 2017, No. 1, item 1, as amended). The NBP also provides data on financial intermediation services indirectly measured (FISIM), i.e. the difference between the actual interest payable or receivable, and the so-called the benchmark rate and their allocation to institutional sectors.

The source of the data for the calculation of FISIM for leasing companies is the FDF report on the activities of financial companies – part of the P-LS on leasing activities.

Transactions for entities of the financial corporation sector are compiled particularly on the basis of the profit and loss accounts. For example, information on income and expenses related to banks was used to calculate:

- output, being the sum of commission and fees income from operating activities of banks and margins on trading financial assets (from 2020),
- transactions included in the costs of banks, and namely: intermediate consumption, gross wages, social insurance and other employee costs and other taxes related to production.

Information on revenues and costs of insurance companies was used to calculate:

- output being the difference between the actual earned premium and claims and benefits, plus supplements to premiums and taking into account the change in other technical provisions,
- transactions resulting from the costs of insurance corporations, i.e.: intermediate consumption, gross wages and salaries, social insurance and other employee costs and other taxes related to production.

Data for entities classified into the **general government sector** comes mainly from Ministry of Finance's reports with the symbol Rb, which contain revenues and expenditure of these units. They include all organizational and legal forms of units operated in the state budget and in the local budget.

There is used a specific system of grouping revenues and expenditures in the budget. Revenues and expenditures are classified according to titles, chapters and paragraphs. Paragraph corresponds to sources of revenues and types of budget expenditures. The chapter corresponds to organizational units or types of activity, grouping revenue and expenditure in the basic (paragraph) layout. The title includes several or over a dozen chapters. Revenues and expenses of the state budget are additionally classified according to parts. They include revenues and expenditure of individual state authorities, supreme and central state administration units as well as judicial authorities and other units separated in the state budget.

Data on finances of public universities and public institutions of culture are obtained from statistical reports with symbols, respectively F-01/s and F-02/dk.

Data for public health care institutions and research institutes conducting health care activities are obtained from MZ-03 reports from the Ministry of Health. Data from the Ministry of the Interior and Administration and the Ministry of National Defense are also used.

Reports of the National Road Fund and other funds managed by Bank Gospodarstwa Krajowego, which are part of the general government sector, are obtained from BGK.

Data on finances of government agencies, Polish Academy of Sciences, National Health Fund, Agricultural Social Insurance Fund, Social Insurance Institution and other entities included in the general government sector are obtained directly from the financial statements of these entities or from the Report on the implementation of the state budget.

Data for public corporations and public hospitals with status of capital companies come from reports SP or F-01/I-01.

For other entities, which are included neither in budgetary nor statistical reports, data are obtained from financial statement.

Units included in the general government sector provide market services and non-market services, of which value is calculated as a sum of operating costs incurred in a given year. Cost elements are grouped into the following transactions: intermediate consumption, gross wages and salaries, social contributions, other costs related with employment and consumption of fixed capital.

Individual and collective final consumption expenditure in this sector are estimated at the level of non-market services, i.e. education, culture, health care, justice system, public safety, national defense etc., increased by the value of social transfers in kind provided to individual households via market producers.

Information for the households sector mainly comes from surveys with symbols SP-3, R and H.

Economic categories for households conducting economic activity outside agriculture is estimated according to methodology accepted in accounts of nonfinancial corporations sector. This group includes units of natural persons hiring up to 9 persons. The basis for the estimation was the outcome of a representative statistical survey SP-3.

The basis for transactions of private farms in agriculture are:

- surveys with symbol R,
- representative source surveys on harvests and yields combined with final recommendations and expertise of Statistics Poland experts on agricultural output,
- generalized results of representative surveys on animal output,
- Statistics Poland household budget survey,
- data from Institute of Agricultural and Food Economics – NRI,
- information from The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture regarding payments of financial resources for agriculture from European Union funds.

Based on obtained information the balancing settlement was done for each agricultural product divided on direction of disposals of production from manufacturer side, which was used to estimate transactions for private farms in agriculture.

Data about taxes on production and taxes on income and wealth came from state budget and local government units budgets.

The value of social security benefits and other social benefits is calculated on the basis of data from Social Security, Agricultural Social Insurance Fund and information from Ministry of Finance about benefits paid from state budget and local government units budgets.

The non-profit institutions serving households sector account is compiled on the base of SOF statistical forms, i.e.:

- SOF-1 Report on activities of foundations, associations and similar organisations,
- SOF-2 Report on trade unions,
- SOF-3 Report on activities of political parties,
- SOF-4 Report on activities of business, professional and employers' organizations,
- in the area of religious services, data from the Statistics Poland survey on the rites of the Catholic Church are used and estimates are made based on the reports 'Finance of the Catholic Church in Poland', which is published by the Catholic Information Agency and 'Costs of the Catholic Church's activities in Poland' by the Institute for Catholic Church Statistics.

For **the rest of the world sector** the main source of data was the Balance of Payments, EXTRASTAT and INTRASTAT documents and border traffic surveys: 'Participation of Polish citizens (residents) in trips' and 'Trips made by non-residents to Poland. The movement of vehicles and persons at the Polish border with the countries of the European Union'.

Transactions concerning accumulation in all domestic institutional sectors were determined mainly based on annual statistical surveys of enterprises with the SP, SP-3 and F-03 symbols, budgetary reporting, and self-estimates (conceptual adjustments and exhaustiveness adjustments).

Institutional sectors					
Non-financial corporations	Financial corporations	General government	Households	Non-profit institutions serving households	Rest of the world
CBSG/01 F-01/s F-01/I-01 F-03 G-05 KNF-02 KZZ PNT-01 SP SP-3 Z-02 Z-06	F-01/I-01 SP F-03 G-05 KNF-02 KZZ PNT-01 SFU-OZ SOF-1 SOF-4 SP SP-3 TFI Z-02 Financial reporting of the NBP (NBP) Financial reporting of banks (NBP) Financial reporting of cooperative savings and credit unions (KNF) Financial reporting of insurance/reinsurance companies (KNF) Financial reporting of investment funds (KNF) Financial reporting of brokerage houses (KNF) Financial reporting of pension funds – general and employee (KNF) Financial reporting of pension funds – open, employee, voluntary (KNF) Financial reporting of holding companies and head offices Financial reporting of the Insurance Guarantee Fund (UFG) Financial reporting of the Polish Motor Insurers' Bureau (PBUK) Financial reporting of the National Association of Cooperative Savings and Credit Unions (KNF)	Report of the realization of the State budget, accounting data from Agricultural Social Insurance Fund, National Health Fund, Social Insurance Institution, Polish Academy of Science, National School of Public Administration, National School of Judiciary And Public Prosecution, Bank Guarantee Fund, Touristic Guarantee Fund, voivodship road traffic centers, data from Ministry of Agriculture and Rural Development on agricultural advisory units, data from Bank Gospodarstwa Krajowego on National Road Fund, Railway Fund, Zone Fund, Thermo and Maintenance Fund, Student Loans and Credits Fund, Subsidy Fund, Fund for Inland Waterway Transport, Borrowers Support Fund, Borrowers Support Fund, National Guarantee Fund, Polish Science Fund, National Capital Fund, Counteracting Fund COVID-19, Liquidity Guarantee Fund, Interest Subsidy Fund, Tourist Return Fund, data on temporary payments and payments from made by Zarządca Rozliczeń, data on data on basic meliorations, on roads and public bridges, report of The National Broadcasting Council's Office, F-01/o, F-01/s, F-01/I-01 F-02/dk, F-03, Mz-03, Oś-4w/n, Oś-4g, Oś-4p, PNT-01, PNT-01a, PNT-01/s, Rb-27, Rb-27S, Rb-27UE, Rb-28UE, Rb-28, Rb-28S, Rb-30S, Rb-33, Rb-34S, Rb-34PI, Rb-35, Rb-40, Rf-02, SG-01 cz.4, SP, Z-06, Z-12	BAEL BBGD BCL CBSG/01 C-02 F-01/I-01 F-01/s H-01a H-01g H-01s KNF-02 M-01 PNT-01 R-05Sz R-06 R-08 R-09 R-09U R-09W R-10 S R-ZW-B R-ZW-S SP-3	F-01/s F-03 KNF-02 PNT-01 PNT-01/ /s SO F-1 SOF-2 SOF-3 SOF-4 Survey conducted by ISKK (Institute for Catholic Church Statistics) Survey CAI (Catholic Information Agency)	Balance of Payments, Non-residents' travels to Poland. Movement of vehicles and people across the Polish – European Union countries border, INTRASTAT, EKSTRSTAT, DNU-K, DNU-R, MF VAT-01 data on natural persons who are VAT payers and other entities which are VAT payers Information systems: MR, ARiMR, MRiRW

Aneks 1

Zakres podmiotowy sektorów instytucjonalnych rachunkach narodowych

Rachunki narodowe opracowano według następujących sektorów instytucjonalnych:

- sektor przedsiębiorstw niefinansowych,
- sektor instytucji finansowych,
- sektor instytucji rządowych i samorządowych,
- sektor gospodarstw domowych,
- sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych,
- sektor zagranica.

1. Sektor przedsiębiorstw niefinansowych

Do sektora przedsiębiorstw niefinansowych zaliczono:

- a) jednostki osób prawnych (niezależnie od liczby pracujących) prowadzące działalność gospodarczą, m.in. przedsiębiorstwa państwowe, przedsiębiorstwa komunalne, spółki (akcyjne i z o.o.), spółdzielnie, przedsiębiorstwa zagraniczne drobnej wytwórczości;
- b) jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej (niezależnie od liczby pracujących):
 - państwowe jednostki organizacyjne, spółki jawne, komandytowe i cywilne,
 - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych.

Jednostki instytucjonalne zaliczane do sektora przedsiębiorstw niefinansowych grupowane są w następujące podsektory instytucjonalne:

- przedsiębiorstwa niefinansowe publiczne,
- przedsiębiorstwa niefinansowe prywatne krajowe,
- przedsiębiorstwa niefinansowe pod kontrolą zagraniczną.

Podsektor przedsiębiorstw publicznych składa się z jednostek instytucjonalnych, które są kontrolowane przez instytucje rządowe i samorządowe. Obejmuje jednostki własności państwowej, samorządu terytorialnego, mieszanej z przewagą kapitału podmiotów własności państwowej lub samorządu terytorialnego.

Podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych składa się z jednostek instytucjonalnych, które są kontrolowane przez jednostki inne niż jednostki rządowe i samorządowe oraz inne niż jednostki instytucjonalne – nierezydentów. Obejmuje jednostki własności prywatnej krajowej (m.in. spółdzielnie) i własności mieszanej z przewagą kapitału podmiotów własności prywatnej krajowej.

Podsektor przedsiębiorstw zagranicznych składa się z jednostek instytucjonalnych, które kontrolowane są przez jednostki instytucjonalne – nierezydentów. Obejmuje jednostki prywatne kapitału zagranicznego oraz własności mieszanej z przewagą kapitału podmiotów zagranicznych.

Podział jednostek sektora przedsiębiorstw na podsektory instytucjonalne dokonywany jest w oparciu o rodzaj formy własności lub współwłasności jednostek instytucjonalnych (wyróżnik FW w Bazie Jednostek Statystycznych).

Wyróżnia się następujące formy własności lub współwłasności (w nawiasie podano symbol FW):

- państwowa (111, 112, 121, 122),
- samorządu terytorialnego (113, 123),
- mieszana publiczna (127, 131, 132, 133, 137),
- prywatna krajowa (214, 215, 224, 225),
- zagraniczna (216, 226),
- mieszana prywatna (227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237).

Według tych form własności sektor przedsiębiorstw niefinansowych dzielony jest na następujące podsektory instytucjonalne:

- podsektor przedsiębiorstw publicznych (FW = 111, 112, 121, 122, 113, 123, 127, 131, 132, 133, 137),
- podsektor przedsiębiorstw prywatnych krajowych (FW = 214, 215, 224, 225, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237),
- podsektor przedsiębiorstw zagranicznych (FW = 216, 226).

2. Sektor instytucji finansowych

Do **sektora instytucji finansowych** zaliczono jednostki instytucjonalne zaangażowane w pośrednictwo finansowe lub pomocniczą działalność finansową ściśle związaną z pośrednictwem finansowym. Są one klasyfikowane według podstawowego rodzaju działalności zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności 2007 do sekcji K (działy 64, 65, 66).

W sektorze instytucji finansowych wyróżnia się podsektory jednostek instytucjonalnych pogrupowane wg poniższego schematu:

- **monetarne instytucje finansowe**, z tego:
 - Bank Centralny – Narodowy Bank Polski,
 - pozostałe monetarne instytucje finansowe (instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego oraz fundusze rynku pieniężnego);
- **instytucje finansowe z wyjątkiem monetarnych instytucji finansowych oraz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych**, z tego:
 - fundusze inwestycyjne niebędące funduszami rynku pieniężnego,
 - pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji, ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych,
 - pomocnicze instytucje finansowe,
 - instytucje finansowe typu captive i udzielające pożyczek;
- **instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe**, z tego:
 - instytucje ubezpieczeniowe,
 - fundusze emerytalno-rentowe.

Każdy z wymienionych podsektorów, poza podsektorem banku centralnego, dzielony jest na:

- instytucje finansowe publiczne,
- instytucje finansowe prywatne krajowe,
- instytucje finansowe pod kontrolą zagraniczną.

3. Sektor instytucji rządowych i samorządowych

Do **sektora instytucji rządowych i samorządowych** zaliczono podmioty gospodarki narodowej:

- działające na zasadach określonych w ustawie o „finansach publicznych” (jednostki budżetowe, fundusze celowe, samorządowe zakłady budżetowe, agencje wykonawcze i instytucje gospodarki budżetowej),
- jednostki, których system finansowy został określony odrębnymi ustawami, a których podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa (np. publiczne szkoły wyższe, agencje rządowe, Polska Akademia Nauk),
- fundusze zarządzane przez Bank Gospodarstwa Krajowego,
- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- szpitale publiczne działające w formie spółek kapitałowych,
- instytuty badawcze, które prowadzą działalność leczniczą,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury,

- fundusze mające osobowość prawną, które są powiązane z budżetem państwa lub budżetami jednostek samorządu terytorialnego,
- instytucje obsługujące fundusze ubezpieczeń społecznych (ZUS, KRUS), Fundusz Pracy oraz Narodowy Fundusz Zdrowia,
- Bankowy Fundusz Gwarancyjny,
- jednostki niekomercyjne kontrolowane przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, w tym fundacje Skarbu Państwa,
- inne podmioty realizujące zadania z zakresu polityki państwa oraz przedsiębiorstwa publiczne, które zgodnie z metodologią ESA 2010 zostały zaliczone do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

W polskich rachunkach narodowych rozróżnia się następujące podsektory sektora instytucji rządowych i samorządowych:

- instytucje rządowe na szczeblu centralnym,
- instytucje samorządowe na szczeblu lokalnym,
- fundusze zabezpieczenia społecznego.

Podsektor instytucji rządowych na szczeblu centralnym obejmuje wszystkie centralne organy władzy i administracji państwowej, agencje wykonawcze, instytucje gospodarki budżetowej oraz państwowe fundusze celowe z wyjątkiem funduszy ubezpieczeń społecznych.

Do podsektora instytucji rządowych zaliczono również samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej na szczeblu centralnym, państwowe instytucje kultury oraz jednostki, których podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa (m.in. publiczne szkoły wyższe, agencje rządowe, PAN), Bankowy Fundusz Gwarancyjny, szpitale publiczne działające w formie spółek kapitałowych, fundusze zarządzane przez Bank Gospodarstwa Krajowego, jednostki doradztwa rolniczego, instytuty badawcze, które prowadzą działalność leczniczą, przedsiębiorstwa publiczne i fundacje Skarbu Państwa, które zgodnie z metodologią ESA 2010 zostały zaliczone do sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz inne podmioty realizujące zadania z zakresu polityki państwa.

Podsektor instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym obejmuje samorząd terytorialny oraz jednostki powołane bądź nadzorowane przez organy samorządu terytorialnego, samorządowe zakłady budżetowe, samorządowe samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, samorządowe instytucje kultury, wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego, szpitale publiczne działające w formie spółek kapitałowych i przedsiębiorstwa publiczne, które zgodnie z metodologią ESA 2010 zostały zaliczone do sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Podsektor funduszy zabezpieczenia społecznego obejmuje państwowe fundusze ubezpieczeń społecznych z gwarantowaną opieką socjalną oraz instytucje obsługujące fundusze ubezpieczeń społecznych. W skład funduszy ubezpieczeń społecznych wchodzi Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz zarządzane przez nie fundusze, a także Fundusz Pracy i Narodowy Fundusz Zdrowia, tj. fundusze obowiązkowe prowadzone przez państwo. W rachunkach narodowych wyżej wymienione fundusze traktowane są łącznie i występują pod nazwą funduszy zabezpieczenia społecznego.

4. Sektor gospodarstw domowych

Sektor gospodarstw domowych obejmuje osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz osoby fizyczne pracujące poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie z liczbą pracujących do 9 osób i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową, a także osoby fizyczne uzyskujące dochód z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł.

Sektor gospodarstw domowych obejmuje:

- osoby lub grupy osób, uzyskujące dochód z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł, których podstawową funkcją jest konsumpcja,
- osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie,

- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liczbą pracujących do 9 osób i prowadzące uproszczoną ewidencję księgową,
- osoby przebywające na stałe w instytucjach, posiadające niewielką autonomię działania czy podejmowania decyzji w kwestiach ekonomicznych lub nieposiadające jej wcale (np. członkowie wspólnot religijnych żyjący w zakonach i klasztorach, pacjenci przebywający przez długi okres czasu w szpitalach, więźniowie odbywający długotrwałe kary więzienia, osoby w podeszłym wieku mieszkające na stałe w domach opieki),
- instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych, nieposiadające osobowości prawnej lub takie, które posiadają osobowość prawną, ale których znaczenie jest niewielkie,
- osoby lub grupy osób które produkują wyroby i niefinansowe usługi wyłącznie na własne cele finalne (właściciele mieszkań produkujący usługi mieszkaniowe na własne cele finalne oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników do prac domowych).

W polskich rachunkach narodowych rozróżniane są następujące podsektory sektora gospodarstw domowych:

- pracodawcy i pracujący na własny rachunek
 - w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie,
 - poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie.
- osoby fizyczne
 - pracujące najemnie,
 - otrzymujące emeryturę i rentę,
 - utrzymujące się z niezarobkowych źródeł dochodów,
 - pozostałe osoby.

Podsektor gospodarstw domowych pracodawców i pracujących na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie stanowią gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód uzyskiwany z użytkowanego gospodarstwa rolnego.

Zgodnie z definicją, do gospodarstw indywidualnych w rolnictwie zaliczono:

- gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych,
- gospodarstwa o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych (w tym nieposiadające użytków rolnych) prowadzące produkcję rolną (roślinną i zwierzęcą) o znaczącej (określonej odpowiednimi progami) skali, w tym działy specjalne produkcji rolnej.

Podsektor gospodarstw domowych pracodawców i pracujących na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie stanowią gospodarstwa domowe osób fizycznych, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód z prowadzonej działalności gospodarczej lub z pracy na własny rachunek.

Podsektor gospodarstw domowych osób fizycznych pracujących najemnie stanowią gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej.

Podsektor gospodarstw domowych otrzymujących emeryturę i rentę stanowią gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym źródłem dochodu jest emerytura i renta.

Podsektor gospodarstw domowych osób fizycznych posiadających niezarobkowe źródło dochodów inne niż emerytura i renta stanowią gospodarstwa domowe, w których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód uzyskiwany z tytułu własności lub świadczeń z pomocy społecznej.

Podsektor gospodarstw domowych pozostałych osób fizycznych stanowią gospodarstwa domowe osób fizycznych przebywających stale w instytucjach zbiorowego zamieszkania, bez względu na rodzaj dochodu.

5. Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych

Sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych obejmuje instytucje niekomercyjne posiadające osobowość prawną, działające na rzecz gospodarstw domowych i będące prywatnymi producentami nierynkowych wyrobów i usług. Do sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych zaliczono: organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, towarzystwa i stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych (Kościół Katolicki i inne kościoły oraz związki wyznaniowe), kluby społeczne, kulturalne i sportowe.

W sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych nie wyróżnia się podsektorów.

6. Sektor zagranica

Do **sektora zagranica** zaliczono podmioty gospodarcze, bez charakterystycznych funkcji i przychodów, będące własnością jednostek zagranicznych i współpracujące z jednostkami krajowymi. Zagranica pełni zatem rolę podobną do sektora instytucjonalnego, z tym że jednostki będące nierezydentami włączone są do systemu tylko wtedy, gdy zaangażowane są w transakcje z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami.

Zgodnie z systemem ESA 2010, do sektora zagranica nie są zaliczane tzw. umowne jednostki będące rezydentami, tj:

- a. te części jednostek będących nierezydentami, które posiadają centrum głównych interesów ekonomicznych na terytorium ekonomicznym danego kraju;
- b. jednostki będące nierezydentami, które są właścicielami gruntów lub budynków na terytorium ekonomicznym danego kraju, ale jedynie w zakresie transakcji odnoszących się do tych gruntów lub budynków.

Podstawowy podział sektora zagranica wyróżnia następujące podsektory:

- państwa członkowskie oraz instytucje i organy Unii Europejskiej,
- państwa niebędące członkami Unii Europejskiej oraz organizacje międzynarodowe niebędące rezydentami Unii Europejskiej.

Aneks 2

Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej

Przedmiotem porównań międzynarodowych jest produkt krajowy brutto określony od strony rozdysponowania jako suma końcowego wykorzystania wyrobów i usług przez jednostki instytucjonalne będące rezydentami (spożycie i akumulacja brutto), powiększonego o eksport i pomniejszonego o import towarów i usług. Dla celów porównań międzynarodowych prowadzonych w ramach wspólnego programu Eurostatu i OECD (Eurostat-OECD PPP Programme) PKB oraz jego poszczególne agregaty są wyrażone w jednolitej walucie, której jednostką umowną jest Standard Siły Nabywczej (Purchasing Power Standard), w skrócie PPS.

Do przeliczeń PKB na wspólną umowną walutę PPS stosuje się parytety siły nabywczej walut (Purchasing Power Parities – PPP). Przeliczenia PKB na wspólną umowną walutę PPS umożliwiają nie tylko ocenę realnych różnic w poziomie PKB oraz porównanie siły nabywczej walut i poziomu cen między poszczególnymi krajami, ale również analizę różnic w wewnętrznej strukturze cen każdego z krajów.

1. Definicje

Parytety siły nabywczej (PPPs) – są to przeliczniki walutowe odzwierciedlające realną siłę nabywczą waluty krajowej na rynku danego kraju w relacji do jednostki umownej waluty porównywanych krajów (1 PPS). Wskaźnik parytetu siły nabywczej (PPP) dla danego kraju jest definiowany jako liczba jednostek waluty tego kraju, niezbędna do zakupienia w tym kraju takiej samej ilości towarów i usług, jaką można zakupić w pozostałych krajach za jedną jednostkę wspólnej umownej waluty (1 PPS).

PKB obliczony wg parytetu siły nabywczej (w PPS) – określany jako „realny PKB”, ponieważ przeliczenie wartości PKB z waluty krajowej na wspólną umowną walutę (PPS) eliminuje różnice cen pomiędzy krajami, co umożliwia bezpośrednio porównanie wolumenów PKB badanych krajów.

Wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) – umożliwiają przeliczenie wybranych składowych PKB (spożycie, akumulacja brutto) na wspólną umowną walutę (PPS), nie zapewniają jednak addytywności wyników. Oznacza to, że suma składowych PKB wyrażonych w PPS nie musi być zgodna z wartością PKB ogółem w PPS. Z tego też powodu wyniki porównań PKB ogółem oraz jego kategorii składowych, wyrażonych we wspólnej umownej walucie (PPS), należy analizować oddzielnie na każdym poziomie agregacji.

2. Podstawa prawna

Parytety siły nabywczej są obliczane zgodnie z Rozporządzeniem Nr 1445/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r. ustanawiającym wspólne zasady dostarczania podstawowych informacji w sprawie parytetów siły nabywczej oraz ich wyliczenia i rozpowszechniania. Wszystkie kraje Unii Europejskiej (UE) są obowiązane do corocznego udziału w międzynarodowych porównaniach Eurostat-OECD PPP Programme oraz dostarczania danych niezbędnych dla obliczeń PPP.

Od 1 września 2014 r. dane wykorzystywane w badaniach PPP są opracowywane zgodnie z aktualnie obowiązującym Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010).

3. Zasady metodologiczne

Zasady prowadzenia międzynarodowych porównań Eurostat-OECD PPP Programme są szczegółowo opisane w podręczniku „Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities”⁷. Dodatkowe informacje na temat metodologii badań PPP znajdują się w publikacjach i artykułach zamieszczonych na stronach Eurostatu⁸.

Parytety siły nabywczej dla rynkowych wyrobów i usług są obliczane przez Eurostat według zharmonizowanej metodologii badań PPP oraz zgodnie z zasadami zestawiania rachunków narodowych w krajach UE.

Parytety siły nabywczej dla rynkowych wyrobów i usług są obliczane przez Eurostat według zharmonizowanej metodologii badań PPP oraz zgodnie z zasadami zestawiania rachunków narodowych w krajach członkowskich UE.

Podstawą wyliczeń wskaźników PPP są notowania cen (wybranych reprezentantów na rynku krajowym), prowadzone jednocześnie we wszystkich uczestniczących krajach, dla jednakowej próby produktów. W badaniu dąży się przy tym do zachowania warunków porównywalności (cechy fizyczne, parametry techniczne, użyteczność, jakość) oraz reprezentatywności badanych towarów (dostępność na rynku oraz znaczący udział w strukturze wydatków PKB). W przypadku usług nierynkowych stosuje się metody kosztowe, tj. oparte na kosztach jednostkowych (quasi-ceny).

Badania cen są prowadzone dla następujących kategorii/grup wydatków PKB:

- spożycie indywidualne w sektorze gospodarstw domowych (dla 224 podstawowych grup wydatków),
- nakłady brutto na środki trwałe (wyroby, maszyny i urządzenia inwestycyjne, obiekty budowlane i prace inżynierskie).

Eurostat, we współpracy z krajami uczestniczącymi w badaniu, opracowuje szczegółowe wytyczne i instrukcje dla każdego badania cen, a następnie prowadzi wnikliwą weryfikację wyników badania.

Do przeliczeń obrotów handlu zagranicznego stosuje się oficjalne kursy walut. Wyniki PPP obliczone na poziomie grupy produktów agregowane są do poziomu PKB ogółem. Do agregacji jako wagi, wykorzystywane są struktury wydatków odpowiednich dla danej grupy produktów. Zagregowane PPP stosowane są do obliczeń PKB i jego agregatów w ujęciu realnym oraz przestrzennych indeksów wolumenu.

4. Wyniki PPP – tablice i podsumowanie

Za koordynację dostarczania podstawowych informacji, wyliczenie i publikację wyników odpowiada Eurostat. Publikowane są następujące dane:

- wskaźniki PPP na poziomie: produktu krajowego brutto, spożycia gospodarstw domowych oraz spożycia indywidualnego skorygowanego – w jednostkach waluty krajowej za 1 PPS,
- produkt krajowy brutto, spożycie gospodarstw domowych oraz spożycie indywidualne skorygowane – w PPS, ogółem i na 1 mieszkańca,
- wskaźniki poziomu cen w relacji do średniej krajów Unii Europejskiej.

Pełne wyniki PPP są udostępniane dwa razy w roku: w czerwcu i grudniu, przy czym dla roku t-3 są to wyniki ostateczne, a za lata t-1 i t-2 wyniki wstępne. Ponadto począwszy od 2022 r. Eurostat publikuje w marcu wybrane dane na temat PPP w ramach tzw. „szybkiego szacunku”. Prezentowane w tym czasie dane wynikowe w zakresie PKB dla roku t-1 obliczone są na podstawie wstępnych danych cenowych. Z kolei wyniki dla lat t-2 i t-3 przeliczane są na podstawie najnowszych, zaktualizowanych danych. W ramach „szybkiego szacunku” nie są udostępniane dane dotyczące spożycia gospodarstw domowych, spożycia indywidualnego skorygowanego oraz poziomów cen.

⁷ „Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities”, Eurostat Methodologies and Working papers, 2012; podręcznik jest dostępny na stronie internetowej: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5923225/KS-RA-12-023-EN.PD>

⁸ Patrz: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/purchasing-power-parities>

Począwszy od 2020 r., w związku z wystąpieniem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej z dniem 31 stycznia 2020 r., Eurostat udostępnia wyniki porównań międzynarodowych w odniesieniu do Unii Europejskiej obejmującej 27 krajów. Dla zapewnienia porównywalności danych Eurostat przeliczył wyniki z lat poprzedzających Brexit, przyjmując jako bazę porównawczą dane dla 27 państw członkowskich. Dane wynikowe odnoszące się do Unii Europejskiej składającej się z 28 krajów dostępne są wyłącznie do 2019 r. Przedstawione w niniejszej publikacji wyniki międzynarodowych porównań PKB zostały zaprezentowane zgodnie z aktualnym w danym okresie składem Unii Europejskiej: UE-28 dla roku 2018 oraz UE-27 dla lat 2020–2021. Dla 2019 r., jako ostatniego roku członkostwa Wielkiej Brytanii w strukturach europejskich, zaprezentowano podwójny zestaw danych umożliwiający ocenę wpływu wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej na wyniki międzynarodowych porównań PKB.

Tablica 14. Wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) w zakresie PKB w krajach UE

Wyszczególnienie		2018	2019	2019	2020	2021
		UE-28		UE-27		
Kraj	Waluta	Liczba jednostek waluty krajowej za 1 PPS				
Unia Europejska (UE-28)	PPS	1,0000	1,0000	1,0233	-	-
Unia Europejska (UE-27)	PPS	0,9805	0,9773	1,0000	1,0000	1,0000
Austria	EUR	1,1068	1,1096	1,1354	1,1393	1,1410
Belgia	EUR	1,1082	1,1059	1,1316	1,1148	1,1114
Bułgaria	BGN	0,9834	1,0157	1,0393	1,0492	1,0846
Chorwacja	HRK	0,6355	0,6319	0,6466	0,6409	0,6520
Cypr	EUR	0,8856	0,8838	0,9044	0,9045	0,9063
Czechy	CZK	17,8894	18,1810	18,6038	19,0226	19,2239
Dania	DKK	9,7837	9,8264	10,0550	10,0007	9,9413
Estonia	EUR	0,7791	0,7946	0,8130	0,7995	0,8198
Finlandia	EUR	1,2345	1,2419	1,2708	1,2564	1,2471
Francja	EUR	1,0934	1,0610	1,0856	1,0844	1,0842
Grecja	EUR	0,8168	0,8130	0,8319	0,8306	0,8230
Hiszpania	EUR	0,9136	0,9079	0,9291	0,9485	0,9443
Irlandia	EUR	1,1456	1,1935	1,2213	1,2153	1,1989
Litwa	EUR	0,6458	0,6490	0,6641	0,6774	0,6906
Luksemburg	EUR	1,2275	1,2465	1,2755	1,3071	1,2957
Łotwa	EUR	0,7084	0,7211	0,7379	0,7370	0,7678
Malta	EUR	0,8484	0,8469	0,8666	0,8686	0,8734
Niderlandy	EUR	1,1232	1,1532	1,1800	1,1654	1,1616
Niemcy	EUR	1,0635	1,0787	1,1038	1,1068	1,1107
Polska	PLN	2,5282	2,5527	2,6121	2,6663	2,7499
Portugalia	EUR	0,8260	0,8276	0,8469	0,8504	0,8564
Rumunia	RON	2,4085	2,4599	2,5171	2,5357	2,5825
Słowacja	EUR	0,7606	0,7666	0,7844	0,7937	0,8047
Słowenia	EUR	0,8208	0,8179	0,8369	0,8353	0,8496
Szwecja	SEK	12,8202	12,9008	13,2008	13,2330	13,1572
Węgry	HUF	201,1300	208,5960	213,4470	221,8880	233,4510
Wielka Brytania	GBP	0,9944	1,0064	1,0298	-	-
Włochy	EUR	0,9851	0,9728	0,9954	0,9888	0,9769

Źródło: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [dostęp: 20.06.2023 r.].

Zaprezentowane wskaźniki parytetu siły nabywczej (PPP) obliczone na poziomie PKB ogółem, oznaczają liczbę jednostek waluty krajowej niezbędną do zakupu w danym kraju takiej samej ilości produktów, jaką można zakupić na rynkach innych krajów za 1 PPS. Ponieważ wskaźniki parytetu (PPP) obliczane są na podstawie rynkowych cen bieżących, siła nabywcza jednostki wspólnej umownej waluty (PPS) nie jest stała. Parytety siły nabywczej ulegają zmianom w zależności od poziomu cen na rynkach krajowych oraz od struktury wydatków PKB w poszczególnych krajach. Dlatego też możliwość wykorzystania wyników badań PPP jest ograniczona do porównań przestrzennych i tylko w niewielkim stopniu mogą być one wykorzystane w porównaniach czasowych.

Tablica 15. Produkt krajowy brutto w krajach UE według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	w mln PPS				
Unia Europejska (UE-28)	15 971 904	16 568 792	16 192 258	-	-
Unia Europejska (UE-27)	13 802 442	14 344 745	14 018 753	13 469 062	14 537 731
Niemcy	3 164 600	3 219 891	3 146 718	3 076 926	3 242 661
Francja	2 161 376	2 297 557	2 245 343	2 137 409	2 307 859
Wielka Brytania	2 169 462	2 224 048	2 173 505	-	-
Włochy	1 798 272	1 846 856	1 804 885	1 679 885	1 830 000
Hiszpania	1 317 726	1 371 802	1 340 627	1 178 677	1 278 028
Polska	841 099	896 486	876 113	876 760	956 864
Niderlandy	689 099	705 038	689 016	683 496	736 484
Rumunia	398 203	432 455	422 627	420 702	459 780
Belgia	415 120	432 850	423 013	412 469	452 169
Szwecja	376 617	391 419	382 524	380 755	416 999
Austria	348 103	357 930	349 796	334 455	355 971
Irlandia	285 130	298 871	292 079	306 793	355 555
Czechy	302 456	318 546	311 307	300 123	317 766
Dania	230 313	235 177	229 832	232 376	251 896
Portugalia	248 406	259 025	253 139	235 785	250 759
Węgry	215 715	228 548	223 354	218 243	236 688
Grecja	219 833	225 519	220 394	199 151	220 746
Finlandia	189 110	193 142	188 752	189 461	200 936
Bułgaria	111 817	118 540	115 846	114 901	128 169
Słowacja	118 162	123 183	120 383	117 726	124 677
Chorwacja	81 726	86 695	84 725	78 764	89 336
Litwa	70 477	75 376	73 663	73 556	81 313
Słowenia	55 894	59 342	57 993	56 289	61 449
Luksemburg	48 980	50 038	48 900	49 560	55 797
Łotwa	41 151	42 545	41 578	41 066	43 782
Estonia	33 287	34 943	34 149	34 351	38 357
Cypr	24 474	26 222	25 626	24 208	26 502
Malta	15 296	16 750	16 370	15 175	17 188

^a Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB wyrażonego w PPS w 2021 r.

Źródło: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [dostęp: 20.06.2023 r.].

Zgodnie ze wstępnymi wynikami opublikowanymi przez Eurostat w czerwcu 2023 r., w całym analizowanym okresie Niemcy dysponowały największym realnym PKB wśród wszystkich krajów UE. W 2021 r. PKB Niemiec wyniósł prawie 3 243 mld PPS. Realny PKB Francji ukształtował się na poziomie wynoszącym 2 308 mld PPS. Wśród krajów UE, których realny PKB wyniósł powyżej 1 mld PPS znalazły się Włochy – 1 830 mld PPS i Hiszpania – 1 278 mld PPS. Polska zajęła piąte miejsce w UE z wynikiem prawie 957 mld PPS. Kolejne miejsca w rankingu objęły Niderlandy z realnym PKB wynoszącym 736 mld PPS, Rumunia – prawie 460 mld PPS, Belgia – 452 mld PPS oraz Szwecja – 417 mld PPS. Trzy kraje: Austria, Irlandia i Czechy dysponowały realnym PKB w wysokości ponad 300 mld PPS. Dania, Portugalia, Węgry, Grecja oraz Finlandia miały realny PKB powyżej 200 mld PPS. Bułgaria i Słowacja osiągnęły poziom realnego PKB wyższy niż 100 mld PPS, a Chorwacja, Litwa, Słowenia i Luksemburg – wyższy niż 50 mld PPS. Pozostałe kraje: Łotwa, Estonia, Cypr i Malta osiągnęły poziom poniżej 50 mld PPS.

W 2021 r. pięć krajów Europejskich, największych pod względem PKB (Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania i Polska), wspólnie dysponowało blisko 2/3 realnego PKB całej Unii Europejskiej. Realny PKB kolejnych dziewięciu krajów (Niderlandów, Rumunii, Belgii, Szwecji, Irlandii, Austrii, Czech, Danii oraz Portugalii) stanowił łącznie prawie 25% realnego PKB UE. Realny PKB pozostałych 13 krajów wyniósł łącznie poniżej 10%.

Tablica 16. Udział krajów w PKB Unii Europejskiej według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	w %				
Unia Europejska (UE-28)	100,00	100,00	-	-	-
Unia Europejska (UE-27)	86,42	86,58	100,00	100,00	100,00
Niemcy	19,81	19,44	22,45	22,85	22,32
Francja	13,53	13,87	16,02	15,87	15,87
Wielka Brytania	13,58	13,42	-	-	-
Włochy	11,26	11,15	12,87	12,47	12,59
Hiszpania	8,25	8,28	9,56	8,75	8,79
Polska	5,27	5,41	6,25	6,51	6,58
Niderlandy	4,31	4,26	4,91	5,07	5,07
Rumunia	2,49	2,61	3,01	3,12	3,16
Belgia	2,60	2,61	3,02	3,06	3,11
Szwecja	2,36	2,36	2,73	2,83	2,87
Irlandia	1,79	1,80	2,08	2,28	2,45
Austria	2,18	2,16	2,50	2,48	2,45
Czechy	1,89	1,92	2,22	2,23	2,19
Dania	1,44	1,42	1,64	1,73	1,73
Portugalia	1,56	1,56	1,81	1,75	1,72
Węgry	1,35	1,38	1,59	1,62	1,63
Grecja	1,38	1,36	1,57	1,48	1,52
Finlandia	1,18	1,17	1,35	1,41	1,38
Bułgaria	0,70	0,72	0,83	0,85	0,88
Słowacja	0,74	0,74	0,86	0,87	0,86
Chorwacja	0,51	0,52	0,60	0,58	0,61
Litwa	0,44	0,45	0,53	0,55	0,56
Słowenia	0,35	0,36	0,41	0,42	0,42
Luksemburg	0,31	0,30	0,35	0,37	0,38
Łotwa	0,26	0,26	0,30	0,30	0,30
Estonia	0,21	0,21	0,24	0,26	0,26
Cypr	0,15	0,16	0,18	0,18	0,18
Malta	0,10	0,10	0,12	0,11	0,12

^a Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB wyrażonego w PPS w 2021 r.

Źródło: własne na podstawie: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [dostęp: 20.06.2023 r.].

Kluczowym wskaźnikiem służącym porównaniu rozwoju gospodarczego krajów Unii Europejskiej jest poziom realnego PKB na 1 mieszkańca (Tablica 17).

Tablica 17. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	w PPS				
Unia Europejska (UE-28)	31 100	32 200	31 500	-	-
Unia Europejska (UE-27)	30 900	32 000	31 300	30 000	32 500
Luksemburg	80 500	80 500	78 700	78 500	87 000
Irlandia	58 700	60 700	59 300	61 600	70 800
Dania	39 800	40 400	39 500	39 900	43 000
Niderlandy	40 000	40 600	39 700	39 200	42 000
Szwecja	37 000	38 100	37 200	36 800	40 000
Austria	39 400	40 300	39 400	37 500	39 800
Belgia	36 300	37 700	36 800	35 700	39 000
Niemcy	38 200	38 800	37 900	37 000	39 000
Finlandia	34 300	35 000	34 200	34 300	36 300
Francja	32 000	33 900	33 100	31 400	33 800
Malta	31 500	33 200	32 400	29 400	33 100
Wielka Brytania	32 700	33 300	32 500	-	-
Włochy	30 000	30 900	30 200	28 300	30 900
Czechy	28 500	29 900	29 200	28 000	29 700
Cypr	28 100	29 700	29 100	27 100	29 400
Słowenia	27 000	28 400	27 800	26 800	29 200
Litwa	25 200	27 000	26 400	26 300	29 000
Estonia	25 200	26 400	25 800	25 800	28 800
Hiszpania	28 200	29 100	28 500	24 900	27 000
Polska	21 900	23 400	22 800	22 900	25 100
Portugalia	24 200	25 200	24 600	22 900	24 400
Węgry	22 100	23 400	22 900	22 400	24 400
Rumunia	20 400	22 300	21 800	21 800	24 000
Łotwa	21 400	22 200	21 700	21 600	23 300
Słowacja	21 700	22 600	22 100	21 600	22 900
Chorwacja	20 000	21 300	20 800	19 500	22 600
Grecja	20 500	21 000	20 600	18 600	20 700
Bułgaria	15 900	17 000	16 600	16 600	18 600

^a Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB na 1 mieszkańca wyrażonego w PPS w 2021 r.
Źródło: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [dostęp: 20.06.2023 r.].

W 2021 r. średni realny PKB na 1 mieszkańca UE wynosił 32 500 PPS. Jedenaście krajów UE osiągnęło poziom realnego PKB na 1 mieszkańca wyższy, a szesnaście krajów niższy od średniej dla całej UE. Krajem o najwyższym realnym PKB na 1 mieszkańca był Luksemburg, a najniższym – Bułgaria.

W 2021 r. realny PKB na 1 mieszkańca w Luksemburgu przekroczył ponad 2,5-krotnie średni poziom realnego PKB w UE. Wynik ten nie odzwierciedla jednak rzeczywistej sytuacji ekonomicznej Luksemburga ze względu na liczbę osób pracujących na terenie tego kraju, znacznie przekraczającą liczbę osób faktycznie w nim zamieszkujących. W pozostałych krajach, w których realny PKB na 1 mieszkańca był wyższy od średniego w UE w 2021 r., wskaźnik wolumenu nie przekroczył 135%, za wyjątkiem Irlandii (218%). W Danii,

Niderlandach, Szwecji, Austrii, Belgii i Niemczech poziom realnego PKB na 1 mieszkańca był wyższy od średniego o 20% i więcej. Wśród pozostałych krajów, których poziom realnego PKB na 1 mieszkańca był wyższy niż średnia UE, należy wymienić Finlandię, Francję oraz Maltę. Większe zróżnicowanie zaobserwowano w krajach dysponujących realnym PKB na 1 mieszkańca niższym niż średnia UE. Siedem krajów (Włochy, Czechy, Cypr, Słowenia, Litwa, Estonia i Hiszpania) dysponowało realnym PKB na 1 mieszkańca stanowiącym ponad 80% średniej unijnej. W kolejnych ośmiu krajach (w Polsce, Portugalii, Węgrzech, Rumunii, Łotwie, Słowacji, Chorwacji i Grecji) poziom realnego PKB na 1 mieszkańca znalazł się w przedziale 60–80% średniego poziomu w Unii Europejskiej. Najniższy poziom realnego PKB na 1 mieszkańca, stanowiący 57% średniego poziomu w UE, odnotowano w Bułgarii.

Tablica 18. Indeksy wolumenu produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w krajach UE według parytetu siły nabywczej

Wyszczególnienie ^a	2018	2019	2019	2020	2011
	UE-28		UE-27		
	UE=100				
Unia Europejska (UE-28)	100	100	101	-	-
Unia Europejska (UE-27)	99	99	100	100	100
Luksemburg	259	250	251	261	268
Irlandia	188	188	189	205	218
Dania	128	126	126	133	133
Niderlandy	128	126	127	130	129
Szwecja	119	118	119	122	123
Austria	127	125	126	125	123
Belgia	117	117	118	119	120
Niemcy	123	120	121	123	120
Finlandia	110	109	109	114	112
Francja	103	105	106	105	104
Malta	101	103	104	98	102
Wielka Brytania	105	103	104	-	-
Włochy	96	96	97	94	95
Czechy	91	93	93	93	92
Cypr	90	92	93	90	91
Słowenia	87	88	89	89	90
Litwa	81	84	84	88	89
Estonia	81	82	82	86	89
Hiszpania	91	90	91	83	83
Polska	70	73	73	76	77
Portugalia	78	78	79	76	75
Węgry	71	73	73	74	75
Rumunia	66	69	70	73	74
Łotwa	69	69	69	72	72
Słowacja	70	70	71	72	71
Chorwacja	64	66	67	65	70
Grecja	66	65	66	62	64
Bułgaria	51	53	53	55	57

^a Kolejność krajów wyznaczono zgodnie z rankingiem PKB na 1 mieszkańca wyrażonego w PPS w 2021 r. Źródło: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [dostęp: 20.06.2023 r.].

Aneks 3

Szara gospodarka i działalność nielegalna w rachunkach narodowych

1. Zakres szacunków rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej

System rachunków narodowych, obowiązujący w krajach Unii Europejskiej, zapewnia kompletność danych wykorzystywanych do procesu kompilacji produktu krajowego brutto i dochodu narodowego brutto. Oznacza to, że w rachunkach narodowych, obok produkcji bezpośrednio obserwowalnej na podstawie danych z badań statystycznych i danych administracyjnych, uwzględniana jest również produkcja nieobserwowana, w tym szara gospodarka i działalność nielegalna.

Szara gospodarka obejmuje działania produkcyjne w sensie ekonomicznym, całkowicie legalne (pod względem spełniania norm i regulacji prawnych), ale ukrywane przed władzami publicznymi z następujących przyczyn:

- aby uniknąć płacenia podatku dochodowego, podatku od wartości dodanej (VAT) i pozostałych podatków,
- aby uniknąć płacenia składek na ubezpieczenie społeczne,
- aby uniknąć stosowania wymogów prawa takich jak: płaca minimalna, maksymalny czas pracy, warunki bezpieczeństwa pracy,
- aby uniknąć procedur administracyjnych takich jak wypełnianie kwestionariuszy statystycznych i innych formularzy.

Istotą szarej gospodarki jest zatem, m.in.: ukrywanie części dochodu w celu uniknięcia opodatkowania, zatrudnianie pracowników „na czarno”, rejestrowanie się pracujących na własny rachunek jako bezrobotni.

Działalność nielegalna obejmuje:

- produkcję wyrobów i usług, których sprzedaż, rozprowadzanie lub posiadanie jest zabronione przez prawo,
- działalność produkcyjną, która jest zwykle legalna, lecz staje się nielegalna, gdy jest wykonywana przez producentów nie mających do tego prawa, np. praktyka medyczna bez licencji.

Dane dla lat 2017–2020 prezentowane w niniejszej publikacji uwzględniają szacunki rozmiarów szarej gospodarki dla:

- zarejestrowanych podmiotów gospodarczych z liczbą pracujących do 9 osób bez względu na formę prawną oraz podmiotów sektora prywatnego bez spółdzielni z liczbą pracujących od 10 do 49 osób.

Szacunki dokonano dla:

- zaniżonej produkcji i dochodów w informacjach przekazywanych do statystyki,
- uchylania się od płacenia podatku od towarów i usług (tzw. VAT fraud),
- osób fizycznych z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej, głównie w działalności usługowej, w tym działalności polegającej na świadczeniu usług seksualnych.

W ramach działalności nielegalnej ujęto szacunki dotyczące:

- działalności osób czerpiących korzyści majątkowe z tytułu świadczenia usług prostytucji przez inne osoby (działalność sutenerska),
- produkcji i handlu narkotykami,
- przemytu papierosów,
- przemytu alkoholu.

Należy zauważyć, że nie zawsze istnieje wyraźna granica pomiędzy szarą gospodarką a działalnością nielegalną. W polskich rachunkach narodowych, ze względu na specyfikę krajową, zaistniała potrzeba rozdzielenia dokonanych dla prostytucji oszacowań na część należącą do szarej strefy (do której zaliczyć należy dochody bezpośrednio uzyskiwane przez osoby świadczące usługi seksualne) i do działalności nielegalnej (zabronione przez prawo sutenerstwo).

2. Metody przyjęte do szacunków rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej

2.1. W szacunkach rozmiarów szarej gospodarki wykorzystano:

- metodę bezpośrednią,
- badanie pracy nierejestrowanej poprzez badania rynku pracy (badanie aktywności ekonomicznej ludności oraz badanie modułowe pracy nierejestrowanej),
- szacunki działalności związanej ze świadczeniem usług seksualnych.

Metoda bezpośrednia posłużyła do oszacowania produkcji ukrytej w zarejestrowanych podmiotach gospodarczych. Badaniami objęto podmioty gospodarcze z liczbą pracujących do 9 osób bez względu na szczególną formę organizacyjną oraz podmioty sektora prywatnego (bez spółdzielni) z liczbą pracujących od 10 do 49 osób. Metoda bezpośrednia szacunku polega na oszacowaniu normatywów przeciętnej wydajności pracy i przeciętnego wynagrodzenia na jednego pracującego. Normatywy te następnie wykorzystano do wyszacowania przeciętnych przychodów na jednego pracującego, które z kolei stanowiły podstawę do oszacowania produkcji globalnej, zużycia pośredniego i wartości dodanej brutto.

Oszacowania normatywów dokonano w podziale na:

- sekcje według Polskiej Klasyfikacji Działalności,
- rodzaje miejscowości (gminy, miasta–gminy, miasta),
- liczbę pracujących (1–2 osoby, 3–4 osoby, 5 osób, powyżej 5 osób).

Badania rynku pracy wykorzystano do oszacowania rozmiarów szarej gospodarki w zakresie działalności osób fizycznych wykonujących pracę nierejestrowaną, głównie działalność usługową.

W badaniu tym zostały wykorzystane:

- oficjalne statystyki dotyczące wynagrodzeń, liczby pracujących i zarejestrowanych bezrobotnych,
- wyniki reprezentacyjnego badania i aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) prowadzonego przez Departamenty GUS: Badań Demograficznych oraz Rynku Pracy,
- badanie modułowe pracy nierejestrowanej za rok 2017.

W oparciu o wyniki powyższych badań oszacowano liczbę pracujących w szarej gospodarce ogółem oraz w podziale na sekcje PKD 2007.

Do oszacowania produkcji oraz kosztów jej wytworzenia przez osoby fizyczne wykonujące pracę nierejestrowaną wykorzystano, obliczone na podstawie danych wynikowych z badania SP-3 (dotyczącego zarejestrowanych jednostek małych zatrudniających do 9 osób), przeciętne wynagrodzenie, oraz odpowiednio wyliczone wskaźniki relacji (nadwyżka na 1 zatrudnionego). Oddzielnie policzono produkcję wynikającą z pracy nierejestrowanej pracowników oraz osób pracujących na własny rachunek.

Ponadto w ramach działalności nierejestrowanej uwzględniono szacunki produkcji na własne cele finalne, tj.:

- szacunek przetworzonych produktów rolnych zachowanych do własnej konsumpcji gospodarstw domowych – alokowany w sekcji A;
- szacunek budownictwa wykonanego systemem gospodarczym – alokowany w sekcji F.

Produkcję globalną obliczono jako iloczyn oszacowanej liczby pracujących, przeciętnych wynagrodzeń oraz wskaźnika relacji wynagrodzeń do produkcji globalnej dla małych podmiotów zarejestrowanych. Koszty wytworzenia tej produkcji (zużycie pośrednie), obliczono z wykorzystaniem wskaźnika relacji zużycia pośredniego do produkcji globalnej w małych podmiotach zarejestrowanych.

Szacunki działalności związanej ze świadczeniem usług seksualnych

Dochody z tytułu działalności związanej ze świadczeniem usług seksualnych obliczono dla trzech ustalonych kategorii tych usług – działalności agencji, usług świadczonych przez osoby pracujące w prywatnych lokalach (własnych lub wynajętych) oraz usług seksualnych świadczonych przy drogach.

Wartość tych przychodów równa jest iloczynowi liczby osób świadczących usługi seksualne, liczbie kontaktów w ciągu roku oraz średniej cenie usług. W szacunku uwzględniono także udział nierezydentów, który charakterystyczny jest dla usług seksualnych świadczonych przy drogach. Wartość usług świadczonych przez cudzoziemców, a także wartość kosztów, jakie ponoszą w związku z przekazywaniem części swojego zysku sutenerom, wpływają także na poziom salda handlu zagranicznego.

2.2. Szacunki działalności nielegalnej

Do szacunków działalności nielegalnej wykorzystano dane ze źródeł administracyjnych i pozastatystycznych, w tym wyniki badań specjalistycznych instytucji i ośrodków naukowo-badawczych oraz raporty policyjne.

Szacunki działalności nielegalnej dotyczą następujących obszarów:

– **działalność sutenerska**

Działalność sutenerska jest zabroniona przez polskie prawo i polega na czerpaniu zysków ze świadczenia usług seksualnych przez inne osoby.

– **produkcja i handel narkotykami**

W działalności związanej z produkcją i handlem narkotykami uwzględniono te grupy narkotyków, które mają największe znaczenie na polskim rynku. Są to: marihuana i haszysz, amfetamina, kokaina i crack, heroina, ekstazy, LSD i halucynogeny oraz polska heroina. Szacunki wartości przychodów z tytułu działalności związanej z produkcją i handlem narkotykami dokonywane są od strony podaży i od strony popytu.

– **przemyt papierosów**

Zjawiska, które poddano dokładnej analizie dotyczą przemytu papierosów ze wschodu na rynek krajowy i ich nielegalnej sprzedaży w handlu, głównie bazarowym, a także zjawiska wywozu do krajów Europy Zachodniej legalnie wyprodukowanych w Polsce papierosów i tam wprowadzenie ich na rynek bez obowiązujących znaków akcyzy. Ponadto została uwzględniona nielegalna produkcja papierosów na skalę przemysłową – podrabianie znanych marek. Część dochodów związaną z legalnie wyprodukowanymi papierosami zaliczono do szarej gospodarki, natomiast część wynikającą z nielegalnej produkcji oraz przemytu na rynek polski, do gospodarki nielegalnej.

– **przemyt alkoholu**

Nielegalny rynek wyrobów alkoholowych w Polsce dotyczy głównie wyrobów spirytusowych wysokoprocentowych. Opierając się na ustaleniach Służb Celnich oraz dostępnych raportach przyjęto, że spośród segmentów nielegalnego rynku najistotniejsze elementy to odkażanie alkoholu skażonego i obrót odkażonym alkoholem.

3. Wpływ szacunków szarej gospodarki i działalności nielegalnej na poziom PKB

W latach 2018–2021 udział gospodarki nieobserwowanej w tworzeniu produktu krajowego brutto (łącznie z szarą gospodarką i działalnością nielegalną) kształtował się w 2019 roku na poziomie 12,5%, natomiast w latach 2020–2021 spadł do poziomu 11,0–10,0%. Udział szarej gospodarki w latach 2018–2021 wyniósł odpowiednio 12,8%, 12,1%, 11,3% oraz 9,7%, natomiast udział działalności nielegalnej w latach 2018–2021 nie uległ zmianie i wynosił około 0,4% produktu krajowego brutto. Niezmiennie największy udział w szarej gospodarce mają jednostki prowadzące działalność handlową, budowlaną oraz obsługę rynku nieruchomości. Natomiast największy udział w tworzeniu dochodów osiągniętych z tytułu działalności nielegalnej ma działalność związana z produkcją i handlem narkotykami.

Wytworzona, w wyniku działalności w szarej gospodarce i działalności nielegalnej, wartość dodana brutto przeznaczona była głównie na spożycie w sektorze gospodarstw domowych (produkcja nieobserwowana uwzględniająca szarą strefę i działalność nielegalną) oraz na powiększenie nakładów brutto na środki trwałe (produkcja nieobserwowana w zakresie szarej strefy).

W porównaniu do poprzednich edycji publikacji, w niniejszym opracowaniu udoskonalono sposób prezentowania danych dotyczących gospodarki nieobserwowanej w zakresie spożycia w sektorze gospodarstw domowych. Dotychczas prezentowane dane obejmowały dodatkowe szacunki z tytułu szarej gospodarki, głównie w zakresie towarów zakupionych przez gospodarstwa domowe, których wartość nie była ujęta w danych źródłowych wykorzystywanych do opracowania rachunku spożycia gospodarstw domowych.

Obecnie prezentowane dane obejmują kompleksowe informacje na temat rozmiarów szarej gospodarki w agregacie jakim jest spożycie gospodarstw domowych, tj. dane wynikające z rozdysponowania produkcji nieobserwowanej, niezależnie, czy występują one w źródłach wykorzystywanych do ustalenia poziomu konsumpcji gospodarstw domowych, czy są wynikiem dodatkowych szacunków.

Tablica 19. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w tworzeniu PKB (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021
	w mln zł			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	2 126 506	2 288 492	2 337 672	2 631 302
	w odsetkach			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	100,0	100,0	100,0	100,0
Ogółem gospodarka nieobserwowana	13,2	12,5	11,7	10,0
Szara gospodarka	12,8	12,1	11,3	9,7
w jednostkach zarejestrowanych	10,7	10,1	9,5	8,5
z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej	2,1	2,0	1,8	1,2
Działalność nielegalna	0,4	0,4	0,4	0,3
sutenerstwo	0,04	0,04	0,04	0,04
narkotyki	0,31	0,34	0,32	0,30
przemyt papierosów	0,02	0,01	0,01	0,01
Szara gospodarka wg grup sekcji PKD:				
Przemysł	1,7	1,5	1,5	1,2
Budownictwo	2,1	1,8	1,9	1,7
Handel i naprawa pojazdów samochodowych zakwaterowanie i gastronomia	4,5	4,1	4,0	3,3
Transport i gospodarka magazynowa	1,4	1,2	1,0	0,9
Obsługa rynku nieruchomości	1,9	2,1	1,7	1,5
Pozostałe sekcje	1,2	1,4	1,2	1,1

Tablica 20. Szacunki rozmiarów szarej gospodarki i działalności nielegalnej w PKB od strony rozdysponowania (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
	w mln zł			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
	w %			
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO (łącznie z produkcją nieobserwowaną)	100,0	100,0	100,0	100,0
Spożycie w sektorze gospodarstw domowych	57,9	57,5	56,7	55,7
Produkcja nieobserwowana	2,0	1,7	1,7	1,8
Nakłady brutto na środki trwałe	17,5	18,2	18,3	17,2
Szara gospodarka	2,6	2,0	2,2	1,9

Aneks 4

Rewizja rachunków narodowych przeprowadzona w roku 2022

1. Wprowadzenie

Cykliczne rewizje w statystyce rachunków narodowych mają na celu dostarczanie użytkownikom spójnych i porównywalnych szeregów danych. Wprowadzanie zmian w algorytmach oraz wykorzystanie nowych źródeł danych są działaniami ukierunkowanym na ciągłe podnoszenie jakości danych i lepsze odzwierciedlenie zmian zachodzących w otoczeniu gospodarczym i środowisku. W 2022 r. Główny Urząd Statystyczny wprowadził zmiany w statystyce rachunków narodowych za lata 2010-2020, które wynikały z następujących przyczyn:

- wykorzystanie nowych i aktualizacji istniejących źródeł danych,
- reklasyfikacja do sektora instytucji rządowych i samorządowych jednostek publicznych, które nie spełniają kryterium rynkowości, zgodnie z ESA 2010,
- dostosowania metod implementacji rekomendacji Eurostatu w ramach harmonizacji systemu rachunków narodowych w Europejskim Systemie Statystycznym.

Kolejną planowaną rewizją w statystyce rachunków narodowych jest rewizja benchmarkingowa, której wyniki zostaną opublikowane w październiku 2024 r. Zasady rewizji dotyczące statystyki rachunków narodowych i statystyki bilansu płatniczego sformułowane zostały w Zharmonizowanej Europejskiej Polityce Rewizji (HERP – Harmonised European Revision Policy). Informacje na temat terminów, częstotliwości, zakresów i głębokości rewizji w rachunkach narodowych zgodnych z HERP przedstawione zostały w podręczniku Eurostatu Practical guidelines for revising ESA 2010 data, edycja 2019⁹.

2. Zakres wprowadzonych zmian

Rewizją przeprowadzoną w 2022 r. objęto dane za okres 2010–2020 we wszystkich obowiązujących układach i klasyfikacjach. W zależności od charakteru zmiany, rewizją objęto cały szereg czasowy lub jego wybrane okresy. Największe zmiany dotyczyły statystyki sektora gospodarstw domowych w zakresie pomiaru spożycia indywidualnego i wybranych obszarów gospodarki nieobserwowanej oraz statystyki sektora instytucji finansowych i ubezpieczeniowych. Istotne były także dostosowania w eksporcie i imporcie wynikające z eliminacji transakcji realizowanych przez nierezydentów. Ostatecznie, w wyniku wdrożenia wszystkich zmian oraz procesu bilansowania produktu krajowego brutto (PKB) od strony produkcji, strony wykorzystania i strony dochodowej, korekcie uległy dane wszystkich krajowych sektorów instytucjonalnych.

Kluczowe zmiany wprowadzone do rachunków narodowych w ramach rewizji rachunków narodowych to¹⁰:

1. Szacowanie wartości usług mieszkaniowych w sektorze gospodarstw domowych;

Zmiana w zakresie szacowania produkcji usług mieszkaniowych gospodarstw domowych wynikała z konieczności dalszego dostosowania algorytmów i źródeł danych do metodologii ESA2010 oraz Rozporządzenia Komisji Europejskiej 2021/1949 w sprawie zasad szacowania usług mieszkaniowych do celów rozporządzenia Rady nr 2019/516 w sprawie harmonizacji dochodu narodowego brutto w cenach rynkowych. Zmiany wprowadzone zostały zarówno do metody szacowania czynszów rzeczywistych, jak i metody szacowania czynszów umownych. Oszacowana nowa wartość usług mieszkaniowych za lata 2010–2020 wpłynęła na zmniejszenie produkcji globalnej, a także wartości dodanej brutto w sektorze gospodarstw domowych, a w konsekwencji również na zmniejszenie PKB.

⁹ Podręcznik dostępny jest na stronie <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9530664/KS-GQ-18-012-EN-N.pdf/19dc3542-aa34-4b6b-a981-8a4f244074e8>

¹⁰ Szczegółowa informacja na temat zmian wprowadzonych w ramach rewizji rachunków narodowych dostępna jest na stronie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/informacja-glownego-urzedu-statystycznego-na-temat-rewizji-rachunkow-narodowych-w-latach-20102020,17,1.html>

2. Szacowanie wartości produkcji nieobserwowanej;

Statystyka dotycząca gospodarki nieobserwowanej stanowi integralny element statystyki rachunków narodowych, ponieważ zapewnia kompletność obrazu gospodarki narodowej w tych obszarach, które nie są objęte sprawozdawczością statystyczną oraz zestawami danych administracyjnych. Zmiany w zakresie gospodarki nieobserwowanej dotyczyły następujących obszarów: doszacowania z tytułu podmiotów niewymagających rejestracji, pracy nierejestrowanej oraz doszacowania w jednostkach małych (zatrudniających do 9 pracujących) z tytułu zniekształcania informacji o przychodach z działalności gospodarczej. W wyniku wprowadzonych zmian oraz procesu ich bilansowania, produkt krajowy brutto w ujęciu nominalnym uległ obniżeniu w latach 2010–2013, natomiast w latach 2014–2020 uległ zwiększeniu.

3. Szacunki w ramach spożycia indywidualnego w sektorze gospodarstw domowych;

Zmiany dotyczące procesu szacowania spożycia gospodarstw domowych dotyczyły głównie opracowania nowej metody ustalania struktury wydatków na towary konsumpcyjne. W wyniku prac analitycznych uszczegółowiono założenia wykorzystywane do szacowania, jaka część sprzedaży detalicznej nie stanowi spożycia gospodarstw domowych (wydatków konsumpcyjnych), lecz powinna być rejestrowana jako wydatek na cele działalności gospodarczej i stanowić zużycie pośrednie lub nakłady brutto na środki trwałe. Analogiczne analizy zostały przeprowadzone dla danych dotyczących działalności gastronomicznej oraz sprzedaży targowiskowej. Nowe założenia oparto na podstawie Rachunku Podaży i Wykorzystania Wyrobów i Usług. W wyniku rekomendacji Komisji Europejskiej dokonano także przeglądu danych za okres 2010–2013, dotyczących struktury oraz wartości wydatków Polaków za granicą oraz cudzoziemców w Polsce. Dane te wykorzystywane są do prawidłowego przejścia z koncepcji krajowej spożycia gospodarstw domowych (tj. wszystkich wydatków konsumpcyjnych poniesionych na terytorium polskiej gospodarki) do koncepcji narodowej (tj. wydatków konsumpcyjnych Polaków na dowolnym terytorium ekonomicznym), wykorzystywanej w procesie kompilacji PKB od strony rozdysponowania. W ramach prac nad aktualizacją szacunków spożycia gospodarstw domowych dokonano także aktualizacji roku bazowego będącego podstawą do ustalania wartości i struktury wydatków gospodarstw domowych na usługi. Przeliczenia oparte zostały na danych z Tablicy Wykorzystania z Rachunku Podaży i Wykorzystania Wyrobów i Usług. Zgodnie z rekomendacjami Komisji Europejskiej przeanalizowano zakres dostosowań z tytułu gospodarki nieobserwowanej w spożyciu gospodarstw domowych. Ponadto opracowano metodę szacowania wartości produkcji przetworzonych produktów rolnych, które gospodarstwa domowe produkują i zatrzymują do własnej konsumpcji. Dane oszacowano na podstawie informacji dot. samozaopatrzenia oraz wyników Badania Budżetu Czasu Ludności. W opisanych powyżej pracach GUS zwiększył zakres wykorzystania istniejących źródeł danych, jak również pozyskał nowe źródła danych. Wprowadzenie opisanych zmian w zakresie spożycia gospodarstw domowych w latach 2010–2020 znalazło odzwierciedlenie zarówno po stronie produkcji PKB, jak i po stronie rozdysponowania PKB. Ostatecznie, zmiany te przyczyniły się do zmniejszenia PKB w ujęciu nominalnym w całym analizowanym okresie.

4. Usługi finansowe, w tym FISIM;

Rewizja rachunków narodowych w obszarze usług finansowych wynikała z implementacji rekomendacji Komisji Europejskiej i dotyczyła:

- zmiany sposobu liczenia produkcji oraz zużycia pośredniego jednostek sektora instytucji finansowych, w tym zmiany metody liczenia produkcji funduszy inwestycyjnych oraz jej alokacji do sektorów instytucjonalnych;
- uwzględnienia FISIM w produkcji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK) oraz weryfikacji algorytmu produkcji i zużycia pośredniego SKOK, w szczególności eliminacji przychodów/kosztów odsetkowych;
- opracowaniu nowej metody szacunków dla małych jednostek finansowych (zatrudniających do 9 pracowników);
- zaktualizowaniu metody rozdysponowania produkcji ubezpieczeń na sektory instytucjonalne nabywające usługi ubezpieczeniowe.

Rewizja danych w tym obszarze wprowadzona została do rachunków narodowych za okres 2010–2020 i miała wpływ na produkcję globalną i zużycie pośrednie sektora instytucji finansowych, a także na transakcje w pozostałych sektorach. PKB w ujęciu nominalnym uległ zmniejszeniu w latach 2010–2013 oraz zwiększeniu w latach 2014–2020.

5. Zmiany w saldzie handlu zagranicznego z tytułu eliminacji transakcji realizowanych przez nierezydentów;

Zmiany w eksporcie i imporcie prowadzące do zmniejszenia salda handlu zagranicznego były wynikiem prac analitycznych dotyczących działalności określonej grupy podmiotów zarejestrowanych w Polsce, a należących do globalnych przedsiębiorstw wielonarodowych. Zgodnie z metodologią ESA 2010 podmioty te uznano za nierezydentów kraju i w konsekwencji zrewidowano sposób rejestrowania ich działalności w statystyce rachunków narodowych.

W efekcie implementacji nowych danych w eksporcie i imporcie towarów oraz przeprowadzonego procesu bilansowania PKB, zmianie uległy także dane w zakresie zużycia pośredniego, wartości dodanej brutto, spożycia w sektorze gospodarstw domowych, nakładów brutto na środki trwałe, przyrostu rzeczowych środków obrotowych oraz nadwyżki operacyjnej brutto. Ostatecznie zmiana w tym obszarze spowodowała wzrost PKB w ujęciu nominalnym w latach 2011–2012 oraz spadek PKB w pozostałych latach objętym procesem rewizji. Wyniki prac analitycznych i szacowania uwzględnione zostały w sposób spójny w statystyce rachunków narodowych i w statystyce bilansu płatniczego w szeregu danych począwszy od 2010 r.

6. Pozostałe zmiany;

Pozostałe szczegółowe zmiany wprowadzone w ramach rewizji rachunków narodowych nie miały tak istotnego wpływu na główne agregaty makroekonomiczne, jednak ostatecznie przyczyniły się do wzrostu produktu krajowego brutto (za wyjątkiem 2016 r., kiedy to nastąpił spadek PKB o 0,1%). Zmiany te dotyczyły szacowania następujących kategorii i transakcji:

- oryginały działalności rozrywkowej, literackiej i artystycznej;
- przejście z cen producenta na ceny bazowe;
- produkcja w działalności handlowej;
- produkcji i zużycia pośredniego w budownictwie;
- koszty przeniesienia praw własności do aktywów nieprodukowanych;
- aktywa o wyjątkowej wartości;
- prace badawcze i rozwojowe;
- zmiany wynikające z sektoryzacji na potrzeby statystyki sektora instytucji rządowych i samorządowych;
- koszty związane z zatrudnieniem;
- rejestracja diet dziennych;
- marże na aktywach finansowych przeznaczonych do obrotu.

Niektóre z powyżej przedstawionych zmian, ze względu na marginalne wartości, wprowadzone zostały do statystyki rachunków narodowych począwszy od danych za 2021 r.

3. Wpływ rewizji na zmianę głównych agregatów makroekonomicznych

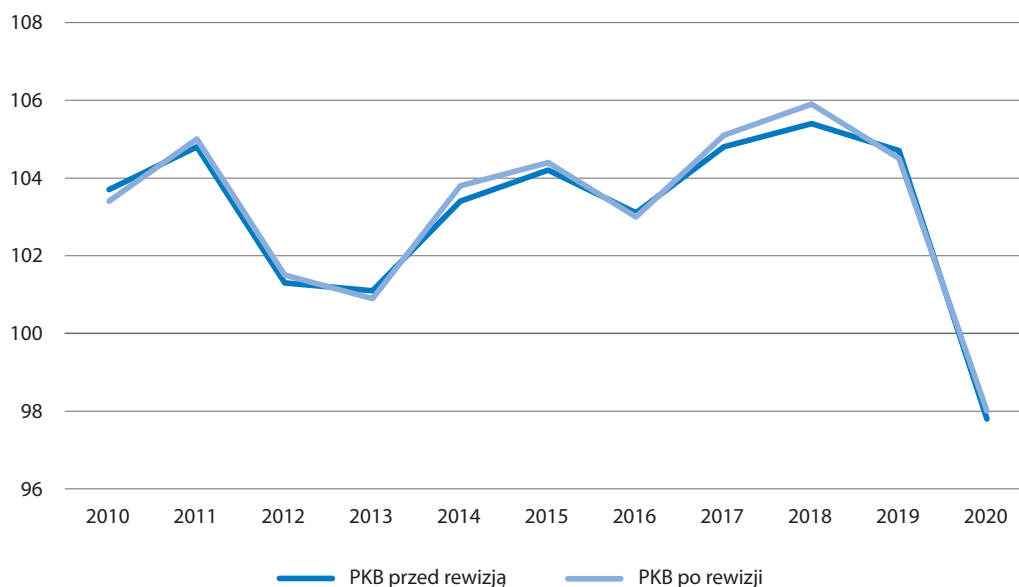
Wpływ wprowadzonych zmian na poziom absolutny produktu krajowego brutto w latach 2010–2020 wahał się od -1,01% w 2013 r. do +0,23% w 2018 r. Zmniejszenie PKB wyrażonego w cenach bieżących zanotowano we wszystkich latach objętych rewizją za wyjątkiem roku 2018. Zmianami, które w największym stopniu przyczyniły się do obniżenia PKB były: zmiana podejścia do szacowania wartości produkcji usług mieszkaniowych i spożycia w sektorze gospodarstw domowych, a także korekty w eksporcie i imporcie towarów związane z wyłączeniem transakcji realizowanych przez nierezydentów kraju. Natomiast na wzrost PKB wpłynęły zmiany dotyczące szacowania wartości usług finansowych oraz produkcji nieobserwowanej. Pozostałe korekty wywarły stosunkowo mniejszy wpływ na PKB i wahały się od -0,02% do 0,04%. Procentowy wpływ poszczególnych zmian uwzględnionych w rewizji na wartość wytworzonego PKB przedstawiony został w Tabelicy 21.

Tablica 21. Wpływ zmian z tytułu rewizji rachunków narodowych na poziom absolutny PKB

Wyszczególnienie	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln zł						
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO PRZED REWIZJĄ	1 446 844	1 801 112	1 863 487	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO PO REWIZJI	1 434 368	1 798 471	1 853 205	1 982 794	2 126 506	2 288 492	2 337 672
Ogółem zmiana absolutna PKB	-12 476	-2 641	-10 282	-7 041	4 951	-4 707	-1 324
Zmiana % PKB	-0,86	-0,15	-0,55	-0,36	0,23	-0,21	-0,06
z tego:							
Szacowanie wartości produkcji usług mieszkaniowych w sektorze gospodarstw domowych	-0,28	-0,15	-0,15	-0,13	-0,09	-0,04	-0,06
Szacowanie wartości produkcji nieobserwowanej	-0,08	0,39	0,51	0,65	0,70	0,39	0,63
Usługi finansowe, w tym FISIM	0,15	0,03	0,08	0,10	0,25	0,21	0,29
Poprawa szacunków w ramach spożycia w sektorze gospodarstw domowych	-0,55	-0,18	-0,64	-0,68	-0,28	-0,43	-0,51
Zmiany w saldzie handlu zagranicznego z tytułu eliminacji transakcji realizowanych przez nierezydentów	-0,11	-0,24	-0,34	-0,30	-0,34	-0,37	-0,42
Pozostałe zmiany	0,01	0,00	-0,01	0,01	0,00	0,04	0,01

Zmiany wdrożone w ramach rewizji rachunków narodowych w 2022 r. w różnym stopniu wpłynęły na dynamikę realną PKB. Różnice między dynamiką sprzed rewizji i po rewizji wahały się w całym szeregu czasowym od -0,3 p. proc. do +0,5 p. proc. Największy spadek dynamiki zanotowano w 2010 r., natomiast największy wzrost w 2018 r. W latach 2018–2020, tj. w trzech latach, które są analizowane w niniejszej publikacji, wpływ ten wahał się w przedziale od -0,2 p. proc. w 2019 r. do 0,5 p. proc. w 2018 r.

Wykres 24. Dynamika realna zrewidowanego PKB w porównaniu do danych wcześniej opublikowanych za lata 2010–2020, rok poprzedni = 100

W wyniku rewizji rachunków narodowych w 2022 r. obniżeniu uległa wartość dodana brutto w ujęciu nominalnym dla całego szeregu czasowego za wyjątkiem roku 2018 (Tablica 22). Wdrożone w szeregu 2010–2020 zmiany w największym stopniu dotyczyły rachunków **sektora gospodarstw domowych** i spowodowały wzrost wartości dodanej brutto tego (3,31% w 2010 r. do 6,85% w 2018 r.). Natomiast najmniejszy wpływ procentowy na ogólną zmianę wartości dodanej brutto odnotowano w **sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych**. W przypadku tego sektora rewizja dotyczyła tylko lat 2011, 2019 i 2020 i wynikała głównie z poprawy metody klasyfikacji kosztów związanych z zatrudnieniem do transakcji dotyczących wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców oraz z weryfikacji metody rejestracji diet dziennych otrzymywanych przez pracowników odbywających podróże służbowe.

Tablica 22. Wpływ zmian z tytułu rewizji rachunków narodowych na poziom wartości dodanej brutto

Wyszczególnienie	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln zł						
WARTOŚĆ DODANA BRUTTO PRZED REWIZJĄ	1 273 022	1 598 028	1 646 287	1 747 525	1 857 482	2 016 064	2 060 380
WARTOŚĆ DODANA BRUTTO PO REWIZJĄ	1 260 546	1 595 387	1 636 005	1 740 484	1 862 434	2 011 356	2 059 056
Zmiana % WDB ogółem	-0,98	-0,17	-0,62	-0,40	0,27	-0,23	-0,06
W tym:							
w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych	-4,10	-3,15	-3,76	-3,74	-3,48	-2,85	-3,13
w sektorze przedsiębiorstw finansowych	1,50	1,05	-2,45	1,45	4,11	4,56	5,22
w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	0,01	0,01	0,01	0,02	0,03	0,07	0,10
w sektorze gospodarstw domowych	3,31	4,94	4,98	5,09	6,85	4,03	5,31
w sektorze instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych	-	-	-	-	-	-0,14	0,31

W przypadku **sektora przedsiębiorstw finansowych**, kluczowy wpływ na zmianę wartości dodanej brutto miała zmiana dotycząca udoskonalenia sposobu liczenia produkcji i zużycia pośredniego jednostek sektora instytucji finansowych, opartej na szczegółowej analizie dostępnych danych oraz stosowanych algorytmów w odniesieniu do sektorów instytucjonalnych. Zmiana dotyczyła również uwzględnienia usługi pośrednictwa finansowego mierzonej pośrednio (FISIM) w produkcji globalnej spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz weryfikacji algorytmu produkcji globalnej i zużycia pośredniego dla SKOK, w szczególności eliminacji przychodów/kosztów odsetkowych. Na zmianę wartości dodanej brutto **sektora przedsiębiorstw niefinansowych** istotny wpływ miały zmiany w szacunku dotyczącym produkcji nieobserwowanej oraz wyniki bilanowania zmian wprowadzonych do spożycia gospodarstw domowych. Ponadto zmiany jakie zarejestrowano w sektorze przedsiębiorstw niefinansowych były skutkiem zmian w saldzie handlu zagranicznego z tytułu eliminacji transakcji realizowanych przez nierezydentów. W przypadku **sektora instytucji rządowych i samorządowych** na zmianę wartości dodanej brutto wpłynęła weryfikacja metody rejestracji diet dziennych otrzymywanych przez pracowników odbywających podróże służbowe. Najistotniejsze zmiany jakie zostały wprowadzone w rewizji rachunków narodowych w 2022 r. dotyczyły **sektora gospodarstw domowych** i były one związane ze wspomnianym już wyżej szacunkiem wartości produkcji nieobserwowanej oraz szacunkiem spożycia gospodarstw domowych.

Od strony rozdysponowania PKB największe zmiany, które zostały wprowadzone do rachunków narodowych wystąpiły w eksporcie i imporcie oraz akumulacji, w tym w nakładach brutto na środki trwałe. Wzrost dynamiki realnej akumulacji po rewizji zauważalny jest prawie w całym szeregu, przy czym największe dodatnie zmiany odnotowano w 2018 r. i w 2020 r. (odpowiednio o 3,3 p. proc. i 2,7 p. proc.). Spadek dynamiki odnotowano w 2012 r. i 2017 r. (odpowiednio 0,3 p. proc. i 2,0 p. proc.). Zbieżny kierunek zmian zanotowano w przypadku nakładów brutto na środki trwałe. Eliminacja z wartości eksportu i importu transakcji raportowanych przez nierezydentów kraju przyczyniła się także do zmiany dynamiki tych agregatów. Zmiany wpłynęły na zmniejszenie dynamiki wolumenu tych dwóch zmiennych w 2015 r. (spadek eksportu o 1,4 p. proc. i spadek importu o 1,3 p. proc.) oraz w 2020 r. (spadek eksportu o 1,1 p. proc. i importu o 1,3 p. proc.). Należy zwrócić uwagę, iż w kategorii spożycie ogółem w 2017 r. odnotowano wzrost wolumenu o 1,2 p. proc., a w pozostałych latach zmiany mieściły się w przedziale od -0,6 p. proc. do 0,6 p. proc. Pozostałe kategorie makroekonomiczne od strony rozdysponowania uległy zmniejszeniu lub zwiększeniu na poziomie nie przekraczającym 1 p. proc.¹¹

¹¹ Szczegółowa tablica zawierająca wpływ zmian rewizji na dynamikę wolumenu PKB i jego elementów zamieszczona została w załączniku: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2018–2021, w formacie Excel, tablica 192.

Zaprezentowane powyżej zmiany wynikają z rekomendacji Komisji Europejskiej oraz dedykowanych grup roboczych, które skutkowały zmianami w algorytmach szacowania wybranych transakcji w rachunkach narodowych i źródłach danych wykorzystywanych do zestawiania rachunków narodowych.

Wraz ze zmianą produktu krajowego brutto odpowiednim zmianom uległy także pozostałe kategorie bilansujące, w tym dochód narodowy brutto (DNB). Ponadto wartość DNB w całym szeregu uległa rewizji z tytułu innych zmian, które nie wpływają na PKB, ponieważ odzwierciedlone są w rachunku podziału pierwotnego dochodów. Największa zmiana w całym analizowanym okresie wynikała z wdrożenia zmian w szacowaniu wartości reinwestowanych zysków z zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Pozostałe zmiany wprowadzone do rachunku podziału pierwotnego dochodów wynikały z rewizji bilansu płatniczego, który jest bezpośrednim źródłem danych dla sektora zagranica.

Poziom DNB w latach 2010–2020, w ujęciu absolutnym przed rewizją i po rewizji, zaprezentowany zostały w tablicy 23.

Implementacja zmian związanych z wdrożeniem rekomendacji KE, w tym wykorzystanie nowych oraz z aktualizacja istniejących źródeł danych, przyczyniły się do obniżenia dochodu narodowego brutto w latach objętych rewizją rachunków narodowych. Wyjątkiem był rok 2018, w którym zaobserwowano wzrost DNB o 3,1 mld zł. Największy spadek odnotowano w 2013 r., w wysokości ponad 17,5 mld zł. W pozostałych latach zmiany mieściły się w przedziale od –4,0 mld zł w 2015 r. do –13,0 mld zł w 2010 r.

Tablica 23. Wpływ zmian z tytułu rewizji rachunków narodowych na DNB

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln zł										
DOCHÓD NARODOWY BRUTTO PRZED REWIZJĄ	1 395 274	1 508 866	1 562 647	1 591 098	1 647 171	1 735 477	1 790 107	1 907 275	2 033 872	2 199 171	2 260 625
DOCHÓD NARODOWY BRUTTO PO REWIZJI	1 382 229	1 496 791	1 551 426	1 573 646	1 635 483	1 731 513	1 778 261	1 898 758	2 036 989	2 192 953	2 249 765
Zmiana % DNB	-0,93	-0,80	-0,72	-1,10	-0,71	-0,23	-0,66	-0,45	0,15	-0,28	-0,48

Annex 1

Subjective scope of institutional sectors in the national accounts

National accounts have been developed by to the following institutional sectors:

- non-financial corporations,
- financial corporations,
- general government,
- households,
- non-profit institutions serving households,
- rest of the world.

1. Non-financial corporations sector

Non-financial corporations sector includes:

- a) legal entities (regardless of number of persons employed) which they are established, inter alia, state enterprises, undertakings, companies (public limited and limited liability), cooperatives, foreign enterprises;
- b) organisational units without legal personality (regardless of number of persons employed):
 - national organisational units, partnerships, limited partnerships and civil companies,
 - natural persons who are engaged in economic activity, in which number of persons employed exceed 9, excluding individual farms.

Institutional units belonging to the non-financial corporations sector are grouped into the following institutional sub-sectors:

- public corporations,
- national private corporations,
- foreign corporations

Public corporations consist of institutional units, which are controlled by general government. They include state property units, regional or local authorities, mixed with an advantage of capital of state or regional property units.

National private corporations consist of institutional units, which are controlled by units different from general government units and different from institutional units – non-residents. They include private property units (inter alia, cooperatives) and mixed with an advantage of capital of private property units.

Foreign corporations consist of institutional units, which are controlled by institutional units – non-residents. They include private units with foreign capital and mixed with an advantage of capital of foreign units. Division non-financial corporation sector's units into sub-sectors is made based on type of ownership or joint ownership of institutional units (distinguishing sign of the form of ownership in Statistical Units Base).

Distinction is made between following form of ownership (the symbol of the form of ownership is in bracket):

- state property (111, 112, 121, 122),
- regional or local authorities (113, 123),
- public mixed (127, 131, 132, 133, 137),
- private (214, 215, 224, 225),
- foreign (216, 226),
- private mixed (227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237).

According to these ownerships non-financial corporations sector is divided into following institutional units:

- subsector public corporations (FW = 111, 112, 121, 122, 113, 123, 127, 131, 132, 133, 137),
- subsector national private corporations (FW = 214, 215, 224, 225, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237),
- subsector foreign corporations (FW = 216, 226).

2. Financial corporations sector

The financial corporations sector includes institutional units involved in financial intermediation or auxiliary financial activities related to financial intermediation. They are classified according to the basic type of activity in accordance with the Polish Classification of Activities 2007 to section K (divisions 64, 65, 66).

The subsectors of institutional units in the financial corporation sector are grouped according to the following scheme:

- **monetary financial institutions**, of which:
 - central bank – Narodowy Bank Polski,
 - other monetary financial institutions (deposit-taking corporations except the central bank and money market funds);
- **financial corporations, except monetary financial institutions and insurance corporations and pension funds**, of which:
 - investment funds that are not money market funds,
 - other financial intermediaries, except insurance corporations and pension funds,
 - financial auxiliaries,
 - captive financial institutions and money lenders;
- **insurance corporations and pension funds**, of which:
 - insurance corporations,
 - pension funds.

Each of the subsectors mentioned above, apart from the central bank sub-sector, is divided into:

- public financial corporations,
- national private financial corporations,
- foreign controlled financial corporations.

3. General government sector

In **the general government sector** there are classified following entities:

- units operating on the terms set out in the Public Finance Act (budgetary units, special purpose funds, local budgetary establishments, executive agencies, budget institutions),
- entities, for which financial system has been defined by other legal acts and which main source of financing are transfers from the state budget (public universities, government agencies, Polish Academy of Science),
- funds managed by Bank Gospodarstwa Krajowego,
- public health care institutions,
- public hospitals with status of capital companies,
- research institutes conducting health care activities,
- central and local institutions of culture,
- funds with legal personality which are connected with the state budget or local government,
- units servicing social security funds (Social Insurance Institution, Agricultural Social Insurance Fund), Labour Fund and National Health Fund),
- Bank Guarantee Fund,
- Non-profit institutions controlled by the general government sector, including The State Treasury foundations,
- Other units realizing public tasks and public companies, which are classified into general government sector, according to ESA 2010 methodology.

In the Polish National Accounts, the following sub-sectors of general government are distinguished:

- central government,
- local government,
- social security funds.

The central government subsector encloses all central government authorities and administration bodies, executive agencies, budget institutions and special purpose funds excluding social security funds.

The central government subsector also includes central health care institutions, central institutions of culture and units for which transfers from the state budget are their main source of financing (i.e. public universities, government agencies, Polish Academy of Science), Bank Guarantee Fund, hospitals with status of capital companies, agricultural advisory units, research institutes that operate medical activities, public corporations and The State Treasury foundations, which according to ESA 2010 methodology, are classified into general government sector.

The local government subsector includes local government and units established or supervised by local government bodies, local budgetary establishments, local health care institutions, local institutions of culture, voivodship road traffic centres, hospitals with status of capital companies and public corporations which according to ESA 2010 methodology, are classified into general government sector.

The subsector of social security funds includes state social security funds with legally guaranteed social care and units servicing social security funds. The social security funds include the Social Insurance Institution, Agricultural Social Insurance Fund and funds managed by them as well as Labor Fund and National Health Fund, i.e. obligatory funds running by the state. All above mentioned funds, in national accounts are treated jointly and are named as social security funds.

4. Households sector

The households sector includes natural persons working, at own account, on private farms in agriculture and natural persons working, at own account, outside private farms in agriculture employing up to 9 persons and keeping simplified accounting books as well as natural persons obtaining income from employment and other sources.

The households sector includes:

- individuals or groups of individuals, with income from employment and other sources, whose principal function is consumption,
- natural persons working at own account on private farms in agriculture,
- natural persons working at own account employing up to 9 persons and keeping simplified accounting books,
- persons living permanently in institutions who have little or no autonomy of action or decision in economic matters (e.g. members of religious orders living in monasteries, long-term patients in hospitals, prisoners serving long sentences, elderly persons living permanently in retirement homes),
- non-profit institutions serving households, which do not have independent legal status, or those which do but which are of only minor importance,
- individuals or groups of individuals whose principal function is consumption and that produce goods and non-financial services for exclusively own final use (services of owner-occupied dwellings and domestic services produced by paid employees).

The following sub-sectors of the household sector are distinguished in Polish National Accounts:

- employers and own-account workers
 - in private farms in agriculture,
 - outside private farms in agriculture.
- natural persons
 - employees,
 - recipients of retirement and other pensions,
 - recipients of non-earned income sources other than retirement of other pensions,
 - others.

Subsector of employers and own-account workers in private farms in agriculture constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from the use of private farm in agriculture.

According to definition private farms in agriculture include:

- holdings with the area of 1 ha or more of agricultural land,
- holdings with the area of less than 1 ha of agricultural land (including holdings without agricultural land) conducting agricultural production (crop and animal output) of significant (determined by the appropriate threshold) scale, including special branches of agricultural activities.

Subsector of employers and own-account workers outside private farms in agriculture constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from the use of conducted economic activity or from own-account work.

Subsector of natural persons – employees constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from hired work.

Subsector of natural persons recipients of retirement and other pensions constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is income from retirement and other pensions.

Subsector of natural persons recipients of non-earned income sources other than retirement or other pensions constitutes of households for which exclusive or main source of maintenance is property income or income from other social benefits.

Subsector of other natural persons constitutes of households of persons permanently living in collective accommodation institutions, regardless of the kind of income.

5. Non-profit institutions serving households sector

The non-profit institutions serving households sector consists of non-profit institutions which are: separate legal entities, serve households and are private non-market producers. The NPISHs sector includes the following main organisations' types that provide non-market goods and services to households: charities, political parties, trade unions, professional or research societies, foundations and units of religious organisations (Catholic Church and other churches and religious associations), and social, cultural and sports clubs.

There are no sub-sectors of non-profit institutions serving households.

6. Rest of the world sector

The rest of the world includes economic entities, without characteristic functions and revenues, owned by foreign entities and cooperating with domestic entities. The role of the rest of the world is therefore similar to that of the institutional sector, but non-resident units are included in the system only if they are involved in transactions with resident institutional units.

In accordance with the ESA 2010 system, so-called 'contractual resident units' are not included to the rest of the world sector, ie:

- a. those parts of non-resident units which have a centre of main economic interest in the economic territory of the country,
- b. non-resident units which own land or buildings in the economic territory of the country, but only in scope of transactions relating to land or buildings.

The basic breakdown of the rest of the world sector distinguishes the following sub-sectors:

- Member States and institutions and European Union authorities,
- non-members of the EU and non-resident international organizations of the EU.

Annex 2

Gross domestic product at purchasing power parity

The object of international comparisons is gross domestic product assessed from the expenditure side as a sum of final uses of goods and services by resident institutional units (final consumption and gross capital formation), plus exports and minus imports of goods and services. For the purposes of international comparisons conducted under the joint programme of Eurostat and OECD (Eurostat-OECD PPP Programme) GDP and its aggregates are expressed in the uniform artificial currency unit – Purchasing Power Standard, in abbreviated form PPS.

To convert GDP into a common artificial currency (PPS) Purchasing Power Parities (PPP) are used. Conversion of GDP into the common artificial currency unit (PPS) enables not only the assessment of real differences in GDP level and a comparison of purchasing power of currencies and price levels between individual countries, but also an analysis of disparities in the internal structure of prices of each of the countries.

1. Definitions

Purchasing power parities (PPPs) – are currency conversion rates that reflect real purchasing power of the national currency unit on the domestic market in relation to the unit of artificial currency of compared countries (1 PPS). The purchasing power parity index (PPP) for the given country is defined as the number of national currency units needed to buy in this country the same volume of goods and services which can be purchased in other surveyed countries for one unit of common artificial currency (1 PPS).

GDP calculated at the purchasing power parity (in PPS) – is defined as “real GDP”, because conversion of GDP value from the national currency into the artificial common currency unit (PPS) eliminates the effect of price level differences across countries what allows direct comparison of GDP volumes of the investigated countries.

Purchasing power parity indices (PPP) – enable the conversion of selected GDP components (final consumption expenditure, gross capital formation) into the artificial common currency (PPS), however, do not ensure additivity of the results. This means that the sum of GDP components expressed in PPS does not have to be consistent with the value of total GDP in PPS. For this reason, the results of the comparison of total GDP and its components, expressed in common artificial currency (PPS), should be analysed separately at each level of aggregation.

2. Legal basis

Purchasing power parities are calculated under the Regulation (EC) No 1445/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2007 establishing common rules for the provision of basic information on Purchasing Power Parities and for their calculation and dissemination. All European Union (EU) countries are obliged to participate annually in the international comparison Eurostat-OECD PPP Programme and to provide data necessary for the calculations of PPP.

Since 1st September 2014, data used in PPP surveys is elaborated in accordance with the current Regulation (EU) no 549/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on the European system of national and regional accounts in the European Union (ESA 2010).

3. Methodological rules

The rules for conducting international comparisons of Eurostat-OECD PPP Programme are described in detail in the 'Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities'¹² Additional explanations on the methodology can be found in the publications as well as press releases published on the Eurostat websites.¹³

Purchasing power parities for market goods and services are calculated by Eurostat according to the harmonized PPP methodology and in line with rules of compilation of national accounts in the EU countries.

The basis for the calculation of PPP indicators are price quotations of selected products on the domestic market, which are conducted at once in all participating countries for the same product sample. The aim is to preserve the conditions of comparability (physical characteristics, technical parameters, usefulness, quality) and the representativity of the goods covered in the surveys (availability on the market and a significant share in the structure of GDP expenditures). In the case of non-market services, cost methods are used, i.e. based on unit costs (quasi-prices).

Price surveys are conducted for the following categories/groups of GDP expenditures:

- individual consumption expenditures of households (for 224 basic groups of expenditures),
- gross fixed capital formation (equipment goods, buildings and civil engineering works).

Eurostat in cooperation with participating countries elaborates detailed guidelines and instructions for each price survey and then conducts detailed verification of the results of the survey.

To convert balance of exports and imports official exchange rates are used. PPP results calculated at the level of product groups are aggregated to the total GDP level. For this purpose, expenditure weights proper for a given group of products are used. Aggregated PPP are applied for calculation of real GDP and its elements, as well as spatial volume indices.

4. PPP Results (tables and summary)

The coordination of provision of basic information on PPP and calculation and dissemination of the results for individual UE countries are within the Eurostat's responsibilities. The following data is published:

- PPP indices at the level of: gross domestic product, household final consumption expenditure and actual individual consumption,
- gross domestic product, household final consumption expenditure and actual individual consumption
 - in PPS, total and per capita,
 - price level indices in relation to an average of the European Union countries.

Full set of the PPP results is disseminated twice a year: in June and December. The results relating to year t-3 are final and results regarding years t-1 and t-2 are preliminary. Since 2022, Eurostat additionally publishes selected data on PPPs in March in the frame of so-called 'flash estimate'. The results on GDP for year t-1 presented at that time are calculated on the basis of preliminary price data. The results for years t-2 and t-3 are calculated on the basis of the latest updated data. The 'flash estimate' does not provide data on household final consumption expenditure, actual individual consumption and price levels.

Starting from 2020, due to the withdrawal of the United Kingdom from the European Union on 31st January 2020, Eurostat publishes the results of international comparisons for the European Union comprising of 27 countries. For the purpose of comparisons, Eurostat calculated also the results from the years preceding Brexit, taking data of the 27 Member States as a comparative base. The results relating to the European Union of 28 countries are available up to 2019. In this publication, the results of international comparisons of GDP are presented in accordance with the current composition of the European Union in a given period:

¹² „Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities“, Eurostat Methodologies and Working papers, 2012; the manual is available on the website: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5923225/KS-RA-12-023-EN.PD>

¹³ See: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/purchasing-power-parities>

EU-28 for 2017-2018 and EU-27 for 2020. For 2019, as the last year of the United Kingdom's membership in the European structures, a double data set is presented allowing assessment of the impact of the United Kingdom's withdrawal from the European Union on the results of international comparisons of GDP.

Table 14. Indices of Purchasing Power Parity (PPP) for GDP in EU countries

Specification		2018	2019	2019	2020	2021
		UE-28		UE-27		
Country	Currency	National currency units for 1 PPS				
European Union (EU-28)	PPS	1.0000	1.0000	1.0233	-	-
European Union (EU-27)	PPS	0.9805	0.9773	1.0000	1.0000	1.0000
Austria	EUR	1.1068	1.1096	1.1354	1.1393	1.1410
Belgium	EUR	1.1082	1.1059	1.1316	1.1148	1.1114
Bulgaria	BGN	0.9834	1.0157	1.0393	1.0492	1.0846
Croatia	HRK	0.6355	0.6319	0.6466	0.6409	0.6520
Cyprus	EUR	0.8856	0.8838	0.9044	0.9045	0.9063
Czechia	CZK	17.8894	18.1810	18.6038	19.0226	19.2239
Denmark	DKK	9.7837	9.8264	10.0550	10.0007	9.9413
Estonia	EUR	0.7791	0.7946	0.8130	0.7995	0.8198
Finland	EUR	1.2345	1.2419	1.2708	1.2564	1.2471
France	EUR	1.0934	1.0610	1.0856	1.0844	1.0842
Greece	EUR	0.8168	0.8130	0.8319	0.8306	0.8230
Spain	EUR	0.9136	0.9079	0.9291	0.9485	0.9443
Ireland	EUR	1.1456	1.1935	1.2213	1,2153	1,1989
Lithuania	EUR	0.6458	0.6490	0.6641	0.6774	0.6906
Luxembourg	EUR	1.2275	1.2465	1.2755	1.3071	1.2957
Latvia	EUR	0.7084	0.7211	0.7379	0.7370	0.7678
Malta	EUR	0.8484	0.8469	0.8666	0.8686	0.8734
Netherlands	EUR	1.1232	1.1532	1.1800	1.1654	1.1616
Germany	EUR	1.0635	1.0787	1.1038	1.1068	1.1107
Poland	PLN	2.5282	2.5527	2.6121	2.6663	2.7499
Portugal	EUR	0.8260	0.8276	0.8469	0.8504	0.8564
Romania	RON	2.4085	2.4599	2.5171	2.5357	2.5825
Slovakia	EUR	0.7606	0.7666	0.7844	0.7937	0.8047
Slovenia	EUR	0.8208	0.8179	0.8369	0.8353	0.8496
Sweden	SEK	12.8202	12.9008	13.2008	13.2330	13.1572
Hungary	HUF	201.1300	208.5960	213.4470	221.8880	233.4510
United Kingdom	GBP	0.9944	1.0064	1.0298	-	-
Italy	EUR	0.9851	0.9728	0.9954	0.9888	0.9769

Source: „Eurostat's Database“, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [accessed: 20.06.2023].

The presented Purchasing Power Parities (PPP) indices, calculated for the total GDP, represent the number of national currency units necessary to purchase in the given country the same volume of goods and services which can be purchased on the market of other EU countries for 1 PPS. Because the indices of PPP are calculated on the basis of current market prices, purchasing power of the common artificial currency unit (PPS) is not constant. Purchasing power parities fluctuate depending on the level of prices and structure of GDP expenditures in the individual countries. Therefore, possibility of using PPP results is limited to the spatial comparisons and only to a small extent can be used for comparisons over time.

Table 15. Gross domestic product of EU countries at purchasing power parity

Specification ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	in million PPS				
European Union (EU-28)	15 971 904	16 568 792	16 192 258	-	-
European Union (EU-27)	13 802 442	14 344 745	14 018 753	13 469 062	14 537 731
Germany	3 164 600	3 219 891	3 146 718	3 076 926	3 242 661
France	2 161 376	2 297 557	2 245 343	2 137 409	2 307 859
United Kingdom	2 169 462	2 224 048	2 173 505	-	-
Italy	1 798 272	1 846 856	1 804 885	1 679 885	1 830 000
Spain	1 317 726	1 371 802	1 340 627	1 178 677	1 278 028
Poland	841 099	896 486	876 113	876 760	956 864
Netherlands	689 099	705 038	689 016	683 496	736 484
Romania	398 203	432 455	422 627	420 702	459 780
Belgium	415 120	432 850	423 013	412 469	452 169
Sweden	376 617	391 419	382 524	380 755	416 999
Austria	348 103	357 930	349 796	334 455	355 971
Ireland	285 130	298 871	292 079	306 793	355 555
Czechia	302 456	318 546	311 307	300 123	317 766
Denmark	230 313	235 177	229 832	232 376	251 896
Portugal	248 406	259 025	253 139	235 785	250 759
Hungary	215 715	228 548	223 354	218 243	236 688
Greece	219 833	225 519	220 394	199 151	220 746
Finland	189 110	193 142	188 752	189 461	200 936
Bulgaria	111 817	118 540	115 846	114 901	128 169
Slovakia	118 162	123 183	120 383	117 726	124 677
Croatia	81 726	86 695	84 725	78 764	89 336
Lithuania	70 477	75 376	73 663	73 556	81 313
Slovenia	55 894	59 342	57 993	56 289	61 449
Luxembourg	48 980	50 038	48 900	49 560	55 797
Latvia	41 151	42 545	41 578	41 066	43 782
Estonia	33 287	34 943	34 149	34 351	38 357
Cyprus	24 474	26 222	25 626	24 208	26 502
Malta	15 296	16 750	16 370	15 175	17 188

^a The order according to the ranking of GDP in PPS in 2021.

Source: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [accessed: 20.06.2023].

According to Eurostat’s preliminary data published in June 2023, Germany had the largest real GDP among all EU countries in the whole analysed period. In 2021 the GDP of Germany amounted to almost 3 243 bn PPS. The real GDP of France reached the level of 2 308 bn PPS. Among EU countries whose real GDP was higher than 1 billion PPS were Italy – 1 830 bn PPS and Spain – 1 278 bn PPS. Poland held the fifth place in the EU at the level of almost 957 bn PPS. The next positions in the ranking were taken by the Netherlands with real GDP of 736 bn PPS, Romania – nearly 460 bn PPS, Belgium – 452 bn PPS and Sweden – 417 bn PPS. The real GDP of three countries: Austria, Ireland and Czechia counted above 300 bn PPS. The real GDP of Denmark, Portugal, Hungary, Greece and Finland exceeded 200 bn PPS. Bulgaria and Slovakia reached the level of real GDP higher than 100 bn PPS, whereas Croatia, Lithuania, Slovenia and Luxembourg – higher than 50 bn PPS. Other countries: Latvia, Estonia, Cyprus and Malta had the level lower than 50 bn PPS.

In 2021, five the largest countries of Europe in terms of GDP (Germany, France, Italy, Spain and Poland) jointly had nearly 2/3 of the real GDP of the total EU. The real GDP of next nine countries (the Netherlands, Romania, Belgium, Sweden, Ireland, Austria, Czechia, Denmark and Portugal) represented in total almost 25% of the real GDP of the EU. The real GDP of the remaining 13 countries jointly amounted to less than 10%.

Table 16. Share of countries in GDP of European Union at purchasing power parity

Specification ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	in %				
European Union (EU-28)	100.00	100.00	-	-	-
European Union (EU-27)	86.42	86.58	100.00	100.00	100.00
Germany	19.81	19.44	22.45	22.85	22.32
France	13.53	13.87	16.02	15.87	15.87
United Kingdom	13.58	13.42	-	-	-
Italy	11.26	11.15	12.87	12.47	12.59
Spain	8.25	8.28	9.56	8.75	8.79
Poland	5.27	5.41	6.25	6.51	6.58
Netherlands	4.31	4.26	4.91	5.07	5.07
Romania	2.49	2.61	3.01	3.12	3.16
Belgium	2.60	2.61	3.02	3.06	3.11
Sweden	2.36	2.36	2.73	2.83	2.87
Ireland	1.79	1.80	2.08	2.28	2.45
Austria	2.18	2.16	2.50	2.48	2.45
Czechia	1.89	1.92	2.22	2.23	2.19
Denmark	1.44	1.42	1.64	1.73	1.73
Portugal	1.56	1.56	1.81	1.75	1.72
Hungary	1.35	1.38	1.59	1.62	1.63
Greece	1.38	1.36	1.57	1.48	1.52
Finland	1.18	1.17	1.35	1.41	1.38
Bulgaria	0.70	0.72	0.83	0.85	0.88
Slovakia	0.74	0.74	0.86	0.87	0.86
Croatia	0.51	0.52	0.60	0.58	0.61
Lithuania	0.44	0.45	0.53	0.55	0.56
Slovenia	0.35	0.36	0.41	0.42	0.42
Luxembourg	0.31	0.30	0.35	0.37	0.38
Latvia	0.26	0.26	0.30	0.30	0.30
Estonia	0.21	0.21	0.24	0.26	0.26
Cyprus	0.15	0.16	0.18	0.18	0.18
Malta	0.10	0.10	0.12	0.11	0.12

^a The order according to the ranking of GDP in PPS in 2021

Source: Based on: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [accessed: 20.06.2023].

The key indicator used for the comparison of economic development of the European Union countries is the level of real GDP per capita (Table 17).

Table 17. Gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity

Specification ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	in PPS				
European Union (EU-28)	31 100	32 200	31 500	-	-
European Union (EU-27)	30 900	32 000	31 300	30 000	32 500
Luxembourg	80 500	80 500	78 700	78 500	87 000
Ireland	58 700	60 700	59 300	61 600	70 800
Denmark	39 800	40 400	39 500	39 900	43 000
Netherlands	40 000	40 600	39 700	39 200	42 000
Sweden	37 000	38 100	37 200	36 800	40 000
Austria	39 400	40 300	39 400	37 500	39 800
Belgium	36 300	37 700	36 800	35 700	39 000
Germany	38 200	38 800	37 900	37 000	39 000
Finland	34 300	35 000	34 200	34 300	36 300
France	32 000	33 900	33 100	31 400	33 800
Malta	31 500	33 200	32 400	29 400	33 100
United Kingdom	32 700	33 300	32 500	-	-
Italy	30 000	30 900	30 200	28 300	30 900
Czechia	28 500	29 900	29 200	28 000	29 700
Cyprus	28 100	29 700	29 100	27 100	29 400
Slovenia	27 000	28 400	27 800	26 800	29 200
Lithuania	25 200	27 000	26 400	26 300	29 000
Estonia	25 200	26 400	25 800	25 800	28 800
Spain	28 200	29 100	28 500	24 900	27 000
Poland	21 900	23 400	22 800	22 900	25 100
Portugal	24 200	25 200	24 600	22 900	24 400
Hungary	22 100	23 400	22 900	22 400	24 400
Romania	20 400	22 300	21 800	21 800	24 000
Latvia	21 400	22 200	21 700	21 600	23 300
Slovakia	21 700	22 600	22 100	21 600	22 900
Croatia	20 000	21 300	20 800	19 500	22 600
Greece	20 500	21 000	20 600	18 600	20 700
Bulgaria	15 900	17 000	16 600	16 600	18 600

^a The order according to the ranking of GDP per capita in PPS in 2021.

Source: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [accessed: 20.06.2023].

In 2021, the average real GDP per capita in the EU was 32 500 PPS. Eleven countries of EU reached the level of real GDP per capita higher and sixteen countries lower than the average for the total EU. The country with the highest GDP per capita was Luxembourg and the lowest – Bulgaria.

In 2021, the real GDP per capita in Luxembourg exceeded more than 2.5 times the average level of real GDP in EU. This result however, does not show the actual economic situation of Luxembourg due to the number of people working in this country significantly exceeding the number of people actually living there. In other countries with real GDP per capita higher than the EU average, the volume index in 2021 did not go beyond 135%, except for Ireland (218%). In Denmark, the Netherlands, Sweden, Austria, Belgium and Germany the level of real GDP per capita was 20% higher than the average and more. Other countries of

real GDP per capita higher than the EU average included Finland, France and Malta. Greater disparity can be observed in countries with real GDP per capita lower than the EU average. The real GDP per capita of seven countries (Italy, Czechia, Cyprus, Slovenia, Lithuania, Estonia and Spain) reached the level of more than 80% of the European average. In the next eight countries (Poland, Portugal, Hungary, Romania, Latvia, Slovakia, Croatia and Greece) the level of real GDP per capita was in the range 60–80% of the average level in the European Union. The lowest level of real GDP per capita representing 57% of the average level in the EU was observed in Bulgaria.

Table 18. Volume indices of gross domestic product per capita in EU countries at purchasing power parity

Specification ^a	2018	2019	2019	2020	2021
	UE-28		UE-27		
	EU=100				
European Union (EU-28)	100	100	101	-	-
European Union (EU-27)	99	99	100	100	100
Luxembourg	259	250	251	261	268
Ireland	188	188	189	205	218
Denmark	128	126	126	133	133
Netherlands	128	126	127	130	129
Sweden	119	118	119	122	123
Austria	127	125	126	125	123
Belgium	117	117	118	119	120
Germany	123	120	121	123	120
Finland	110	109	109	114	112
France	103	105	106	105	104
Malta	101	103	104	98	102
United Kingdom	105	103	104	-	-
Italy	96	96	97	94	95
Czechia	91	93	93	93	92
Cyprus	90	92	93	90	91
Slovenia	87	88	89	89	90
Lithuania	81	84	84	88	89
Estonia	81	82	82	86	89
Spain	91	90	91	83	83
Poland	70	73	73	76	77
Portugal	78	78	79	76	75
Hungary	71	73	73	74	75
Romania	66	69	70	73	74
Latvia	69	69	69	72	72
Slovakia	70	70	71	72	71
Croatia	64	66	67	65	70
Greece	66	65	66	62	64
Bulgaria	51	53	53	55	57

^a The order according to the ranking of GDP per capita in PPS in 2020

Source: „Eurostat’s Database”, Internet: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [accessed: 05.07.2022].

Annex 3

Hidden and illegal economy in national accounts

1. The scope of the size of the hidden economy and illegal activity

The system of national accounts in force in the European Union countries ensures the completeness of data used in the process of compilation of gross domestic product and gross national income. This means that, in addition to production that is directly observable on the basis of statistical survey and administrative data, national accounts also include unobserved production, including the gray economy and illegal activities.

The hidden economy includes production activities in an economic sense, completely legal (in terms of meeting standards and regulations), but hidden from public authorities for the following reasons:

- to avoid paying income tax, value added tax (VAT) and other taxes,
- to avoid paying social security contributions,
- to avoid legal requirements such as: minimum wage, maximum working time, safety at work,
- to avoid administrative procedures such as filling out statistical reports and other questionnaires.

A key issue of the hidden economy is, among others: concealing (hiding) part of the income in order to avoid taxation, employing workers at the black market, registering self-employed as unemployed.

Illegal activities include:

- production of goods and services, whose sale, distribution and possession are prohibited by law,
- production activity, which is usually legal, but it becomes illegal, when it is performed by producers who do not have the legal right to carry it out, e.g. medical practice without a license.

Data for 2018–2021 presented in this publication includes estimates for the hidden economy for:

- registered economic entities of private sector employing up to 9 persons (irrespective of the legal form) as well as employing from 10 to 49 persons (excluding cooperatives)

Estimates have been made for:

- concealed (hidden) production and income information transferred for statistical purposes,
- tax evasion of goods and services (so-called VAT fraud)
- natural persons who performed non-registered work, mainly in services (including persons providing prostitution services).

Within the scope of illegal activities, the following estimations have been included:

- activity of persons, who gain financial benefits from prostitution services providing by others (so called pimps services),
- production and sale of drugs,
- smuggling of tobacco products
- smuggling of alcohol

It should be noted that, there is not always a clear division between hidden economy and illegal activity. Polish national accounts, due to country specificity there was a need to divide estimations made for prostitution between a part belonging to hidden economy (which includes income earned directly through individuals performing sexual services) and an illegal activity (prohibited by law pimps services).

2. Methods adopted for estimates of the size of the hidden economy and illegal activity

2.1. In the estimates of hidden economy, the following methods were used:

- direct method,
- survey on unregistered employment through labor market research (Labour Force Survey – LFS and special modular survey on unregistered employment),
- estimates of activities related to sexual services.

The direct method was used to estimate the hidden production of registered operators. The research covered business entities with the number of employees up to 9 people regardless of the specific organizational form and private sector entities (without cooperatives) with the number of employees from 10 to 49 people. The direct method consists of estimating the average productivity and the average wages per 1 employed person. These estimations are used to calculate average income per one employed person, which are used for the calculation of output, intermediate consumption and gross value added.

Estimates were done with distinction of:

- sections according to NACE Rev. 2,
- kinds of locality (communes, towns-communes, towns),
- number of persons employed (1–2 persons, 3–4 persons, 5 persons, more than 5 persons).

Studies of the labour market have been used to estimate the size of the activity in hidden economy by natural persons performing unregistered employment, mainly service activities.

The study used:

- official statistics regarding wages, number of workers and registered unemployed,
- results of representative study on unregistered employment (LFS), led by Departments of Statistics Poland: Demographic Surveys and Labour Market,
- modular survey on unregistered employment for year 2014, 2017.

Supported by the above studies the number of people working in the hidden economy was estimated in total and with distinction on NACE Rev. 2 sections.

To calculate output and costs of creating it by natural persons who perform unregistered employment, average wages has been used and adequate indicators of relations (gross operating surplus per one employed person) have been calculated, both on the basis of results of SP-3 survey (which concerns registered small enterprises employing up to 9 persons).

Production resulting from unregistered work of employees and self-employed was counted separately

In addition, as part of unregistered activities, estimates of production for own final purposes were taken into account:

- estimate of the value of processed agricultural products from own production and for own final use;
- estimate of value of own-account construction output by households.

Output has been calculated as a multiplication of estimated number of employees, average wages and relation indicator of wages for output of small registered enterprises. Costs of this production (intermediate consumption) has been calculated, with the use of relation indicator for intermediate consumption of output in small registered enterprises.

Estimation of activity concerning sexual services

Profit gained from activity related to sexual services has been calculated for three established categories of these services: activities of agencies, individuals working on private premises (owned or rented) and sexualized services provided by the roads.

The value of this profit is equal to the multiplication of number of people providing sexual services, the number of contacts within a year and the average price of services. In the estimation the number of non-residents has been included, as it is mostly characteristic for sexualized services provided by the roads. The value of services provided by foreigners, as well as costs, which they have regarding transferring part of the profits to the pimps, affects also the level of foreign trade balance.

2.2. Estimation of illegal activities

To estimate illegal activities both data from administrative and non-statistical sources have been used, including the results of studies performed by specialized institutions and research and science centers as well as police reports.

The estimates of illegal activity concern following areas:

– pimps activities

Pimps activities are prohibited by the Polish law and are connected with deriving a benefit from other persons who practice prostitution,

– production and trade of drugs

In activities related to production and sale of illegal drugs, the groups of drugs have been taken into account, which are significant to the Polish market. These are: marihuana and hashish, amphetamine, cocaine and crack cocaine, heroin, ecstasy, LSC, hallucinogens and polish heroin. The estimation of profit from activities regarding production and sale of drugs is made from supply and demand side,

– smuggling of tobacco products

Phenomena, which have been carefully analyzed concerns the smuggling of cigarettes from the East on to the domestic market and illegal sale mainly in on-street markets trade, as well as events of transport to countries of Western Europe legally produced in Poland cigarettes and there introducing them to the market without excise duties. Moreover, the illegal production of counterfeit cigarettes on industrial scale has been included. The part of the profit of legally produced cigarettes has been included in the hidden economy, whereas the part of illegal production and smuggling onto the polish market, has been incorporated into illegal economy.

– smuggling of alcohol

The illegal market for alcohol products in Poland relates mainly to spirits. Based on the findings of the Customs Service and available reports, it was assumed that among the illegal market segments the most important spheres were decontamination of denatured alcohol and trade in decontaminated alcohol.

3. The impact of the estimates of hidden economy and illegal activity on the level of GDP

In the years 2018–2021, the share of the non-observed economy in creating GDP (including the hidden economy and illegal activity) in 2019 was on the level on 12.5%, while in the years 2020–2021 it has fallen down to 11.0–10.0%. The share of the hidden economy in the years 2018–2021 was as follows: 12.8%, 12.1%, 11.3% and 9.7%, while the share of illegal activity in the years 2018–2021 has not been changed and was 0.4% of GDP. Consistently the largest share in the hidden economy had units conducting trade, construction and real estate activities. While, the largest share in the creation of revenues from illegal activities is related to drug production and trafficking.

Gross value added as a result of the activity in the hidden economy and illegal activity was intended mainly for final consumption expenditure in households sector (non-observed production including hidden economy and illegal activities) for increasing gross fixed capital formation (non-observed production in the scope of hidden economy).

Compared to previous editions of the publication, the scope of presented data on the non-observed economy for the households' final consumption expenditure has been improved. So far, the presented data included additional estimates for the non-observed economy, mainly in the scope of goods purchased by households, the value of which was not included in the data sources used in compilation of households' final consumption expenditure.

The currently presented data include comprehensive information on estimates of the non-observed economy in the household's final consumption expenditure i.e. data resulting from the distribution of non-observed output regardless of whether they occur in the sources used to determine the level of households consumption or are the result of additional estimates.

Table 19. The estimates of the size of hidden economy in creating GDP (current prices)

Specification	2018	2019	2020	2021
	in million PLN			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	2 126 506	2 288 492	2 337 672	2 631 302
	in percent			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	100.0	100.0	100.0	100.0
Non-observed economy in total	13,2	12,5	11,7	10,0
Hidden economy	12,8	12,1	11,3	9,7
In registered economic entities	10,7	10,1	9,5	8,5
Due to non-registered work	2,1	2,0	1,8	1,2
Illegal activity	0,4	0,4	0,4	0,3
Pimps services	0,04	0,04	0,04	0,04
Drugs	0,31	0,34	0,32	0,30
Smuggling of tobacco products	0,02	0,01	0,01	0,01
Hidden economy according to group of NACE sections:				
Industry	1,7	1,5	1,5	1,2
Construction	2,1	1,8	1,9	1,7
Trade, repair of motor vehicles, accommodation and catering	4,5	4,1	4,0	3,3
Transport i gospodarka magazynowa	1,4	1,2	1,0	0,9
Real estate activities	1,9	2,1	1,7	1,5
Other sections	1,2	1,4	1,2	1,1

Table 20. The estimates of the size of hidden economy and illegal activity in GDP from the expenditure approach

Specification	2018	2019	2020	2021
	in million PLN			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
	in %			
GROSS DOMESTIC PRODUCT (including the non-observed economy)	100.0	100.0	100.0	100.0
Final consumption expenditure in households sector	58,0	56,9	55,6	55,3
Non-observed economy	7,0	6,2	5,9	5,0
Gross fixed capital formation	18,7	18,9	18,3	16,8
Non-observed economy	2,5	2,7	2,9	2,4

Annex 4

Revision of national accounts in 2022

1. Introduction

Cyclical revisions of national accounts statistics aim to provide users with consistent and comparable data series. Introduction of changes to the algorithms and the use of new data sources are activities aimed at constantly improving the quality of data and better reflecting changes in the economic and environment. In 2022, the Statistics Poland introduced changes to the national accounts statistics for the years 2010-2020, which resulted from the following reasons:

- using new data sources and updating existing data sources,
- reclassification to the general government sector public units that do not meet the market criterion, according to ESA 2010,
- adjusting the methods of implementing Eurostat recommendations as a part of the harmonization of the system of national accounts in the European Statistical System.

Next planned revision in national accounts statistics is a benchmark revision, which results will be published in October 2024. The revision rules for national accounts statistics and balance of payments statistics are formulated in the Harmonized European Revision Policy (HERP). Information on the timing, frequency, scope and depth of revisions compliant with HERP, is provided in Practical guidelines for revising ESA 2010 date, edition 2019¹⁴.

2. Scope of introduced changes

The revision covered annual and quarterly data for the period 2010–2020, in all applicable classifications. Depending on the nature of the change, the revision covered the entire time series or its selected periods. The largest methodological changes concerned the statistics of the household sector with regard to the measurement of household final consumption expenditure and selected areas of the non-observed economy, as well as the statistics of the financial institutions sector. The adjustments in export and import were also important and resulted from the elimination of transactions carried out by non-residents. Ultimately, as a result of the implementation of the remaining changes and the GDP balancing process, from production, expenditure and income approach of GDP, the data concerning other institutional sectors were also revised.

The key changes implemented to national accounts in the period 2010–2020 included¹⁵:

1. The estimation of the value of dwelling services in the household sector;

The change in the estimation of the output of household dwelling services resulted from the need to further align the algorithms and data sources with the ESA2010 methodology and the European Commission Regulation 2021/1949 on the principles for estimating dwelling services for the purposes of Council Regulation 2019/516 on the harmonisation of gross national income at market prices. Changes have been introduced to both, the method for estimating actual rents and the method for estimating imputed rents. The estimated new value of dwellings services for the period 2010-2020 contributed to a decrease in output, as well as gross value added in the household sector and consequently also to a decrease in GDP.

¹⁴ The manual is available on the website <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9530664/KS-GQ-18-012-EN-N.pdf/19dc3542-aa34-4b6b-a981-8a4f244074e8>

¹⁵ Detailed information on the changes introduced as part of the revision of national accounts is available on the website: <https://stat.gov.pl/en/topics/national-accounts/annual-national-accounts/information-of-the-statistics-poland-on-the-revision-of-national-accounts-in-2010-2020,10,1.html>

2. The estimation of the value of non-observed output;

Statistics concerning non-observed economy is an integral part of national accounts statistics, as it provides a complete picture of the national economy in the areas not covered by statistical reporting and administrative data sets. Changes in the non-observed economy concerned the following areas: exhaustiveness adjustment due to producers not required to register, exhaustiveness adjustment due to unregistered work, exhaustiveness adjustment due to misreporting in small units (up to 9 employees). As a result of the changes and their balancing process, gross domestic product in nominal values decreased in the years 2010–2013, while in the years 2014–2020 it increased.

3. Estimates of household final consumption expenditure (HFCE);

Changes in the estimates of household final consumption expenditure concerned mainly the development of a new method of determining the structure of expenditure on consumer goods. As a result of analytical work, the assumptions used to determine which part of retail sales does not constitute household final consumption expenditure but should be recorded as business purchases and constitute intermediate consumption or gross fixed capital formation, were redefined. Such analyzes were carried out also for data on catering activity sales and open market sales. The new assumptions were based on the supply and use tables. As a result of the European Commission's recommendation, the data for the period 2010–2013, concerning the structure and value of expenditures of residents abroad and non-residents in Poland was also reviewed. These data are used for the correct transition from the domestic concept of household final consumption expenditures (i.e. all consumption expenditures spent on the Polish economy territory) to the national concept (i.e. consumption expenditures of Polish residents on any economic territory) which is used in the process of compiling GDP from the expenditure side. As a part of the work on improvements of household final consumption expenditure estimates, the base year, which was the basis for estimates of the value and structure of households expenditures on services, was also reviewed. Recalculations have been made based on the data from the supply and use tables. In line with the recommendations of the European Commission, the scope of adjustments in HFCE due to the non-observed economy was analyzed. In addition, a new method has been developed to estimate the value of output of agricultural processed products that households produce and keep for their own consumption.

The method was developed on the basis of data on self-supply in agriculture and the Time Use Survey.

In the works described above, Statistics Poland increased the scope of use of the existing data sources, as well as acquired new data sources. The introduction of the described changes in the household final consumption expenditure in 2010–2020 was reflected both in the production side of GDP as well as in the expenditure side of GDP. Ultimately, these changes contributed to a reduction of the nominal GDP over the entire analyzed period.

4. Financial services, including FISIM;

The revision of the national accounts in the area of financial services resulted from the implementation of the recommendations of the European Commission and concerned:

- changes in the method of calculating production and intermediate consumption of financial institutions sector units, including changes in the method of calculating the production of investment funds and its allocation to institutional sectors;
- including FISIM in the output of Credit Unions (SKOK) and verification of the algorithm of output and intermediate consumption in SKOK, in particular the exclusion of interest income/costs;
- developing a new method of estimates concerning small financial units (up to 9 employees);
- updating the method of allocating the output of insurance companies to institutional sectors purchasing insurance services.

Revision of data in this area was introduced to the national accounts for the period 2010–2020 and had an impact on the output and intermediate consumption of the financial corporations sector, as well as on transactions in other institutional sectors. GDP in nominal terms decreased in the years 2010–2013 and increased in the years 2014–2020.

5. Changes in the foreign trade balance due to the elimination of transactions carried out by non-residents;

Changes in export and import leading to a decrease in the foreign trade balance are the result of analytical work on the activities of a specific group of entities registered in Poland and belonging to global multinational enterprises. In accordance with the ESA 2010 methodology, these entities were recognized as non-residents of the country and as a consequence, the way of registering their activities in the national accounts statistics was revised.

As a result of the implementation of new data in the export and import of goods and the GDP balancing process, the other transactions have also changed, i.e.: intermediate consumption, gross value added, household final consumption expenditure, gross fixed capital formation, inventories and gross operating surplus. Ultimately, the change in this area resulted in an increase in GDP in nominal terms in the years 2011–2012 and a decrease in GDP in the remaining years covered by the revision process.

The results of analytical and estimation work were included in a consistent manner in the national accounts statistics and in the balance of payments statistics in a series of data starting from 2010.

6. Other changes;

The other specific changes introduced in the revision of national accounts did not have such a significant impact on the main macroeconomic aggregates, but ultimately also contributed to the growth of gross domestic product (with the exception of 2016, when GDP fell down by 0.1%). These changes concerned the estimation of the following categories and transactions:

- the originals of entertainment, literary and artistic activities;
- transition from producer prices to base prices;
- output for trading activities;
- output and intermediate consumption in construction;
- costs of ownership transfer on non-produced assets;
- valuables;
- research and development;
- changes resulting from delimitation for the purpose of government accounts statistics;
- employment related costs;
- registration of daily allowances;
- margins on trading financial assets.

Some of the changes presented above, due to marginal values, were introduced to the national accounts statistics starting from the data for 2021.

3. The impact of national accounts on change of the main macroeconomic aggregates

The impact of the introduced changes on the absolute level of gross domestic product in 2010–2020 ranged from –1.01% in 2013 to +0.23% in 2018. The decrease in GDP expressed in current prices is observed in all years covered by the revision, except 2018. The changes that caused the greatest decrease in GDP were: the change in the approach to estimating the output of dwelling services and household final consumption expenditure, as well as adjustments in export and import of goods related to the elimination of transactions carried out by non-residents of the country. On the other hand, the increase in GDP was due to changes in the estimation of the value of financial services and non-observed output. The other revisions had a relatively smaller impact on GDP, ranging from –0.02% to 0.04%.

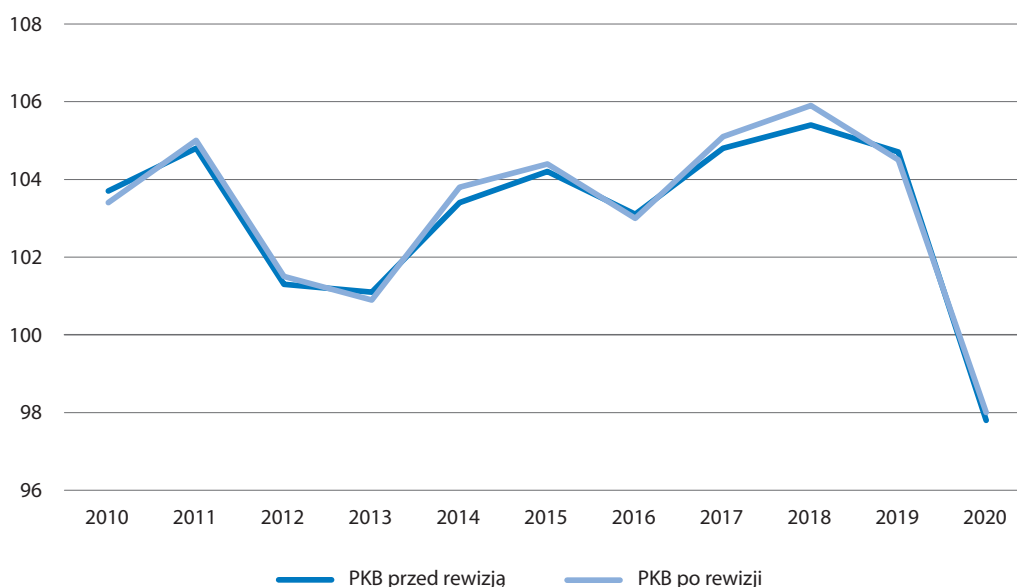
The percentage impact of individual changes included in the revision on the value of GDP is presented in Table 21.

Table 21. The impact of changes due to national accounts revision on the absolute level of GDP

Specification	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	in million PLN						
GROSS DOMESTIC PRODUCT BEFORE REVISION	1 446 844	1 801 112	1 863 487	1 989 835	2 121 555	2 293 199	2 338 996
GROSS DOMESTIC PRODUCT AFTER REVISION	1 434 368	1 798 471	1 853 205	1 982 794	2 126 506	2 288 492	2 337 672
Absolute change of GDP	-12 476	-2 641	-10 282	-7 041	4 951	-4 707	-1 324
Change in % of GDP	-0,86	-0,15	-0,55	-0,36	0,23	-0,21	-0,06
of which:							
Estimating the output of dwelling services in the household sector	-0,28	-0,15	-0,15	-0,13	-0,09	-0,04	-0,06
Estimating the value of non-observed output	-0,08	0,39	0,51	0,65	0,70	0,39	0,63
Financial services, including FISIM	0,15	0,03	0,08	0,10	0,25	0,21	0,29
Improved estimates in household final consumption expenditure	-0,55	-0,18	-0,64	-0,68	-0,28	-0,43	-0,51
Changes in the foreign trade balance due to elimination of transactions carried out by non-residents	-0,11	-0,24	-0,34	-0,30	-0,34	-0,37	-0,42
Other changes	0,01	0,00	-0,01	0,01	0,00	0,04	0,01

The changes implemented as part of the revision of the national accounts in 2022 had a varying degree of impact on real GDP growth. Differences between dynamics before and after revision ranged from -0.3 pp. in the entire time series up to +0.5 pp. The largest decrease in dynamics was recorded in 2010, while the largest increase was recorded in 2018. In 2018–2020, i.e. in the three analyzed years in this publication, this impact ranged from -0.2 pp. to -0.2 pp. in 2019 to 0.5 pp. in 2018.

Chart 24. Real dynamic of revised GDP compared to data previously published for 2010–2020, previous year = 100

As a result of the revision of the national accounts in 2022, the gross value added in nominal terms decreased in the entire time series, except for 2018 (Table 22). The changes implemented in the period 2010–2020 concerned mostly the accounts of **the household sector** and resulted in an increase in the gross value added of this sector (3.31% in 2010 to 6.85% in 2018). On the other hand, the smallest percentage impact on the overall change in gross value added was recorded in **the non-profit institutions serving household sector**. In the case of this sector, the revision concerned only the years 2011, 2019 and 2020 and resulted mainly from the improvement of the method of classifying employment costs to transactions concerning salaries and social security contributions paid by employers and from the verification of the method of recording daily allowances received by employees on business trips.

Table 22. The impact of changes due to national accounts revision on the level of gross value added

Specification	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	in m PLN						
GROSS VALUE ADDED BEFORE REVISION	1 273 022	1 598 028	1 646 287	1 747 525	1 857 482	2 016 064	2 060 380
GROSS VALUE ADDED AFTER REVISION	1 260 546	1 595 387	1 636 005	1 740 484	1 862 434	2 011 356	2 059 056
Absolute change in % of GVA	-0,98	-0,17	-0,62	-0,40	0,27	-0,23	-0,06
of which:							
Non-financial corporations sector	-4,10	-3,15	-3,76	-3,74	-3,48	-2,85	-3,13
Financial corporations sector	1,50	1,05	-2,45	1,45	4,11	4,56	5,22
General government sector	0,01	0,01	0,01	0,02	0,03	0,07	0,10
Households sector	3,31	4,94	4,98	5,09	6,85	4,03	5,31
NPISH sector	-	-	-	-	-	-0,14	0,31

In the case of **financial corporations sector**, the key impact on the change in gross value added was the change regarding the improvement of the method of calculating output and intermediate consumption of units of the financial institutions sector, based on a detailed analysis of available data and algorithms used for institutional sectors. The change concerned also the inclusion of financial intermediation services indirectly measured (FISIM) in the output of cooperative savings and credit unions and the verification of the output and intermediate consumption algorithm for credit unions, in particular the elimination of interest income/costs. The change in the gross value added of **the non-financial corporations sector** was significantly affected by changes in the estimate of non-observed output and the results of balancing changes introduced to household final consumption expenditure. Moreover, the changes recorded in the sector of non-financial corporations resulted from changes in the foreign trade balance due to the elimination of transactions carried out by non-residents. In the case of **the general government sector**, the change in gross value added was affected by the verification of the method of recording daily allowances received by employees on business trips. The most important changes that were introduced in the revision of national accounts in 2022 concerned **the household sector** and were related to the above mentioned estimation of the value of non-observed output and the estimation of household final consumption expenditure.

As far as the expenditure side of GDP is concerned, the largest changes that have been introduced to the national accounts occurred in export and import as well as gross capital formation, including gross fixed capital formation. The increase in real gross capital formation after the revision is noticeable in almost the entire data series, with the largest positive changes recorded in 2018 and 2020 (by 3.3 pp. and 2.7 pp., respectively). A decrease in dynamics was recorded in 2012 and 2017 (0.3 pp. and 2.0 pp., respectively). A convergent direction of changes was noted in the case of gross fixed capital formation. The elimination of transactions reported by non-residents from the value of export and import also contributed to a change in the dynamics of these aggregates. The changes contributed to a decrease in the dynamics of the volume of these two variables in 2015 (decrease in exports by 1.4 pp. and decrease in imports by 1.3 pp.) and in 2020 (decrease in exports by 1.1 pp. and imports by 1.3 pp.). It should be noted that in the category of final consumption expenditure in 2017, the volume increased by 1.2 pp., and in other years the changes ranged from -0.6 pp. up to 0.6 pp. Other macroeconomic categories in terms of expenditure side of GDP decreased or increased at a level not exceeding 1 pp.¹⁶

The changes presented above result from the recommendations of the European Commission and dedicated working groups, which resulted in changes in the algorithms for estimating selected transactions in national accounts and data sources used to compile national accounts.

¹⁶ A detailed table containing the impact of revision changes on the dynamics of the GDP volume and its components is included in the annex: National accounts by sectors and institutional subsectors in 2018–2021, in Excel format, table 192.

Along with the change in gross domestic product, other balancing items, including gross national income (GNI), also changed accordingly. Moreover, the value of GNI in the entire time series has been revised due to other changes that do not affect GDP as they are reflected in the allocation of primary income account. The largest change in the entire analysed period resulted from the implementation of changes in the estimation of the value of reinvested earnings on foreign direct investment. Other changes introduced to the primary distribution of income account resulted from the revision of the balance of payments, which is a direct source of data for the rest of the world sector.

The level of GNI in 2010–2020, in absolute terms, before and after the revision, is presented in Table 23. The implementation of changes related to European Commission recommendations, including the use of new and updating of existing data sources, contributed to the reduction of gross national income in the years covered by the revision of the national accounts. The exception was 2018, when the GNI increased by PLN 3.1 billion. The largest decrease was recorded in 2013, amounting to over PLN 17.5 billion. In the remaining years, the changes ranged from PLN -4.0 billion in 2015 to PLN -13.0 billion in 2010.

Table 23. The impact of changes due to national accounts revision on GNI

Specification	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	in million PLN										
GROSS NATIONAL INCOME BEFORE REVISION	1 395 274	1 508 866	1 562 647	1 591 098	1 647 171	1 735 477	1 790 107	1 907 275	2 033 872	2 199 171	2 260 625
GROSS NATIONAL INCOME AFTER REVISION	1 382 229	1 496 791	1 551 426	1 573 646	1 635 483	1 731 513	1 778 261	1 898 758	2 036 989	2 192 953	2 249 765
Change in % of GNI	-0,93	-0,80	-0,72	-1,10	-0,71	-0,23	-0,66	-0,45	0,15	-0,28	-0,48